

fundendo. per oris confessionem rubo-
 rem sustinendo. per satisfactōnem ope-
 ray virtuosa exercendo. ⁊ de cetero a si-
 milibus malis cauendo. Qui autem sic
 se punit veniam suorum scelerum a do-
 mino sequetur. De tali penitente di-
 cit beatus augustinus. Quid est homo
 penitens nisi homo iratus sibi. qui ut a
 deo accipiat veniam suo iudicio de se-
 ipso exigit penam. hec augustinus. Non
 solum autem talis penitens peccatorū
 veniam. imo etiam gratiam in presen-
 ti ⁊ si perseueraverit gloriam in futuro.
 a christo domino obtinebit. sed ⁊ sta-
 tum pristinum religiosorum monachorum
 propter mala ⁊ peruersa opera perditum
 per huiusmodi penitentiam se domino
 cooperante reformabit. Sic igitur ha-
 temus de statu incipientium qui ut su-
 pra dictum est persistit in vera penitentia
 ⁊ eius partibus. videlicet contritōne
 confessione. ⁊ satisfactione. ⁊ quibus-
 dam circumstantiis rangentibus eius-
 dem penitentiae partes. De quibus om-
 nibus prout dominus donauit tractan-
 do hanc materiam dicta quedam ⁊ au-
 toritates sanctorum patrum in vnum
 collegi ut conditio siue status incipi-
 entium siue penitentium aliquantulum ista
 legentibus pateat.

Explicit liber primus
 Valogranati.

Incipit secundus liber qui tractat
 de statu proficientium.

Distinctio I. Filius

Acepta infor-
 matione a te pater ⁊ doctri-
 na salubri de statu peniten-
 tium seu incipientium. nūc instrui de-
 sidero de statu proficientium. ⁊ primo in
 quo persistit status proficientium de hoc p-
 te cupio edoceri.

Capitulum I. Pater. I

Lire de-
 bes quod status pro-
 ficientium prout su-
 pra dictum est in
 tribus persistit. vi-
 delicet in pecca-
 torum siue vitiorum
 detestatio. in virtutum operatio. ⁊ in
 temptationum perpassio. Postquam igitur
 peccator post multa flagicia ⁊ crimi-
 na est ad deum conuersus per penitentiam
 ⁊ in eadem studet domino cooperante
 cum omni sollicitudine perseverare.
 hic talis statum incipientium est egres-
 sus. **U** Sed necesse est ut quilibet
 penitens seu deo seruans incipiens p-
 acta penitentia. vel adhuc in actu peni-
 tentie existens peccata perpetrata aut
 quecumque alia scelera nondum comis-
 sa ex totis viribus ⁊ cum summa dili-
 gentia vitare teneat omne peccatum mor-
 tale detestando si desiderat statum pro-
 ficientium ingredi. qui ut dictum est
 primo persistit in vitiorum detestatione.

Filius.

Quid est peccatum quod primo
 detestari seu vitare debent pro-
 ficientes.

Ca. II. Pater. X

Peccatum a dō

crozibz diuersis modis diffi-
nitur. Primo a beato augu. sic. Pecca-
tum est voluntas retinendi vel p̄. quen-
di qd̄ iusticia vetat. Item sic ab eodez
Peccatum est dictum factum vel p̄cup-
pitem contra legem dei. Tercio a bea-
to ambro. sic. Peccatum ē p̄uaticatio
legis diuine ⁊ celestium inobedientia
mandatorz. Item de eodem a beato au-
gustino. sic d̄. Peccatus est sp̄tuo in
commutabili bono. mutabilibz rebz
adherere. In qua vltima diffinitione be-
ati augustini notādū q̄ in peccato duo
sunt. s. auersio a creatore. ⁊ p̄uersio ad
creaturam. qd̄ potest esse peccatū mor-
tale ⁊ nonnunq̄ etiam veniale. **A**
Veniale ē qm̄ quis in creatura delecta-
tur plus debito sed tamen circa deum.
Quandoq̄ etiam potest quis delectari
in creatura sine omni peccato. vt cū
delectatio naturalis est tm̄ fm̄ q̄ visus
delectat in viridi. gustus in dulcedine
⁊c. Interdum etiam potest quis delectari
in creatura meritozic quando. s.
ad deum refert. Unde psalmista. De-
lectasti me dñe in factura tua. Sed
cum creatura diligis vltra creatorem
tūc mortaliter peccat. qm̄ peccatū mor-
tale est auersio totalis ab incommu-
tabili bono ⁊ p̄uersio totalis ad bonū
p̄mutabile. **B** Peccatū aut̄ mor-
tale ab oibz est vitandū ⁊ detestandū.
q̄ multa mala infert peccantibz. Pri-
mo obligat hōiem ad duo videlicet ad
culpā ⁊ ad penam eternam. De hoc ri-
char. de sancto victore p̄pter pctm̄ ob-
ligatur homo ad duo ad culpam ⁊ ad
penam. In vno obligat vinculo cap-
tuitatis. in altero vero debito damna-
tionis. cum enim homo in aliquod pec-
catum graue ceciderit. iam non est in
eius potestate. vt per semetipsum resur-

gere possit. per semetipsum potest a do-
mino recedere sed per semetipsum nō
potest ad dominū redire. **E** Hinc
est q̄ obligatio culpe d̄ mors anime.
q̄ sicut per mortē exteriorē restringi-
tur per opera que sunt ad vitam istam
sic aīa p̄ obligationē culpe mortificat̄
ad opa que sunt ad vitam eternā. **H**ec
richardus. Omnia namq̄ opa quan-
tumcūq̄ bona p̄desse non possunt nec
sunt meritoria ad vitam. nisi prius a
peccatis abstineat. Teste beato augu.
qui d̄. sicut omnia medicamenta non
valent ad sanandū vulnus q̄ diu ferep̄
fuerit infixum nisi ferrū extrahat. ita
omnia beneficia non p̄derunt tibi nisi
peccatum relinquat. Nihil em̄ p̄desit
ieiunare ⁊ orare ⁊ alia religionis opa
facere. nisi mens ab iniquitate reuocet̄
tur. hec augu. Ipsa etiā peccata sicut
tra seu amor terrenoz hōiem tenebro-
sum reddūt. affectum sp̄ritualē a mē-
te repellunt. ⁊ delectationem celestium
bonoz in corde extinguunt. De hoc be-
atus aug. sic d̄. Peccatum est tenebra.
quo intellectus obrundit. ⁊ totus hō-
mo interior obtenebrat. Unde necesse
est vt tanto sollicitius mentales oculi
a peccati tenebris per p̄punctionis lac-
rimas p̄tinue expurgent. quanto am-
plius p̄ has p̄templationis radios ob-
nubilat. **H**ec aug. ⁊ ansel. quasi quer-
rulādo de hoc d̄. Affectus carnalis in-
fatuat in me saporem sp̄ritualium. in-
tentio inferior incurruuit animā me-
am ab intuitu supnoz. amor terrestriū
extrinxit in me delectationem celestium
vsu vitiorum euauit in me sensus ve-
rorum bonozum. **H**ec anselmus. Tō-
solum autem peccatores propter sua
mala his bonis sp̄ritualibus ⁊ eter-
nis priuantur verum etiam filij diabo-
li efficiuntur. Teste domino. Qui per
uersis iudeis dicit. vos ex patre diabo

lo estis. Et statim subiungit causam quare dicens. Et desideria patris vestri vultis facere. Desiderium enim mali ligni spiritus est. ut mortaliter peccando a deo recedamus et eius membra siue filii efficiamur. quod totiens quisque ex dyabolo nascitur siue venerat vel adoratur eius quoriam mortaliter peccat. Hoc affirmat beatus Iheronimus sic dicens. Totiens ex dyabolo nascimur. quoriam mortaliter peccamus. Item dicit. Totiens dyabolo genu flectimus quoriam peccamus. **¶** Et notandum quod omnis qui iuste et religiose vivit est equus dei in quo sedet. quem regit et ad se perducit. Sic omnis perversus et vitiosus est equus dyaboli cui presidet. quem etiam ad perditionem ducit. De quo dicit beatus Gregorius. super cantica. exponens illud Equitatus meo in curribus pharaonis assimilavi te amica mea. id est dum tu esses in curribus pharaonis. dum adhuc operibus demoniacis deservires predestinatio ego te equitatus meo assimilavi. Omnes enim qui luxurie. avaricie. superbie. invidie et fallacie deserviunt adhuc sub curru pharaonis sunt. id est sub regimine dyaboli. Omnis vero qui in humilitate. in castitate. in doctrina et in caritate servet. iam equus effectus est creatoris sui. iam in curru dei positus est. iam sessorum habet deum. Unde cuiusdam cui presidebat dominus dicit. Dum est tibi contra sui mulum calcitrare Calcitrare non potes. iam tibi ego presideo. hinc Gregorius. Et sicut anime virtuose propter vite sanctimoniam sunt habitatio sine locus dei in quibus libenter pausat sic corda peccantium et male viventium sunt locus dyaboli in quibus requiescit. Quod probat beatus Gregorius super ezechiel. tractans illud verbum. benedicta gloria domini de loco suo sic dicit. Ibi inhabitat deus ubi vera pax queritur et inter-

ne contemplationis gloria amat. Nam qui ad perversitatem desunt locus dei esse contemnant. Locus glorie dei est vel sancta queque anima vel unusquisque in celestibus permanens angelicus spiritus. et gloria domini de loco suo benedictum cum vel ab electis hominibus vel a sanctis angelis auctori omnium laus eterna cantatur. Locus autem maligni spiritus sunt corda peccantium. sed cum sibi metipsis irati per penitentiam redeunt ad vitam glorie domini locus sunt. iam enim contra se erigunt. iam penitentia lacrimis insequuntur mala que commiserunt. Unde corda penitentium sunt iam domino locus suus. qui prius in peccatis posita fuerant locus alienus. Ipsi autem qui a peccatis ad dominum convertuntur non solum delectantur lacrimis sperveris que fecerunt. sed etiam miris operibus ad alta perficiunt. ut habitaculum omnipotentis dei fiant. hinc Gregorius. De hoc etiam hugo de sancto victore dicit. In illis mentibus dyabolus pulsatur que intus a calore divini amoris frigiditate. foras autem in fluxa carnalium voluptatum delectatione gaudent. et que proinde amaritudo securura est non pervident. hinc hugo. Et notandum quod antiquus hostis dyabolus etiam bonorum mentes nonnunquam ingreditur illicita suggerendo et diversis temptationibus fatigando. sed in eorum cordibus morari non permittit. quod immundis cogitationibus in istorum animus viriliter reluctatur. In reproborum vero cordibus malignus spiritus ingreditur et moratur. quod pravas cogitationes quas ille suggerit libenter suscipiunt. et sic tales ad sensum peccati ac etiam ad opus perversum pertrahuntur. et ideo propter hoc in eorum cordibus dyabolus ingreditur dominatur. Hoc tangit beatus Gregorius. xxviij. moralium. exponens illud dictum. Ingredietur bestia latibulum suum. et in antro suo morabitur.

fic dicens. Quis alius noie bestie nisi hostis antiquus accipit. S; notandū magnope est q̄ hęc bestia non soluz antrum suū ingredi sed in eo morari perhibet. Aliquando em̄ etiam bonoz mētes ingredi. illicita suggerit. rempationib; fatigat. rectitudinem spūs ad delectationem carnis deflectere conatur. delectationē quoq; ad p̄sensum p̄ducere nitit. sed tñ resistente superno adiutorio p̄ualere prohibet. Aliqñ ergo intrare mentes bonoz potest. s; in eis morari nō potest. q; cor iusti huius bestie antrum non est. Quos em̄ quasi p̄rium antrū possidet. eoz mentes p̄culdubio immozans tenet. q; in eis cogitationes ad iniqua desideria ⁊ desideria vsq; ad nequissima opera p̄ducit neq; em̄ student reprobi suggestiones eius. recta iudicij manu repellere. cuius voluptatib; appetunt subita delectatione seruire. cumq; in eoz cordib; prauū quid orit. mox p̄studium delectationis nutrit. ⁊ cū sibi minime resistitur. p̄tinus ad p̄sensum roborat. statimq; p̄sensus ad opus ducitur. opus v̄o p̄suetudine grauat. Recte ergo in anthro morari suo hęc bestia d; que raz diu cogitationes reproboz nutrit. quo vsq; eoz vitam etiam aculeo prauo operis p̄fozet. vnde bene ad iudeam perphoram dñs d; . Quousq; morabunt in te cogitationes noxie. neq; em̄ reprehendit. cur veniant. sed cur morantur. Et in bonoz cordib; cogitationes illicitē veniunt sed tamen morari. phibentur q; recte quicq; ne captiuandam domum p̄scientie p̄beāt. ab ip̄o cordis limine hostem fugant. q; ⁊ si quando repentinis suggestiōib; vsq; ad primū vestibulum surrepit. ad p̄sensum tamē ianuaz nō p̄tingit. hęc greg. Sūt etiā ⁊ alia p̄pter q̄ mortalia pctā sunt vitāda videlicet p̄pter correptionē p̄op

ter reprobationem. ⁊ p̄pter eternam damnationē. Solet namq; dominus p̄pter peccata admissa etiam suos electos in hac vita multipliciter punire eis multas tribulationes immittendo vt per hoc purgent a suis delictis. Itē nōnullos d̄s omnipotens p̄pter suas prauitates. q; ab his cessare nolūt solet dare in reprobū sensum. ac in obstinationez cordis irrenocabiliter trahere. Item multi p̄pter puerfam vitā quam ducūt ⁊ carnalia delectamenta que cito p̄transcunt eterna tormenta ⁊ damnationem incurrunt. que fines habere possunt. Ista tangit richard. de sancto victore sic dicens. Quis enim est tā effrenatus. qui non studeat p̄cupiscentias malas refrenare si diligenter attendat memoriterq; retineat q; soleat dominus in quibusdā electis suis malas delectationes in hac vita septuplum punire. Et quisquis non periciter insistere. quis v̄e non festinet prauum v̄sum carnis citius corrigere. cuius audiat quosdam in hac vita in reprobū sensum dari. ⁊ in mentis obstinationem obligationēq; peccati irremediabiliter tradi. Quis etiam tā infensate tā obstinate mentis homo v̄spiciā poterit inueniri. q̄ nō expauescat ⁊ omnino abhorreat transitoria carnis oblectamenta tormentis eternis mercari. si diligenter inspiciat. indefinēterq; attendat q̄ sint modica seu etiā momentanea illa oīa carnis delectamenta que p̄transcūt ⁊ sint imania q̄ v̄e atrocitas illa tormenta eterna. q̄ finē non habent. nec habere p̄nt. hęc richard. Ecce ad quanta mala p̄ducunt pctā mortalia. priuant quippe hominem p̄fortio filioz dei. efficiunt eum filium diaboli ⁊ habitaculus spiritus maligni ⁊ ad extremum tradunt eum eternis p̄niis

inferni. Quanta stulticia et miseria est propter voluptates carnis et terrena desideria, perpetua gaudia perdere ac eterna tormenta incurere. De hoc richardus de sancto victore sic dicit. Quis digne apprehendat, quis explicare sufficiat quanta sit stulticia, quae infinita miseria summa bona sponte deserere, infinita bona aude querere, eterna gaudia fastidire, transitoria ardentem percipere, pro perituris premia infinita perdere, et mala eterna incurere.

Filius.
Quanta mala ut ex predictis audio ipsa peccata et carnales voluptates inferunt hominibus unde desiderat de predictis capitalibus siue mortalibus et eorum circumstantiis, aut quod vel per quem modum primo oriantur ipsa peccata velis me informare.

Ca. III. Pater. E

Debes scire quod peccatum primo oritur siue perpetratur quatuor modis in corde, videlicet suggestione, delectatione, sensu, et defensionis audacia. Fit autem suggestio per dyabolum, delectatio per carnem, sensus per spiritum, defensionis audacia per elationem. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. Primo enim peccatum latenter agit, postmodum sine confusione ante oculos hominum reatus aperit, deinde ad consuetudinem vicij ducit, ultimo obstinatione misere desperationis enutrit, et quanto diutius quis in vicijs per malam consuetudinem immoratus fuerit tanto debilius ad resistendum eius animus etiam si voluerit existit, quod quot vicibus praue actionis usu astringit, quasi tot vinculis ligatur. Ista commemorat beatus gregorius, ubi mora, sic dicens. Quippe quatuor modis perpetratur peccatum in corde.

quatuor summatur in opere. In corde namque suggestione, delectatione, consensu, et defensionis audacia perpetratur. Fit enim suggestio per adversarium, delectatio per carnem, sensus per spiritum, defensionis audacia per elationem. Culpa enim que tenere mentes debuit extollit ipsam et deficiendo elevat sed gravius elevando supplantat. Unde et illam primi hominis rectitudinem hostis antiquus his quatuor ictibus fregit nam serpens suavit, eum delectata est, adam sensit, qui requisitus profiteri culpam per audaciam noluit. Hoc vero in humano genere quotidie agit quod actum in primo parente nostri generis non ignorat. Serpens suavit, quod occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit, eum delectata est, quod quasi carnalis sensus ad verba serpentis mox delectationi se subtermit, assensum vero adam mulieri prepositus prebuit, quia dum caro in delectatione rapitur, etiam a sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus adam culpam profiteri noluit, quod videlicet spiritus quo peccando a veritate disjungit, eo in ruine sue audacia nequius indurat. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. Prius namque latet culpa agit postmodum ante oculos hominum sine confusione, reatus aperitur, deinde ad consuetudinem ducitur, ad extremum quoque vel false spei seductionibus vel obstinatione misere desperationis enutritur. Hos itaque modos peccati qui vel in corde latenter fiunt vel patenter in opere perpetrant beatus iob considerans ait. Quare non in vulva mortuus sum. Vulva quippe peccati est hominis culpa latens, que occulte peccatorem percipit, et reatum suum adhuc in tenebris abscondit. Egressus ex utero non statim perit, vulva exitur ab utero cum

peccator que in occulto commisit hec etiam in aperto committere non erubescit. Quare exceptis genibus. quia nimirum cum peccator iam de iniquitate sua non confunditur. in iniquitate eadem etiam ammiculis pessime consuetudinis roboratur. Quasi genibus peccator fouetur ut crescat. dum culpa consuetudinis firmatur ut uiuat. Cur lactatus uerbis. Quia dum prodire culpa in usum ceperit. nimirum uel falsa spe diuine misericordie. uel apta misericordia desperationis pascit. ut eo nequaquam ad correctionem redeat. quo uel factorem suum primum sibi inordinate stimulat uel hoc quod fecit inordinate formidat. Et notandum quod culpa cum in usum uenerit ei animus etiam si appetat. debilis resistit quod quot uicibus prauae frequentationis astringitur. quasi tot uinculis ad mentem ligatur. Sciendum quoque est quod illi tres modi peccantium facilius corriguntur. quartus uero difficilius emendatur. Unde et redemptor noster puelam in domo. iuuenem extra portam de sepulchro autem lazari resuscitauit. Ad hoc quippe in domo mortuus iacet. qui latet in peccato. iam qua extra portas educitur. cuius iniquitas usque ad uerendum publice perperationis aperitur. Sepulture uero agere permittitur. qui in perperatione nequitie etiam usu consuetudinis grauat sed hos ad uitam misericorditer reuocat. quod plerumque diuina gratia non solum in occultis. sed etiam in apertis iniquitatibus mortuos et mole prauae consuetudinis pressos respectu sui luminis illustrat. Quartum uero mortuum redemptor noster nunciantem discipulo agnoscit. nec tamen suscitatur quod difficile est ualde. ut is que post uisum male consuetudinis etiam ad ultimum adulantium lingue excipiunt a mentis sue morte reuocetur de quo et bene dicitur. Sine mortuos sepelire mortuos suos. Mortui

mortuum sepeliunt. cum peccatores peccatorem fauoribus premunt. Quid enim est aliud peccare quam occubere. sed qui peccantem laudibus prosequuntur extinctum sub uerbis suorum agere abscondunt. **D**ifficile enim emendatur peccatum. quod linguis prauorum hominum nutrit. hec gregorius. Unde uigilandum est ut sensus exterior maxime uisus ab inordinate intuitu custodiat. et cogitationes illicitae primo cordi aduenientes ualde necessarium est ut restringantur. quod ex his duobus uidelicet inordinate uisu et malo cogitatu omne peccatum ortum habet. Nam cum uisus inordinatus non refrenatur oritur exinde carnalis et illicita cogitatio. ex cogitatione uero cum ei non resistitur generatur delectatio. ex delectatione sensus. ex sensu prauis opus. deinde sequitur mala consuetudo peccandi et obstinatio in operibus prauis. quae tandem producit ad desperationem. Hec probat beatus gregorius tractans illud uerbum. Oculus meus deputatus est a iam mea sic dicitur. Uisum sequitur cogitatio. cogitationem delectatio. delectationem sensus. sensum operatio. operationem consuetudo. consuetudinem necessitas. necessitatem obstinatio. obstinationem desperatio. desperationem eterna damnatio. Hec gregorius. Periculosum ergo multum est non refrenare in principio temptationis sensus suos ab illicitis spectaculis et cor a cogitationibus nostris. sed nequissimum est mortaliter peccare. sunt omnia haec prius est consuetudinem peccandi facere. quod ualde difficile prauae consuetudini repugnat. Unde ysidorus. Cogitatio prauae delectationem parit. delectatio sensum. sensus actionem. actio consuetudinem. consuetudo necessitatem. Sicque his uinculis homo implicatur quodammodo carbonem uiciorum tenet. ita ut ab ea euelli nequa

q̄ valeat. nisi diuina gr̄a manū iacen-
tis apprehendat. vnde nequissimū est
peccare. sed prius est psuetudinem pec-
candi facere. ab illo facile est recedere
ab hoc cū labore resurgit cum male cō-
suetudini repugnat. **H**abemus igitur
ex iam dictis quibz modis orit̄ aut p̄-
petrat̄ peccatum.

Capitulum III

Nunc autē vidē

dum est de peccatis capitalibz
seu mortalibz et circūstantijs eorundē
Peccata siquidē mortalia siue capita-
lia septē sunt in numero. videlicet su-
perbia. ira. accidia. auaricia. gula. in-
uidia. luxuria. que infinita mala cōse-
runt p̄mittentibz ea. **D**e hoc dicit bu-
go de sancto victore. **S**eptem capita-
lia sunt vitia. videlicet superbia. ira. in-
uidia. accidia. auaricia. gula. luxuria.
Ex his tria hominem expoliant. nā su-
perbia aufert homini deū. inuidia. pri-
mū. ira seipsum. **Q**uartū vero spolia-
tum flagellat. quintū flagellatū et̄icit.
sextum eiecitū seducit. septimum sedu-
ctum seruituti subijcit. **A**nima em̄ raro
nalis in sanitate sua vas est solidū et in-
regz nullam habens corruptōem. quā
vicia venientia in eā hoc modo viriant
et corūpunt. **P**er superbiam inflat̄. p̄
inuidiā arefcit. per iram crepat. per ac-
cidiam frangit̄. per auariciam disp̄gi-
tur. per gulam inficit̄. per luxuriā con-
culcat̄ et in lutum redigif. **H**ec hugo.

Et norandū q̄ vnum peccatū
nascif ab alio qd̄ sic apparet. **S**uperbia
q̄ vult omnes precellere vult si aliq̄s
ei equat̄. et sic ex ea nascif inuidia. **I**n-
uidus vero q̄ de facili irascif ei cui in-
uidet. ideo ex eo nascif ira. sed ira cuz
se non p̄uindicare tristat̄. ideo ex ira
nascif accidia. **A**ccidia vero psolatōez
querens facit auariz. **A**uarus autē q̄ in

tpalibz abundat. magis exercere pōt
gulā. **G**ulaxero p̄ventris repletōnem
de facili spumat in libidinē et ita gene-
rat luxuriā. **E**cce quōvnum vitū mor-
tale nascif ab alio. **S**ed nōnulli docto-
res dicunt q̄ ex supbia primo nascif
inamis gloria. ex inami glia inuidia. et
sic vitia subsequētia put supra positum
est. **U**nde per quendā sic d̄r. **E**x super-
bia nascif inamis gloria. **S**uperbo em̄
vult ab oībz laudari vt possit ab om-
nibz honorari. **E**x hac autē inuidia na-
scif. q̄ dū laus appetit eadem alijs in-
uidet. **E**x hac itē ira. q̄ dū mēs ex
aliena felicitate torquet. necesse est vt
oculus mentis per iracundiā turbetur.
Ex ira autē accidia. q̄ dū mens inordi-
nate turbat̄ omne bonū in fastidiz ei
vertit̄. **E**x accidia vero auaricia. quia
dū turbata mens est tristis et nullā in-
terius psolatōem sentit. foris eā in ter-
renis per auariciam querit. **E**x auari-
cia vero gula q̄ qd̄ p̄gregant auaricia
gula de pascit. vñ dītes solēt eē gulosi
sicut ille qui epulabat̄ quotidie splen-
dide. **E**x gula autē luxuria. q̄ venter et
genitalia vicina sunt. **P**er vicinities
membroz sequit̄ psederatio vitioz.
Ex his itaq̄ vitijs sibz p̄p̄is p̄nexis q̄ si
catena psicitur qua pctōz ligatus ad
infernum trahit̄. **H**ec ille. **B**eatus etiā
grego. faciens mentionē de eisdē mor-
talibus peccatis similia sentit. adiun-
gens quasdam deceptōes quas p̄dī-
ctavicia suggerūt mēti ad seducendā
eā atq̄ peruertendā. **U**ā de hoc. xxxj
moral. exponens illud. **E**xhortationē
ducum et vlularum exercitus. sic dī-
cit. **T**emprantia quippe vitia que p̄ in-
uisibile contra nos p̄elium regnanti
super se superbie militāt. alia more du-
cum p̄eunt. alia more exercitus sub-
sequunt̄. neq̄ em̄ culpe oēs pari acces-
su cor occupant. sed dum maiores et
o. iij.

pauce neglectam mentem p̄ueniunt
 minores etiā in numero ad illam se ca
 teruam fundūt. ipsa namq; vitioꝝ re
 gina supbia. dum deuictū cor plenece
 perit. mox illud septem p̄cipalib; vi
 cijs quasi quibusdā suis ducib; deua
 standum tradit quos videlicet duces
 exercitus sequit̄. q; ex eis p̄culdubio
 impoꝛtune vitioꝝ multitudines ori
 unt̄. **Q**d melius ostendemus. si ip̄os
 duces sp̄aliter vt possumus enumeran
 do p̄feramus. radix quippe cūcti ma
 li superbia est. **D**e qua scriptura testā
 te d̄. **I**ncium ois peccati supbia. **P**ri
 me eius soboles septem nimir̄ p̄ncipi
 alia vitia. de hac virulenta radice p̄
 deunt. s. inanis glōria inuidia ira tristi
 cia auaricia. ventris ingluuies. ⁊ lu
 xuria. nam q; his septem vicijs nos ca
 prosdoluit. idcirco redemptoꝝ noster
 ad sp̄uale liberationis nostre p̄elium
 spiritu semp̄iformis gratie plenus
 venit. **E**x his quib; videlicet septem
 quib; spiritalia. duo quoq; carnalia
 sunt. sed vnū quodq; eoz tāra sibi cog
 natione iungit̄. vt nisi vnū de altero
 p̄ferat. p̄ima namq; supbie soboles
 est inanis glōria. q; nimirum. dum va
 ni nominis potentiaz appetit. ne quis
 hanc alius adipisci valeat tabescit. **I**n
 uidia quoq; iram parit. ⁊ quanto in
 terno liuoris vulnere aīmus sauciaf̄.
 tanto etiam mansuetudo tranquillira
 tis amittit̄. ex ira quoq; tristitia orit̄
 q; turbata mēs quo iordiate se p̄ntit
 eo adūciēdo se p̄sūdīt ⁊ cū dulcedinez
 tranquillitatis amiserit nihil hanc m̄
 si ex p̄turbatiōe subsequens meroꝝ de
 pascit. tristitia quoq; ad auariciā deri
 uat̄. q; dū p̄sum cor bonuz leticie in
 seipso intus amiserit. vnde p̄solari de
 beat foras querit. ⁊ tanto magis exte
 riora bona adipisci desiderat. quanto
 gaudium nō habet. ad qd̄ int̄infecus

retrat. post hec vto duo carnalia vi
 tia. i. ventris ingluuies. ⁊ luxuria sup
 sunt. **S**ed cūctis liquet q; de ventris
 ingluuie luxuria nascat̄. dū in ipsa vi
 strubutione membꝝ ventri genitalia
 submixta esse videant̄. vnde dū in ordi
 nate reficit̄ venter aliud. p̄uidubio ad
 p̄umelias excitat̄. **B**ene aut̄ duces ex
 hortari dicti sunt. exercitus vllulare
 q; p̄ima vitia decepte mēri quasi sub
 quadā ratione se inserunt. sed innume
 ra que sequunt̄ dum hanc ad omnem
 insaniam p̄rahunt. quasi bestiali cla
 more p̄fundunt. **I**nanis aut̄ glōria de
 uictū cor q̄si ex ratione solet exhortari
 cū d̄. **D**ebe maiorā appetere. vt qua
 potestate valueris multos excedere ca
 etiam valeas ⁊ plurib; p̄desse. **I**nui
 dia quippe deuictum cor q̄si ex ratione
 solet exhortari cū d̄. in quo illo vel il
 lo minor es. cur ergo ei equalis vel su
 perior non es. quanta vales. que ip̄i
 non valent. nō ergo tibi aut supiores
 esse. aut etiā equales debent. **I**ra etiam
 deuictū cor q̄si ex ratione solet exhor
 tari dicens. **Q**ue erga te agunt̄. equa
 nimit̄ ferri nō possunt. **H**ec imo pa
 tienter tolerare peccatū est. q; ⁊ si non
 eis cū magna exaspiratione resistit̄.
 contra te deinceps sine mensura accu
 mulant̄. **T**ristitia quoq; cor. quasi ex
 ratione solet exhortari cum d̄. **Q**ue
 habes vnde gaudeas cum tanta mala
 de proximis portas. perpende cū quo
 meroꝝ omnes metuendi sunt. qui in
 tanto contra te amaritudinis felle ver
 tuntur. **A**uaricia quoq; cor quasi ex ra
 tione solet exhortari cum dicit. valde
 sine culpa est. q; quedam habenda cor
 cupiscis. quia multiplicari non appet
 tis. sed egre pertimescis. ⁊ quod ma
 le alius retinet. ipse melius expendis
Ventris quoq; ingluuies deuictum
 cor quasi ex ratione exhortari solet cū

dicit Ad esum deus mundo omnia pdi
dit. et qui bono cibo saturari respuit.
quid aliud q̄ m̄nere p̄cesso p̄tradicit
Luxuria vero devictū cor quasi ex ratō
ne solet exhortari cū dicit Cur te in vo
luptate tua modo non dilatas. cuz qd
te sequat ignozas. acceptum tpus in
desiderijs exp̄dere debes. qz q̄citus
pertransat ignozas Si ei misceri de
us hoies in voluptate coitus nollat. in
ipso exordio humani generis masculi
li et feminā non creasset Dec est ducū
exhortatio. que dū incaute ad secretus
cordis admittit familiaris iniqua p̄
suadet. quā videlicet exhortatōem exer
citus vlulans sequit. qz infelix anima
semel principalibz vitijs capta. dum
multis inquiratibz in infamā vertitur
ferali iam inamitate vastat. hęc grego.
Capitulum V.

Distinquas dictū
est de peccatis mortalibz. siue
capitalibz in genere. nūc videndū est
de vnoquoqz vitō seu peccato in specie
Et primo de superbia que est regina oī
um vitioz videndū est quid sit
Superbia vt d̄t augu. est peruerse celsi
tudinis appetitus. Nam sicut d̄t idem
beatus aug. Superbia inuidet omnibz
superioribz. s. qz illis non equat. infe
rioribz ne illi equent ei. paribz. quia
ei equant. Unde elatio animi est viti
um quo quis pati non vult priorē vel
parem. **R** Dicit autem superbia
mitū omnis peccati triplici ratione.
Primo p̄ter causas que inuenitur in
omni peccato. qz in omni pctō inuenit̄.
Iste aut̄ p̄emptus est auersio a creato
re que in oī pctō ē. vbi p̄ponit bonū
immutabile bono incōmutabili. qz sic
sine caritate alie vtutes sunt nihil. ita
sine supbia alia vitia nihil sunt. abstra

lx superbiā et habebis grām qz deus
supbis resistit. humilibz aut dat grām
Secdo qz p̄ncipiū fuit peccatoz. hoc
em̄ in genere peccauit dyabolus in ce
lo. et primus homo in paradiso. Tercio
qz nascunt ex ea alia vitia vt supra di
ctū est **I** Sciendū aut̄ est qd est q̄
duplex supbia vtz cordis. oris. ope
ris et habitus. De qua beatus bernar.
adiungens quedam remedia sic dicit.
Est supbia cordis. supbia oris. super
bia operis. supbia habitus. Supbia
cordis est. qn̄ in oculis suis homo est
magnus. p̄tra quam sapiens orat di
cens. Extollentiam oculoꝝ meoꝝ ne
dederis mihi. Supbia oris vel lingue
que et iactantia d̄t est qn̄ homo non so
lum magna de se sentit sed etiā loquit̄
Unde ps̄. Disperdat dñs vniuersa la
bia dolosa. et linguam magniloquam.
Supbia operis est qn̄ homo quedam
superba vt magnus appareat agit. De
qua itez ps̄. Non habitabit in me
dio domus mee qui facit superbiā.
Superbia habitus est qn̄ homo vt glo
riosus appareat p̄ciosus se ornare vesti
bus. Unde apostolus. Non in veste p̄
ciosa. **S**unt autem quinqz q̄
ad remediū tam mortifere pestis a do
mino rationali anime sunt p̄posita. lo
cus. corpus. temptatio dyaboli. p̄
dicatio xp̄i. et eius p̄uersatio. Locus
qz exilium. corpus qz onerosum. tem
ptatio qz inquietat. p̄dicatio christi
qz edificat. et eius p̄uersatio qz infoz
mat. His quasi quinqz sensibus deus
humilitatem operat̄ in anima. Sicut
em̄ anima est vita corporis. ita deus ē
vita aīe Et sicut corpus mortuū est qd
per quinqz sensus non vegetat̄. ita ani
ma mortua est que per hęc dño non hu
milat̄. hęc bern. Et qz vita aīe deus est
et sine grā dei ac boīs opibz aīa vivere
non p̄t. ideo supbia valde fugienda est

et detestanda. quia ipsa est que priuat hominem gratia dei. et effectum boni operis viciat impedit et interficit. De primo beatus bernardus sic dicit. Superbia inuenta est in me et declinavit dominus in ira a seruo suo. ergo argumentum superbie. gratie priuatio est. Subtrahitur enim gratia interdum non pro superbia que iam est. sed que profutura est. nam superbo oculo veritatis non videtur. sincero patet ibi enim inuenit requiem mansuetus et simplex ubi dolosus opprimitur et elatus. De eodem etiam dicit remigius. Iusto dei iudicio omnis ei aufertur gratia diuini muneris qui moribus execrabilis superbie obruitur. et tumoris. huc remigius. **N**on autem opus bonum et virtuosum fit infructuosum et infectum propter vitium elationis ac superbie. probat hoc beatus bernardus sic dicens. Elatum cor durum et expers est pietatis. ignarum compunctio. sicum ab omni rore gratie spiritualis. Porro elationem fugere super omnia vitia necesse est. quisquis enim altum sapit opus eius et patientia vanum sapit. Superbia enim in penitentia vel patientia non committatur. Dicit enim de hoc damascenus. Nulla virtus nulla actio elucescere poterit. cui etiam minima scintilla superbie dinoscitur inherere. huc damascenus. **V**igilandum est ergo contra vitium superbie. quia omnem statum et conditionem hominum solet inuadere et temptare seculares videlicet nouiter conuersos et etiam iustos. De hoc per hugo. de claustris amine sic dicit. Superbia est que seculares possidet et retinet. nouiter conuersos terat et reuocat. iustos vero temptat et illudit. in secularibus apparz in nouiter conuersis notat. et in religiosis quandoque latet. Insidiatur secularibus. ut in prauo comprehendat opere. Religio-

nis vero insidiatur per gloriam laudis humane. huc hugo. **S**unt namque nonnulli. qui per cordis elationes alios quadam superba cogitatione despicunt. Et si aliqui aliquos exterius venerantur. intus tamen in cordis secreto in sua cogitatione se eisdem preferunt. et si habent in se aliquod bonum etiam minimum statim oculos mentis a malis. que prius gesserunt auertunt. et solum paruum bonum. quod fecerunt tota intentione aspiciunt et propter hoc quasi sanctos se existimant. malaxero multa in quibus diuersi sunt non agnoscunt. De talibus beatus gregorius. xxiii. moral. super illo verbo. Omne sublimé videt sic dicens. Omnes iniqui propter morem cordis elati cunctos quos cernunt. superbie fastu despicunt et si quando exterius venerant. intus tamen in secreto cordis. ubi apud se sua estimatione magni sunt cunctorum sibi vitam meritumque postponunt. quia per elatam cogitationem cordis in cuiusdam se altitudinis arce posuerunt. Quibus bene per prophetam dicit. Ne qui sapientes estis in oculis vestris. Hinc etiam paulus ait. Nolite prudentes esse apud vosmetipsos. hinc ad saulem dicit nonne cum paruulus esses in oculis tuis. caput te constitui in tribubus israel. Paruulus est in oculis suis est. qui in eo quod semetipsum confiderat. imparem se alienis meritis pensat. nam quasi grande se respicit quasi quis. qui se super aliena merita elatione cogitatio extendit. David autem secundum divina gratia. Saul reprobatum ad regni gubernacula possidenda seruauit. et tamen prosequente aduersario mente se humili substernebat. cui diuino iudicio se flatum esse nouerat. illi se humiliter posponebat. cui pro electio gratia inconuulsum se nouerat. meliore. **D**iscant igitur quomodo humiliari. primi debeant. qui adhuc quo loco apud deum ha-

beantur nesciunt. si sic se etiā electi hu-
miliant illis quibus iam se per interna
iudicia antepositos reprehendūt. hoc
autem proprium electorum semper esse solet
quod de se semper sentiunt infra quibus sunt.
Hinc namque per eundem david dicitur
Si non humiliter sentiebā etc. Hinc
magister gentium suos ammonens di-
scipulos dicit. Superiores sibi inuicem
arbitrantes. nam quod iniquus quisque in-
feriorem se omnem quem cogitat putat
Eduerfo iustus studeat ut superior
quemlibet proximum attendat. ac ne dum
se alij alter humiliat iter alter in elari-
onem bene utraque partem ammonuit
dicens. Superiores sibi inuicem arbi-
trantes. ut in cogitationibus cordis et
ego illum mihi preferā. et vicissim me
ille sibi. et cum ab utraque parte cor in-
ferius premis. nullus ex impenso ho-
nore subleuetur. Sed hanc humilita-
tis formam reprobi cognoscere vel tene-
re preueniunt. quia et si quando humiles
se specietenus ostendunt. humilitatis
vim intrinsecus seruare negligunt. qui-
bus sepe accidit ut si quando unum quod
liber bonum vel minimum faciunt a malis
suis omnibus respectu mentis auertunt
atque hoc quod vel extremum bonum fecer-
unt tota intentione semper aspiciant et
ex eo iam se quasi sanctos aspiciant. ob-
litum malorum omnium que commiserunt. vni-
uersarumque bonorum quod commiserunt. si-
tatis facere nec perfecte potuerunt. si-
cut electis euenire solet. ut cum multa
cum virtutum gratia polleant. unus eos
vel tenuissimum vitium fatigans pulset
quarentibus tunc ex quadam parte se infe-
mari considerant. De his virtutibus in-
quibus preualent se minime extollunt.
dumque de infirmitate trepidant hoc quo-
modo ubi fortes sunt humiliter seruant. Se-
pe ergo reprobi per hoc quod unum vel mini-
mum bonum suum incaute aspiciunt. ma-

la multa et grauiora in quibus diuersi sunt
non agnoscunt. Et sepe electi per hoc quod
tenuissimum malum suum infirmari tre-
pidant. mira dispensatione agunt ut ma-
gna bona ad que perueniunt non amittant.
Iusta itaque et occulta examina me-
sura disponit ut iustos et mala adiungat
illos et bona aggrauent. dum et isti ad per-
fectum bonum utuntur leuibus malis et il-
li ad augmentum mali instrumentum mini-
mis bonis. Isti quippe inde perfectius
in bono proficiunt unde magis tem-
perant. Illi autem ad maius malum de-
ficiunt unde de bono glorianant. Sic ita-
que male bono utitur impius. et bene ma-
lo utitur pius. sicut sepe contingit ut ali-
us ex cibo salutifero inordinate sumpto
pestem languoris incurrat. alius ve-
neno serpentis in medicamine ordinata
refectionis adhibito languore mole-
stia vincat. Ille ergo quod cibo salutifero
viti recte noluit inde perniciose mori
unde alij salubriter viuunt. Ille autem
quia veneno serpentis caute viti studuit
inde salubriter viuunt unde alij pernici-
ose moriuntur. Venenum ergo serpentis
non ipsam nequiciam sed suggestionem
nequicie dicimus. quod nolentes sepe re-
mitentes temptamur. quod tunc in medi-
camentis cum mens virtutibus ere-
cta circumspicit contra se temptatio-
nibus humiliat. Iniqui itaque atque ab ap-
probatione interni examinis reprobi dum
quolibet opera faciunt in quibus virtuti-
bus emittunt. humilitatis sensum pe-
nitentis ignorant. quod minime huius leuia-
tham membra sunt. de quo superna vo-
ce dicitur. omne sublime videt. Ite greg-
gorius. Sciendum quoque est quod
alia vitia illas virtutes solummodo im-
perunt quibus ipse virtutes destruantur
ut videlicet ira patientiam. gula absti-
nentiā. libido continentiam expugnant.
superbia vero nequaquam vnius virtutis

Liber .II. Dist. I. Ca. V.

interemptrix est. sed contra oēs virtutes se erigit. vt quicquid illa inuadente agit. deo placere non potest. qz p hoc solum vane glorie seruit. Cuius etiam mentem hæc pestis operit. clauso cordis oculo iudicij equitatem perdit. nam cuncta que ab alijs bene fiunt displicent et sola que ipse egerit etiam praua placent. Aliena opa semper despicit. miras semper que ipse per se facit. ipsa etiam supbia alios in rebus secularibus alios in spiritualibus constitutos possidet. aliter in infimis et terrenis rebus. aliter summis celestibusque virtutibus. Aliter hoc vitium temperat plures. aliter subditos. prelato namque suggerit in cogitationibus. qz solus vite merito super ceteros excreuit eiusque mentem erigit. viles atque inutiles eos qui subiecti sunt ostendit. ira vt nullam quasi dignum respiciat. cui equanimiter loquat. At contra subditorum corda superbia instigat. vt sua acta considerent funditus negligant. et semper tacitis cogitationibus rectoris indices fiant. qz duz in illo quod reprehendere debent impotente respiciunt. in semetipsis quod corrigant nunquam videt. Ista tangit beatus Grego. adiungens etiam quedam remedia contra. lxx. xxxiiiij. moralium. exponens illud. Ipse est rex super omnes filios superbie sic dicens. Scriptum est initium omnis peccati superbia. Per hanc enim ipse leuiathan. i. diabolus occubuit. per hanc sequentes hominem strauit. eo etenim telo salutem nostre immortalitatis impetit. quovitas sue beatitudinis extinxit. vñ bene superbia radix vitiorum esse monstrat. Sic enim inferius radix regit sed ab illa rami extenduntur exterius. ita superbia intrinsecus celat sed ab illa protinus vitia alia pullulant. Inuis namque prius ebullit in elatione quod foris postmodum spumet in opere. Sed

qz occasio de superbie discussione se prebuit. debemus hanc sollicitius subtiliusque discutere atque ad humanas mentes quantum vel qualis veniat et quibus qualiter surripiat demonstrare. Alia quippe vitia eas solummodo virtutes imperunt. quibus ipse destruit vt videlicet ira patientiam. castimargia abstinentiam. Libido continentiam. expugnet. Supbia autem quam radicem omnium vitiorum diximus esse nequaquam vnius virtutis extinctionem prentam. contra cuncta anime membra se erigit. et quasi generalis et pestifer morbo corpus omne corrumpit vt quicquid illa inuadente agit. etiam sic esse virtus ostendit. Ut per hoc non deo sed soli vane glorie seruiat. quasi enim tyrannus quidam obsessam ciuitatem interimit. cum mentem superbia interumpit. et quo vitiores quemque cepit eo in dominio durior exurgit. quam quo ampliores siue humilitate agit virtutes eo lacius ista dominat. Quisquis igitur in se tyrannidem huius pestis captiuam mente suscepit. hoc primum tantum patitur. quod clauso cordis oculo iudicij equitatem perdit. non cuncta que ab eis bene gerunt displicent. et sola ea que ipse prauè egerit placent. Semper aliena opa despicit. semper miras quod facit. qz et quicquid egerit egisse se singulariter credit. et cum in cunctis se transcendere ceteros estimat. per lata cogitationum spacia secum deambulans. laudes suas tacitus clamat. Nonnumquam vero ad tantam elationem mens ducit. vt in eo quod timet. etiam per ostentationes locutionis effrene. sed tanto facilius ruina sequit. quanto apud se quisque impudentius exaltat. Sciendum quoque est quod ipsa hæc de qua loquimur elatio. alios ex rebus secularibus. alios vero ex spiritualibus possidet. Alter namque intumescit auro. alter eloquio. alter infimius

terrenis rebz. alter summis celestibus
virtutibus vna tñ eadem ante dei ocu
los agitur. Quis ad humana corda ve
niens in eoz obturibus diuerso amictu
palliet. nam cū is qui prius de terrēa
facultate supbiebat postmodū de san
ctitate extollit. nequaquā cor eius elati
o deserit. sed ad eum cōsuetudinem
vt cognosci possit neque vestes mutauit.

R Sciendum quoque est quod aliter
hæc prepositos. aliter subiectos temp
tat. Prelato namque in cogitationibus
suggerit. quod solus vite merito super ce
teros excreuit. et si qua ab eo aliquan
do bene gesta sunt. hæc impertune eius
to bene gesta sunt. hæc impertune eius
animo obicit. et cū hunc singulariter
deo placuisse insinuat vt facile sugges
ta persuadeat. ipsa ad testimonium pote
statis tradite retributōez vocat dicēs

Quia nisi omnipotens deus te omnibus
his meliorem cerneret. omnes hos sub
tuo regimine non dedisset. Cuiusque me
tem mox erigit. viles atque inuiles eos
qui subiecti sunt ostendit. ita vt nullū
tam quasi dignū respiciat. cui equanimi
ter loquat. Unde mox mentis tran
quillitas in irā vertit quod dum cunctos
despicit. dum sensum vitamque omnium si
ne moderamine reprehendit. tanto se
ineffrenacius in irā cundia dilatat quā
to eos qui sibi commissi sunt esse sibi met
indignos putat. At contra subditoz cor
superbia instigat. hoc summope agere
nititur vt sua acta funditus considerare
negligant. et semper tacitis cogitationi
bus rectoris sui iudices fiant. quod dum
in illo quod reprehendere debeant impor
tune respiciūt. in semetipsis quod corri
gant nunquam vident. Unde et tanto acri
us pereant quanto a se oculos auertūt.
quod in huius vite itinere offendentes cur
runt dum alibi intendūt. Et quidem pec
catores se esse asserunt. nec tamen tan
tum. vt tam noxie in regimine persone

tradantur. et dum eius facta despiciūt
dum precepta premunt. ad tantā vsh
que infamiam deuoluunt vt eū res hu
manas curare non estimant. quod ei quez
quasi vite rigore precedunt esse sibi cō
missos volent. Sicque dum contra recto
rem supbiunt. etiam contra iudicia p
toris intumescūt. et dum pastoris vitaz
iudicant. ipsam quoque sapiam cun
cta disponentis impugnant. Sepe au
tem rectoris sui dictis perne obuiāt.
et eandem vocis superbiam libertatem
vocant. Sic quippe elatio se quasi pro
rectitudine libertatis obicit. sicut se ti
moque humilitate suppoit. Nam sicut
plerique verinent ex timore et tamen ta
cere se existimant ex humilitate. Ita
nonnulli loquuntur impatientiam elati
onis. et tñ loqui se credunt per liberta
tem rectitudinis. Aliquando etiā sub
diti perua que sentiunt nequaquam pro
dunt. et hi quoque loquacitas vix p
citur nonnunquam ex sola amaritudine in
rima rancoris obricescunt. Qui per tu
morem mentis procacitatis sue verba
subtrahentes dum male loqui soleant
peius taceant. quia cum peccantes ali
quid de correctione audiunt. indignā
res etiam verba responsionis suspendūt.
Cum his quando asperere agitur. sepe ad
querelam de hac ipsa asperitate p
siliunt. Cū vero eos magistri sui blan
de preueniunt. de hac etiā humilitate
qua preuenti sunt grauius indignantur
et tanto eoz mens fastius accenditur.
quanto consideracius infirma iudicant.
Hi enim quod humilitatem que virtutis
mater est nesciunt vsum sui laboris p
dunt. etiam si qua bona sunt que pari
videantur. quod surgentis edificij robusta
celositas non figit que nequaquam p fun
damenti fortitudinem in petra solidat.
Soli fruiue crescit quod edificat. quod autem
molē fabricæ humilitatis fundamēta

non parant. quos bene ab intimis pro
dimus. si pauca in exterioribus ostēda
mus. Cunctis namque apud se superbis co
gitationibus tumentibus inest clamor in
locutione. amaritudo in silentio. dis
solutio in hilaritate. furor in tristitia.
honestas in ymagine. erectio in sensu.
rancor in responsione. horum mens semper
est ad irrogandas contumelias vali
da ad toleranda infirma. ad obliam pi
gra. ad lacendum vero alios importuna
ad ea que facere debet et preualet igna
ua. ad ea autem que nec debet nec preua
let parata. Ad hoc autem quod latenter desi
derat querit. ut cogat quod dum metuit
ex desiderio suo vilescere. operatur vim in
ipsa sua voluptate tolerare. Igitur quod hu
manos animos aliter temptari ex rebus
carnalibus atque aliter ex rebus spiritali
bus diximus audiant illi. Omnis ca
to senum et gloria eius sicut flos feni.
audiant isti quod quibusdam post mira
bilia dicit. Nescio vos unde sitis. Disce
vite a me omnes qui operamini iniqui
tates. Rursum quod aliter temptari pla
tos atque aliter subditos profari sumus.
audiant illi quod per sapientem dicit. Res
crozem te constituerunt. noli extolli. sed
esto in illis quasi vnus ex illis. Audiāt
isti. Obedite prepositis vestris et subiace
te illis. ipsi enim puigilant quasi rationem
pro animabus vestris reddituri. Audi
ant simul omnes. Deus superbis resistit
humilibus autem dat gratias. Audi
ant omnes. Immundus est apud deum
omnis qui exultat cor suum. Contra hu
ius languoris membra andiamus cun
cti. quid in gratia vitas doceat dicēs.
Discite a me quod mitis sum et humi
lis corde. Adhuc namque dei filius for
mam nostre infirmitatis suscepit ad
huc inuisibilis. non visibilis solū sed
etiam despectus apparuit. Ad hoc contu
meliam et ludibria et irrisionum probra

passionum tormenta tolerauit. ut super
bum non debere esse hominem doceret hu
milis deus. Quanta ergo humilitatis
est virtus. propter quam solam veraciter e
docendam is qui sine estimatione ma
gnus est. usque ad passionem factus est
paruus. Quia enim originem perditionis
nostre se prebuit superbia diaboli. in
strumentum nostre redemptionis in
uenta est humilitas dei. Hostis qui pro
pe noster inter omnia voluit fieri elatus.
redemptor autem noster magnus manens
super omnia. inter omnia dignatus est fieri par
uus. Sed melius et elationis causam de
regimus. et humilitatis fundamenta
aperimus. si breuius commemoratione
perstringimus quid de mortis auctore.
qui de peccatore vite dicat. Ille namque
dixit. In celum ascendam supra astra
celi exaltabo solium meum ascenda super
altitudinem nubium et similis ero alti
tissimo. De auctore dicit paulus. Cum
in forma dei esset non rapinam arbitra
tus est esse equalem se deo sed semetip
sum exinamuit formam serui accipiens
Ille nihil aliud mentes docet sibi sub
ditas quam celsitudinis culmen appetere.
cuncta equalia timore mentis transire
dere. societatem omnium hominum in alta elatio
ne transire ac sese contra potentiam creato
ris erigere. Ille autem ad spura. et pal
mas et colaphos ad spineam coronam
ad crucem et lanceam atque ad mortem veni
ens. membra sua admonet dicēs. Si
quis mihi ministrat me sequatur. Quia
ergo redemptor nostra corda erigit humili
tatem. leuiathan iste rex dicitur superborum. ap
te agnoscimus. quod euidentissimum re
proborum signum superbia est. at contra humi
litas electorum. Cum ergo quod quisque habeat
cognoscit. sub quo rege militet inuen
it vnusquisque enim quasi quendam titulum
portat operis. quo facile ostendat sub ca
uis seruiat potestate rectoris. In per

euangelium dicitur. **A** fructibus eorum cognoscetis eos. Ne nos leuiat hanc istius mentis mira faciendo fallerent. aptum si gnus dominus quo deprehendi valeat omnino dicitur. ipse est rex super omnes filios superbie. **Q**ui et si aliquando fictas spes humilitatis assumunt. semetipsum in celare in omnibus nequaquam possunt. quod eorum superbiam diu latere non sustinent. et cum ex alia regis ex alia actione denudantur. **Q**uivero sub rege humilitatis militant. semper pauidi atque ex omnino latere circumspicere aduersum iaculum elationis pugnant. et quasi peruenientes ictus solum magis in suo corpore oculum custodiunt. dum in semetipsis principaliter humilitatem tuentur. **H**ec gregorius in moralibus. **N**otandum est etiam quod sunt nonnulli qui licet in statu humili sint positi apud se in sua estimatione magni et superbi esse non desistunt. **H**ic tales alios preesse desiderant. adulationes querunt. fauoribus intumescunt. ventura gaudia querunt. **D**e quibus dicit beatus gregorius. **X**viiij. moralibus. **M**ulti sunt qui pauli esse despiciunt. vnde conuenit ut etiam in humilitatis loco immanes apud se esse minime desistant. **H**os plerumque videmus honoribus excolli. voluptatibus perfrui rerum multiplicitate dilatari. **H**ic sepe nihil nisi preesse ceteris appetunt. a multis timere gratulantur recte vivere negligunt. et recti famam habere cupiscunt. adulationes querunt. fauoribus intumescunt. futura gaudia non querunt. quod qui transitorie occupationibus obcecant eterne lucis quanta sit claritas nesciunt. et dum in rebus terrenis superbiunt. celestis sibi luminis aditum claudunt. **V**eritatis eius lumen quod elatis occupatisque mentibus absconditur. a afflictis humiliatisque reuelatur. **H**ec gregorius. **T**ales igitur cum ad prelationis honorem perueniunt. metu sibi

a subditis erigunt. et quasi deus honorari volunt. **S**ed superbus rector totiens ad culpam apostasie dilabitur quotiens preesse hominibus delectatur. nec etiam potest culpe numerari que in regimimbus a superbis preelatis committuntur. qui per vitium ambitionis preelationis culmen subintraverunt. **D**e huiusmodi superbis rectoribus beatus gregorius. **X**viiij. moralibus. sic dicit. **S**epe novimus quod plerique qui presunt inordinatum metu a subditis erigunt. et non tam propter dominum quam pro domino venerari volunt. **I**ntus enim se tumore cordis extollunt. cunctosque subditos in sua preparatione despiciunt. nec descendendo consulunt. sed dominando premunt. quod videlicet alta se cogitatione erigunt. et equales se illis quibus preesse coningit non agnoscunt. **H**unc tumorem per prophetam dominus in pastoribus increpans ait. **T**os autem cum austeritate impabatis eis et cum potentia. **I**psa enim bona que subditis dicunt dominando potius quam consulendo. profertur. quod si quicquid eis videlicet quasi ex equo egerent. semetipsum existimant deiecisse. singularitate enim gaudet culminis et non equalitate conditionis. **H**ec tumentia corda rectorum subtiliter dominus prestat bene contra eos dicitur. **Q**ui dicit regiam postata. vnde unusquisque superbus rector totiens ad culpam apostasie dilabitur quotiens preesse hominibus delectatur. et honoris sui singularitate letatur. **S**ub quo est fit non considerat. et quod equalibus quasi non sit equalis exultat. **U**nde autem hec radix victorum pullulat in corde regentium. nisi ex imitatione illius qui respectis angelorum societatis dicitur. **A**scendat super altitudinem nubium. et similis ero altissimo. **Q**uia unusquisque rector quotiens extollitur in eo quod ceteros regit. totiens per illam presumptum superbie a summi rectoris iugo se patitur et cum equales sibi subditos despiciat. **p. ij.**

cit. eius sup se dominium sub quo oēs
 equales sunt non agnoscit et dū domi
 nando p̄sunt. exemplo sue supbie sub
 ditos ad impietatem trabūt. Ad vitā
 namq; pietatis ducerent si subditorū
 oculis hūilitatis exempla mōstrarent.
Dux est aut̄ impius. q̄a tramite veri
 tatis exorbitat. et dū ip̄e inpreceps ru
 it. ad abrupta seq̄ntes inuitat. **D**ux ē
 impius. qui p̄tumoris exempla. viāz
 ostendit erroris. **U**nd̄ necesse est vt is
 qui p̄est. qui exempla subditis p̄beat.
 solerter attendat. et tantis se sciat viue
 re. quātis p̄esse. ac vigilanter inspiciat.
 ne in eo q̄ prelatus est intumescat.
 ne iura debite potestatis imoderatius
 erigat. ne discipline ius mutet̄ in vigo
 rem supbie et vnde a pueritate subdi
 tos restringere poterat. inde magis in
 tuentiū corda p̄uertat. **U**nd̄ aut̄
 debet hōim dūcatuz suscipere. qui nescit
 hōies bene viuēdo p̄ire. ne qui ad hoc
 eligit. vt alioz culpas corrigat. qd̄ re
 secare debuit. ipse p̄mittat. h̄c inde se
 q̄ qui p̄sunt circumspiciant vt et sibi
 et subditis viuant. vt et bonum qd̄ faci
 unt in tra sinum mentis abscondant et
 tñ ex eo ad p̄fectū seq̄ntium exempla
 recte operationis imp̄ciant. vt subdito
 rum culpas aīaduertentes corrigant.
 nec tñ per vim eiusdem aīaduersionis
 intumescāt. vt quedā leuiter correpta
 tolerant. nec tñ discipline vincula ea
 dem lenitate soluant̄ qua dissoluant et
 quedam tolerando dissimilent. nec tñ
 ea crescere dissimilando p̄mittant. la
 boriosa sunt ista et nisi diuina gratia fulti
 ar. ad custodiendū difficilia sunt. **U**nd̄
 magnope curandū est. vt qui regēdis
 hōib; p̄fert apud se in secretario cor
 dis in cathedra p̄sedeat humilitatis
 cūq; iudicanti ei a ceteris foris assisi
 tur. vigilantī oculo incessanter aspiciat.
 cui qñq; iudici ip̄e de his iudican

dis assistat. et quātō nunc ante eū quē
 non videt sollicitius trepidat. tātō eū
 cū viderit securior cerneret. **P**enseret
 go qz qui ad satisfaciendū districto iu
 dici de sua tantūmodo aīa fortasse vit
 sufficit. et ad regendū subditis p̄est.
 reddendo rōem tpe iudicij quomodo
 apud districtū iudicēz ille sufficiat vt
 ita dicam. qui regere tot solus aīmas
 habet. **Q**ue nimirū cogitatio si assidue
 mentem excoquit. omnem supbie tu
 morem p̄mit. et rector p̄uidus rāto
 iam neq; rex apostata neq; dux impi
 us vocabit̄. quanto ei cogitatio solū
 cita potestas que accepta est nō hono
 sed onus estimat̄. nam cui esse iudicē
 liber. huic tñ iudicem videre non liber
 numerari em̄ culpe nequeunt. que ha
 bende potestatis amore p̄petrant. **T**ūc
 solum vero potestas bene regit̄. cū non
 amando sed timendo retinet̄. que vt
 ministrari recte valeat. oportet primū
 vt hanc non cupiditas sed necessitas
 imponat. **P**otestas autē nec formidi
 ne debet deseri. nec ex libidine ample
 cti. **N**e in peius quis quasi ex humili
 tate superbiat. dum diuine dispensati
 onis ordinem fugiendo contemnat.
 aut eo iugum superm̄ rectoris abiciat
 quo eum super ceteros primatus regi
 minis delectat. **P**otestas ergo cū p̄ci
 pitur. non ex libidine amāda est. s; ex
 longanimitate toleranda. vt inderit̄
 ad iudiciuz salubriter laus sit. vñ nūc
 ad ministeriū patienter innotescit. **I**te
 greg. **X** **Q**uō aut̄ verus p̄latus
 ac rector circa subditos sibi cōmissos
 se habere debet. **I**dem beatus grego.
 xxvj. moral. sic d̄t. **S**ummus itaq; lo
 cus bene regitur. cū is qui p̄est vitis
 potius q̄ fratrib; dominat̄. **C**unctos
 quippe natura equales genuit. **E**t aut̄
 alijs ad regendū alij p̄mittat̄. nō eos
 natura s; culpa p̄ponit als postponit

A virtus autem debent rectores erigi, quorum etiam causa preferuntur. et cum delinquentes corrigant, sollicite attendant ut per disciplinam culpas quippe iure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam equales se ipsos fratribus quos corrigant agnoscant. Quis plerumque dignum etiam est ut eosdem quos corrigimus tacita nobis cogitatione preferamus, illos namque per nos vitia discipline vigore feriunt, in his vero que ipsi committimus ne verbi quidem ab aliquo inuentione laceramur, tanto ergo apud deum obligatiores sumus quanto apud homines inulte peccamus. **D**isciplina autem nostra subditos tanto diuino iudicio liberiores reddit, quanto hic eorum culpas sine vindicta non deserit. **S**eruanda est itaque in corde humilitas et in opere disciplina, atque inter hec solliciter intuendum est ne deus immoderatus custodit virtus humilitatis soluant iura regiminis, et dum prelati quisque plus se quam deceat de se, subditorum vitam stringere sub discipline regimine non possit. **T**eneamus ergo ex terius quod per aliorum utilitate accepimus. **T**eneamus interius quod de nostra est ratione sentimus, sed tamen decenter quibusdam etiam penitentibus signis tales nos apud deum esse ipsi etiam qui nobis commissi sunt non ignorent, ut de adroitate nostra quod formidant videant, et de humilitate quod imitent agnoscant. **S**ervato autem regimine ad cor nostrum sine cessatone redeamus et consideremus assidue quod sumus equaliter cum ceteris conditi non quod temporaliter ceteris prelati. **P**otesitas enim quanto exteriorius eminet, tanto interiorius debet premi ne cogitatione rapiat, ne in delectationem sui animum non possit cui se libidine dominandi superposuit. **B**ene david regni potentiam re-

gere nouerat, qui elationem eiusdem potentie semetipsum premeendo vicerat dicens. **D**ne non est exaltatum cor meum, quicquid in eiusdem humilitatis augmento subiunxit, neque elati sunt oculi mei, atque addidit. **N**ec ambulavi in magnis, qui adhuc semetipsum subtilissima discutiens inquisitione ait, neque in mirabilibus super me. **O**mnesque etiam cogitationes a fundo cordis exhauriens subiungens ait. **S**i non humiliter sentiebam sed exaltaui animam meam. **E**cce humilitatis hostiam ab intimo cordis oblatam sepe replicat, et iterum atque iterum confitendo non cessat, eamque multipliciter loquens iudicis sui oculis ostendit. **Q**uid est hoc et quomodo istud sacrificium deo placere cognouerat, quod in conspectu eius tanta iteratio exordis immolabat, nisi quod vicina esse superbia potentibus solet, et pene semper rebus affluentibus elatio socialis. **E**t quod sepe honoris abundantia duriciam dat tumoris, nimis est verum nisi cum in sublimium cordibus regnat humilitas morum. **U**nde pensandum est quod potentes quicquid cum humiliter sapiunt culmen extraneae et quasi longe posite virtutis attingunt, et recte hac virtute dominum quantoties placant, quod illud ei sacrificium offerunt quod potentes vix inuenire possunt. **S**ubtilissima namque ars viuendi est culmen tenere, gloriam reprimere, esse quidem in potentia, sed potentem se esse nescire. **R**ecte itaque de talibus dicitur. **D**eus potentes non abiecit cum ipse sit potens. **D**eus quippe imitari desiderat, qui fastigium potentie alienis intentus uilitatibus non suis laudibus inflatus administrat, qui platus ceteris prodesse appetit non posse. **T**umoris namque elatio non ordo preteritis in crimine est. **P**otentiam deus tribuit, elationem vero potentie malicia nescientis inuenit. **T**ollamus ergo quod de nostro prouimus

et bona sunt que deo largiente posside-
mus. hęc greg. Omnis igitur homo cuius-
cumque conditionis siue sit plarus siue sub-
ditus siue religiosus siue secularis hu-
ic piculoso vitio resistere studeat. et ip-
sam superbiam mox ut oriri ceperit ab-
scindere festinet. ne dum negligentem ad-
mittit ipsa visu in corde roboretur. Ad
hoc hortatur beatus greg. xxiiij. moral.
sic dicens. Vitium supbie ab ipsa mox
radice secandus est ut cum latenter orit-
tunc vigilanter abscindat. ne visu ro-
boret. Difficile enim quisque in se inue-
teratam superbiam deprehendit. quia nimis
tunc hoc vitium quanto magis patimur
tanto minus videmus. Sic quippe
supbia in mente sicut in oculis caligo
generatur. quo hoc se lacius dilatat. eo
vehementius lumen angustat. Paulus
per ergo elatio in precordiis crescit. et
cum se vastius extendit. oppresse men-
tis oculum funditus claudit. ut capti-
uus animus elationis typum pati possit
et tamen id quod pariter videre non possit. hęc
greg. Et nisi tumor elationis statim cum
in corde oritur suffocetur. coram deo om-
ne meritum nostre actionis extinguatur.
De quo idem beatus greg. xxvj. mor-
tal. sic dicit. Ante subtile veritatis exa-
men. securi omnino non sumus. si etiam
humano iudicio quod in nobis reple-
ndi debeat. non habemus. Nam plerum-
que negligentius cogitantes elatione
pulsam. quam tamen tacentes premi-
mus. sed tamen nisi retractione con-
tra tumor occultus in ipso cubili cordis
in quo oritur suffocetur. coram districto iu-
dice omne meritum actionis nostre ex-
tinguitur. Hinc ergo pensandus est illa
cordis elatio. quanta ad aduersione da-
nabitur. que visque ad audaciam veis nu-
tritur si neque hęc est excusabilis. que in cor-
de latenter oboritur. Considerandum
quoque qualis intrinsecus regnet. que

eo visque seruata est ut etiam foras erumpere
non erubescit. hęc greg. **A** Sciendum
etiam quod quatuor sunt species supbie.
Prima est cum homo a se ipso estimat
habere. quod habet. Secunda si de sup-
datum credit suis meritis hoc se acce-
pisse putat. Tercia cum iactat se habere
quod non habet. Quarta quoniam ceteris de-
spectis singulariter vult videri. hos qui
tuor modos tangit beatus gregorius.
xxiiij. moral. sic dicens. Quatuor quippe
sunt species quibus omnis tumor ar-
rogantie demonstratur. Cum autem bonus
a seipso habere se estimat. aut sibi da-
tum desuper credunt. sed pro suis hoc me-
ritis se accepisse putant. aut certe cum
se iactare ceperint. de his que non habent.
aut despectis ceteris singulariter
videri appetunt. bonum habere. quod habent.
hęc greg. **S**unt etiam secundum
beatum bernardum. xij. gradus supbie.
Qui sunt curiositas. mentis lenitas.
inepta leticia. iactantia. singularitas.
arrogantia. presumptio. peccatorum
defensio. simulata confessio. rebellio. li-
bertas peccandi. consuetudo peccati. Au-
merus istorum sic accipitur. homo per super-
biam deo iniuriatur. cui debet esse subie-
ctus. homini cui debet esse par. et homini
cui debet esse inferior. Sex primi gra-
dus determinant secundum iniuriam proximi. cui
debet esse par. Quatuor alij secundum iniuriam
que fit homini superiori. Duo ultimi de-
terminant proprie quantum ad iniuriam. que
deus immediate fit. hoc ideo dicitur quod super-
iores gradus in deum redundat. sed
mediante primo. Gradus autem vocantur
quia a minore fit progressio ad maius. pri-
mus enim malus. secundus peior. et sic af-
cendendo inimicis quod ultimus est pessimo-
mus. In iniuria que est respectu paris est
minor. illa vero que est respectu superio-
ris est maior. sed illa que est respectu
dei est maxima. propter quod et taliter

timus. Dicit et beatus augu. Stude-
 dum est. ut bene volumus. sed a laude
 hominum cauendum. si hic laus querit. illic
 remuneratio amittit. huc ille Est mira-
 dum quod sunt nonnulli religiosi. qui post
 contemptum auri et argenti suam pau-
 peratam pro vili pretio. hoc est vana glo-
 ria venale faciunt. de hoc dicit beatus ber-
 nardus. Vix est ut qui aurum et argentum
 contempserunt. et neglectis illis glorio-
 sis. sordibus intumescimus et thesaurum
 paupertatis vili pretio populari aure ve-
 nalem facimus. huc bernardus. Nemo ergo
 querat laudari in vita ista. sed omnis glo-
 ria vniuersi cuiusque religiosi intus in con-
 scientia debet esse. non extra Ad hoc hor-
 rat beatus bernardus. etiam quibusdam aspis
 verbis sic dicens Fratres nemo vestrum
 velit laudari in ista vita. quicquid fa-
 tuorum capras. quod ad deum non retulit
 ipsi furaris. unde tibi gloria puteida
 puluis. Quid nequius seruo usurpan-
 ti sibi gloriam domini sui. propterea omnis
 gloria sanctorum intra nos foris est. huc
 bernardus. Unde fugienda est vana gloria
 quod sicut vermis ligna corrodit. sic hoc
 vitium animam corrodit et consumit. Nam in-
 grediendo cor omnia que intus sunt bona
 aufert. teste crisostomo qui dicit. Sicut
 vermis lignum corrodit. et erugo ferrum
 ita vana gloria nutrientem se perdit ani-
 mam. ideo multo studio opus est ut
 hanc destruamus passionem. nam oc-
 culte ingredit cor. et omnia que intus
 sunt insensibiliter aufert. huc crisostomus.
 Cum igitur pulsatur aliquis vana
 gloria. ad memoriam reducat mala ad-
 acta. que contra dominum fecit. et reco-
 gnoscat se puluerem esse. et eo citius huc
 vitiosa pestis in corde quiescet Unde
 beatus gregorius. Cum bona fratres agi-
 tis. semper ad memoriam acta mala re-
 uocate. ut dum caute culpa agnoscat.
 nunquam de bono opere animus leuet. Quia

etiam beda. vitium vane glorie melius
 caueri non potest. quam ut ad prescientiam
 nostram redeamus. nosque puluerem esse
 presideremus. et si quid boni nobis in-
 esse deprehendimus. non nobis sed deo
 ascribamus. huc beda. Unde bonum o-
 pus quod agimus et abscondendum est
 propter vitium vane glorie. et tamen aliquando pub-
 licandum. propter edificationem aliorum. quod
 suadet beatus ambrosius sic dicens. Bo-
 na nostra que agimus et propter timorem
 vane glorie aliquando debemus abscon-
 dere. et propter aliorum utilitatem nonnunquam
 apparere. huc ambrosius. Ille namque qui
 iam humilitate firma fundatus est. te-
 bet alijs quod agit. propter edificationem ap-
 parere illi vero qui adhuc exant amore
 vane glorie bona sua opera in oculis
 to agant. ne mercedem propter hominum va-
 nitatem perdat. unde ysidorus. Ille de-
 bet publicare bonum quod agit qui perfecta
 humilitate fundatus est nulla iam elati-
 one continget. nam is qui se intelligit
 amore adhuc laudis pulsari facta bonum
 in occulto agat. ne forte quod egerit
 perdat. Interdum namque etiam viri sancti
 tangunt elatione. sed ab huius surrepti-
 omni malo humilitatis proptione pur-
 gant. huc ysidorus. Si igitur ut dicit crisostomus.
 in alicuius cor cogitatio vana ascendit
 desiderans apparere hominibus. anima autem in-
 telligens perdidit. ille non propter homi-
 mines fecisse videtur. quod quod cogitavit
 passio carnis est. quod elegit iudicium ro-
 nis est. huc crisostomus. Dicit beatus fulg-
 In operibus bonis si te laudet humana
 lingua. tu laudem a solo deo desidera. sic
 fiet ut dum laudes ab hominibus non queris
 deus laudet in operibus tuis Et notandum
 quod vana gloria faciliter stemmit. dum
 non offertur. cum vero oblata fuerit
 difficulter ei resistitur. teste beato au-
 gustino qui sic dicit. Facile est lau-
 dem non cupere. dum non negatur.

difficile tamen est ea non delectari cū offerunt. **hxc augu.** Veruntamen ppter tales incurfus seu tempratōnes vane glorie bonū opus siue sit predicatio siue qd̄cunq; aliud per qd̄ p̄ximus edificari potest non est obmittendū. sed huīsmodi vitio cum mentē pulsauerit. fortiter est resistendū. q̄ repugnando resistendo quibuscūq; virtus merces a deo copiosa acquiri. **De hoc dicit petrus damiani.** Oportet vt dum amīmaz fructus per predicatōnem acquiri. non humana laus. non aliqua honoris reuerentia mentis intentōe querat. q̄ si vltimo oblatu honoz volentibus nobis ingerit. necārium est vt in pavimento cordis sub districto discipline pede calceat̄ vt lux venentis serpens in seipso suggestiōnis capite iētū sentiat. ne nos qd̄ absit in extremo bono opationis calcaneū morderē presumat. **Nec tñ ob id est amīmaz utilitas deserenda.** sed vt reuera strenui bellatores dū nosmetipsos humilitatis clipeo ab iniecto elatōis telo p̄tegimus. p̄imos nostros ad fortiter agendum sancte exhortatōnis vocib; excitemus. **Sic nimir; nobis duplex merces acquiritur dū ex ipso caritatis officio quod pie p̄ximis nostris impendimus. belli cus labor ozif; quē repugnando vincimus. nā quo valentior ictus impingitur eo nobis locupletius peracta victoria p̄miū cumulat. hxc petrus dami.** Qd̄ igit̄ dictum est de predicatiōe. sic de omnib; virtutib; accipiēdum est p̄ quas p̄ximus potest edificari. **Notandum etiā q̄ pia corda cum se laudari intelligunt de his que ipsi non habent nequa q̄ p̄sentunt. cū vero laudant̄ de bono qd̄ forte habēt. toto tñ nisi huīsmodi fauorē a se repellere student.** **Uñ beatus bern. de hoc d̄r.** Qui humanas laudes p̄fecte p̄suevit p̄temnere. cuz se

laudari percipit de eo quod in se nouit nō esse. nullatenus acquiescēs illud sibi p̄memorat. **Cū vero laudari se p̄p̄erit de bono qd̄ se fortasse habere p̄gnoscat. nihilominus quantū in se est scitoyeritatis curat a se repellere iaculuz fauoris dante gloriā deo et dicens. grā dei sum id qd̄ sum. hxc ber.** **Laborē igit̄ vt bona opa exerceamus. nec tamen per illa fauorē hoīm requiramus sed soli deo qui est inspector cordium placere studeamus. nec de nostris virib; presumamus. ne forte hoc qd̄ ab illo accepimus amittamus.** **Bonū etiā qd̄ ab ipso habemus caueamus ne per nostrā negligentia perdamus.** **Uñ ludero qd̄ nondū habemus rogemus humiliter vt habeamus.** **Ista p̄memorat beatus augu. sic dicens.** **Fr̄es quales haberi volumus in laude hoīm. tales in operib; esse studeamus. nec idō bonos nos existimemus si boni p̄dicamur sed nos potius nostro et nō alieno iudicio discernamus. nemo em̄ melius potest scire quis sit q̄ ip̄e qui sibi cōsciū est.** **Et quidem beatus est qui laudes hoīm trāscēdit. et id solū cū recte viuit intuet. et ei placere miti q̄ p̄sciētie solus inspector est. de cuius p̄sciētie puritate qc̄quid p̄cedit tanto ē laudabilius q̄to laudes hoīm nō affectat.** **Uñ nihil de nobis tāq̄ de n̄is p̄p̄ris virib; p̄sumamus. ne nēm facientes qd̄ ab illo est etiā qd̄ accepimus amittamus.** **Magis etiā cogitare debemus quid nobis desit. q̄ quid nobis assit.** **Qd̄ habemus caueamus ne pdamus qd̄ nōdū habemus supplicemus vt habeamus.** **Inquātū minores sumus nobis cogitandū est non inquantū maiores. hxc aug.** **Sciendū etiā q̄ sunt nonnulli qui de scia seu intelligētia q̄ uis bona opa non faciant solent se in mente eleuare. Et sunt nonnulli quos**

quidem scientia non eleuat sed tñ bo-
na opatio quā exercēt exaltat Et sunt
nonnulli quos ppria opatio nō extol-
lit sed tñ cū laudari ab hominibz p bo-
na opatione quā exercent ceperint. de-
nucti fauoribz hoīm se quasi magnos
in sua cogitatione estimant. atq; men-
tis oculos in transitorium fauorem de-
figunt. Sunt etiam nōnulli. qui cū so-
ris p suis bonis actibz audiūt se men-
dare. intus in corde quandā pmtiosaz
elationē ex hoc percipiunt. et quibz de fa-
uore hoīm in aīmo gaudeant. non tñ
se extra ostendendo effundunt Et sunt
nōnulli. quos ita laus vane glorie in-
flaryt etiam ad verba elationis pertra-
bant. qz dū vane glorie eoz mens nō
reluctat. ad hoc vsq; pducunt. vt ipsi
met hoc laudent qd faciunt. vnde ma-
gno metu ac circūspectione opus est.
vt nunq; nostra mens de suis laudibz
coram hominibz vel etiam tacita letē-
ne mercede eterna apud dominuz pro
suis bonis opibz priuet Sed superba
mens etiam cū de ea falsa bona dicun-
tur exultat. qz non apud deuz qualiter
vīat. sed apud homines qliter inno-
tescat excogitat. Et contra cor veraci-
ter hūile. bona que de se audit aut mi-
nime recognoscit. vel qz falsa dicunt
metuit. aut certe si adesse ea sibi veri-
ter scit formidat. ne ab eterna retribu-
tione sint pdita quando hoc considerat
hoībz diuulgata. vnde plerūq; agit.
vt sicut iniustus de laude pollutur. ita
vī iustus audita sua laude purgetur.
Ista oīa iam pmissa et quedā alia tan-
git beatus grego. xxij. moral. sic dicēs
Sciendū qd sunt nōnulli. qui in elati-
onē corruunt. qui p subtilem intelligē-
tiam que nō faciunt bona cognoscūt.
Et sunt nōnulli quos intelligētia qui-
dem non eleuat. sed habita opa exal-
tant. qui dū actiones respiciūt. apud

mentem suam sibi ceteros de dignāto
postponunt Et sunt nōnulli quos nec
opatio. ppria extollit. sed cum laudari
ab hoībz p hac eadem opatione bona
ceperint. ipsi hoīm fauoribz deuicti qd
si magnos se quosdā in sua cogitatio-
ne pspiciunt. atq; cordis custodia dū
soluunt. qz semetipso s nescire incipi-
unt. dū mentis oculos in transitorium
fauorē defigunt. Sic autē pfectus est
hoīm. sicut incrementū pspicimus de
arboribz. Vis quippe future arboris
in semine est. postmodū in ortu. ad ex-
tremū. pducit in ramis. Sic minime
vniuscuiusq; virtus pualescit opanti
seminat namq; intelligentia. orit in
opatione. atq; ad vltimū pualescit
qz ad pfectus magni latitudinē. Sed
cū queq; sua intelligentia extollit. pos-
terat in semine putriferi Cū vero post
opationem bonā elationis veste corru-
pitur. quasi iā orta siccat. Cū autē nec
opatio curruat. sed ex crescente mag-
nitudine dū fauor laudantiū sequitur.
atq; a statu suo bene opandi aīm enee-
rit. linguaz vctos arbor pult. et oē qd
ī ea robustū ex creuerat. rēpestas fame
radicitus euellit. quo ei arbor alti ad
supiora surrexerat. eo vctoz vīm vlti-
mētius serit. qz quo qd ī bōa opa artol-
lit. eo ampliori ab ore laudantiū flammā
fatigat Si adhuc itaq; arbor in semine
est. metuendū est. ne ipā scie cogitatio
putrefiat Si autē ad virgultū pducit
curandū est. ne hāc manus elatōis ran-
gat. atq; aviriditate sue actōis arefiat
Si arvalēte labore etiā ad alta se sub-
leuet. valde formidandū ē. ne hāc ad-
morus laudis vctus granioz radicitus
euellat. **D** Sed inter hoc scienti-
dum est quia ne immoderatis laudi-
bus erigamur. plerūq; mīto retro-
ris nostri moderamine etiam de traci-
onibz lacerari permittimur. vt cū nos

ut eleuat. lingua detrahentis humili
 et. qz et arbor sepe que vnus venti im-
 pulsu ita impellit vt pene iam erui pos-
 se videat. alterius venti flatu erigitur.
 et que iam ex pteyna inflectōnem pru-
 lit. ab alia ad statū redit. Unde et illa
 arbor alte radicata quasi inter aduer-
 santes ventos fixius steterat qui dice-
 bat. Per gloriā et ignobilitatē. per in-
 famiā et bonam famā. Sepe aut laus
 bene agentis auribus insolenter admo-
 ra dū foris sermonibus perstreperit intus
 quandā mentis pnciosam elationis
 tempestates gignit. fitqz ad hoc qd ani-
 mus qui de humanis favoribus gaudet
 non facile exterius extendat. si tñ cor-
 ruptionis vim non tenuerit exterius
 sentiat. Et sunt nonnulli quos ita laus
 inflat vt vsqz ad verba elationis pertra-
 hat. qz inconsiderata mens dum tran-
 sitorio fauore non remittit. adhuc vsqz
 pertrahit vt laudet ipsa qd facit. Qui
 dum verorū prediximus hoc ipsum pa-
 tescere qd eleuant erubescunt. atqz au-
 ditui sui preconis extollant. sed tam-
 vsqz ad elationis verba non exeunt. et
 gaudere in talibus non ostendunt vel cu-
 siodiunt. Magno ergo metu et circū-
 spectione opus est ne mens nostram
 qd de suis laudibus tacita letet. Quisqz
 enim fame sue magnitudinē cōspicit.
 sibi in occulto mentis gaudium facit.
 cui iste nisi auctori suo se p̄tulit cuius do-
 num vt bene operet percipit. et tamen
 in eius mūere de gratia sue laudis hi-
 larescit. Despecto em̄ honore sui cōdi-
 toris semetipsum plus amare quincit-
 tur cuius preconis letat. Quis aut nō
 nunqz etiā sancti viri de bona sua opi-
 nione gaudeant. sed tamen per hāc ad-
 meliōra p̄ficere gaudētes pensant. nec
 iam de opinione sua. sed de primorū
 gaudēt vtilitate. qz aliud est fauores q̄
 tere et aliud de p̄fectibus exultare. Qua

in re necesse est vt cum audientū vtilita-
 ti non p̄ficat. mentē nrām fama lauda-
 bilis non eleuet sed fascinet. Cū enim
 humane lingue attestatōne laudamur
 occulta pulsarōe requirimur qd de no-
 bis sentiamus. Supba em̄ mens etiā
 cū de ea falsa bona dicunt. exultat. qz
 non apud deū qualiter viuat. sed apud
 hōines qualiter innotescat excogitat.
 Iudiciū enim de se omnipotētis dei de-
 ficiens. et solummō hōim quotiens in-
 ter auditas laudes attollit aduertit iu-
 diciū. At p̄tra si cor veraciter humile ē
 bona que de se audit minime recogno-
 scit. et qz falsa dicant metuit. aut certe
 si adesse ea sibi veraciter scit. eo ipso for-
 midat ne ab eterna dei retributōe sint
 perdita. qz hęc p̄siderat hōibus diuul-
 gata. Precauet qz vehementer ne spes
 futuri muneris in mercedē p̄mutetur
 transitorio fauoris. qz ex re agit vt ele-
 croz animus magno laudū suarū igne
 cruciet. atqz ab omni torporis sui rube-
 gine merore cogitationis excoquitur.
 cauta em̄ p̄sideratōne trepidat. ne aut
 etiā de his in quibus laudat elenetur. et
 sibi p̄terens premiū p̄dat. Vñ p̄ter qz
 fit vt sicut iniustus de laude polluit. ita
 vt iustus audita sua laude purget. nā
 dū bona que agit ab hōibus p̄ferri co-
 gnoscit. subtile p̄tra se vt dictum est ex-
 tremi iudicij examen meruit. ac trepi-
 dus ad p̄sciam recurrit. et quicquid il-
 li inest reprehensibile corrigit. dū em̄
 bona sua innotuisse formidat. subtile
 securū examinis sniam p̄tmescens.
 si que in se mala occulta sunt amputat
 Pauer nāqz si saltē talis deo non ostē-
 ditur. qualis ab hominibus putat. et ne-
 qz p̄tentus est. vt in quo potuit inno-
 scere. in hoc debeat remanere. iā em̄ de
 bonis suis quasi retributōes sibi factā
 estimat. nisi eis et alia que ab hōibus
 nesciunt adiungat. hęc grego. **E**

Unde tenor viri ut vane glorie resistere valeat ad seipsum redeat. et quicquid sibi mali inesse cognoscunt sibi meritis ascribunt. Quicquid vero boni in se esse deprehendunt. diuine gratie donum hoc esse recognoscunt. qui et premeditando et subsequendo concessit eis bonum opus facere quod volunt. Quod idem beatus gregorius affirmat dicens sic Sancti etenim viri sciunt post primi parentis lapsum de corruptibili stirpe se editos. et non virtute propria sed preueniente superna gratia ad meliora se uita mutatos et quicquid sibi mali inesse cognoscunt meritum. quicquid vere boni in se conspiciunt immortalis gratie cognoscunt donum. eique accepto munere debitores fiunt qui et preueniendo dedit eis bonum uelle quod uoluerunt. et subsequendo dedit bonum posse quod uolunt. Unde auctoris gratia ille negare puincit quisquis sibi tribuit. quod operatur. Liqueat enim ille quod illum negat cuius despecta gratia si bi vires boni operis arrogat. et est iniquitas maxima. quia omne peccatum quod ex infirmitate est. spem nequaquam perdit. quia a summo iudice veniam requirit. Presumptio autem virtutis proprie tanto grauius in desperatione est. quanto longius ad humilitatem respicit. Cumque vires sibi tribuit operis. ad adiutorium non recurrit auctoris. fitque ut eo grauius peccator pareat. quo et ipsi hoc quia peccator est ignorat. Hec gregorius. De hoc etiam per salomonem dicitur. Sicut probatur in psalterio argentum et in fornace aurum. sic probatur homo ore laudantis quod beatus gregorius. xvij. moral. exponit sic dicens. Mans quippe sua suos cruciat. Iniquos exaltat. sed iustos dum ericiat purgat iniquos dum letificat. reprobos monstrat. Isti enim sua laude pascunt. qui auctoris sui gloriam non requirunt. illi auctoris sui gloriam querunt. qui sua

laude cruciantur. ne non sit intus quod foris dicitur. ne si est etiam quod dicitur ante dei oculos ipsis fauoribus euacuetur. ne humana laus robur mentis emolliat. atque in sui delectatione prosternat. et que adiuuentum debet esse augendi operis iam terribitio fit laboris. Cum vero sua precomia in dei laude tendere sentiant ea etiam desiderabiliter amplectuntur. Scriptum quippe est sic videantur opera vestra bona ut glorificent patrem vestrum. et. vias ergo hominibus se faciunt. quotiens in se aliquid quod cognoscant ostendunt. quia non studet in se humana laudem figere sed querunt per eam melius ad auctoris gloriam transire. Arrogantes autem humanis laudibus mollia corda prostituunt. quia suis moribus corrumunt. hoc gregorius. Et notandum diligenter quod malignus spiritus cum pro carnali aliqua vanitate mentem per vanam gloriam pulsauerit. et repulsus fuerit. statim sub virtutis specie resistentem ac repugnantem animum temptare solet. nam quem non potest sub specie splendoris de vestris suggerende vanam gloriam decipere. pro vili et inculta veste laborat illam inferre. Et quem non potest per honorem deicere humilitate preuenit supplantare. Quos etiam non potest per scientiam et locutionem extollere. per grauitatem et taciturnitatem solet persequi. nam si quis ieiunat in palatio gloria vanitatis pulsatur. Si vero illud contemnendo glorie causa preterierit. eodem vitio elationis obrunditur. Et quanto quis vitauerit mundum amplius. tanto tolerius acius insequitur. De hoc et de humanis virtutibus dicit Cassianus in quadam collatione patrum sic. **S**ecuram enim est nobis habendum contra spiritum xenodorie multiformem atque subtile. tantoque est permittosior ad conflictum quanto obscurior ad cauendum.

Qui cum per elatione pulsauerit mentem
 et fuerit repulsus, rursus priori habitu
 personaeque mutata sub virtutum spe-
 cie victorem iugulare temptat. ex om-
 ni parte occurrens et in habitu et in for-
 ma, in incessu, in voce, in opere, in vigi-
 liis, in ieiuniis, in oratione, in remo-
 tione, in lectione, in scientia, in taciturni-
 tate, in obedientia, in humilitate cona-
 tur, nam cui sub specie succincte vestis
 ac mitide xenodoxiam non potuerit ge-
 nerare per squalida et incultra conat in-
 ferre, quem non potest per honorem deicere
 per humilitatem supplantat, quem scientie
 et locutionis ornatu nequiuit extolle-
 re, gravitate taciturnitatis elidit. **S**i
 ieiunet in palam gloria vanitatis pulsaf-
 sit illud preternende glorie causa preter-
 rit, eodem vitio elationis obtundit, ne
 vane glorie praestigia macule orationes per-
 lixius sub fratre vitat celebrare spec-
 tu, et quod eas lateat exerceat non effugi-
 et aculeos vanitatis. In solitudinem
 quoque moralium cunctorum praestigia glorie
 causa fugientem persequi non desistit. Quam-
 to quis vitauerit mundum amplius tan-
 to eius acrius insequitur. **H**anc multiformem
 bestiam tali remedio poterimus
 euadere, ut cogitantes quia dominus dissi-
 pat eorum opera qui hominibus placent pri-
 mitus nihil inanis glorie capiende gra-
 tia nos facere permitramus. Deinde ea
 que bono initio fecerimus obseruare,
 ne laborum nostrorum fructus post irreper-
 morbo euacuet, et ea que nos pariter inter
 ceteros etiam reddere notabiles ac velu-
 ti solis facientibus laus apud homines sit
 quirenda vitemus. Consideremus
 non solum fructum laborum nostrorum nos per-
 nitus amissuros quoscumque xenodoxie
 proposito fecerimus, sed etiam reos mag-
 ni criminis factos eterna supplicia ve-
 lut sacrilegos soluturos utpote qui ad
 iniuriam dei opus quod eius oblatum nos

opportuerit agere, hominum gratia ma-
 luimus exercere, hinc cassianus. **S**ci-
 endum etiam secundum ysaac abbatis dictum
 quod quibus mundus mortuus est hi susti-
 nent aduersitates, quibus mundus est vi-
 uus hi nequeunt iniuriam sustinere. **I**va-
 na gloria moti ira turbant, seu etiam
 tristitia occupant, hinc ysaac. **G**
Notandum etiam quod inanis glorie he-
 sunt filie, videlicet, inobedientia, preten-
 sio, iactantia, pertinacia, nouitatum pre-
 sumptio, arrogantia, insolentia, prou-
 macia, irreuerentia, ypocrisis. **H**
Primo autem inobedientia est suo prela-
 to in iniunctis non obedire ne inferiori vi-
 deat, quod fieret si faceret mandatum.
Contentio est velle vincere cum cla-
 more, et hoc apparere. **I**actantia
 est qua quis enumerat bona sua ut
 laudabilis appareat. **P**ertinacia
 est que dictum vel factum suum malum de-
 fendit ne errasse videat. **N**ouitatum
 presumptio est qua quis noua di-
 citur inuenit ut laudet. **A**ro-
 gantia est animi motus quo mouetur
 quis ad iactandum se habere quod non ha-
 bet. **I**nsolentia est que extra com-
 munem usum quasi ceteris despectis,
 verba, facta, habitumque specificat. **P**
Contumacia est auctoritati maioris ex
 preceptu obuiare. **I**reuerentia
 est debitam reuerentiam maioribus
 denegare. **I**ypocrisis autem est
 que querit hominibus in exterioribus ap-
 parere. **S**ed quia hoc vitio videlicet
 ypocrisis multi temptant et decipiunt
 necesse est ut de hac materia latius lo-
 quamur. **U**nde primo sciens
 dum est quod studium ypocritarum solet
 esse, ut quod sunt abscondant, et hoc
 quod non sunt esse hominibus innore-
 scant. **S**ancti vero etiam hoc quod esse
 meruerunt innotescere alijs fugiunt.
De hoc enim beatus Gregorius, xviii.

moral. loquit sic dicens **S**tudiu ypocritarum esse solet. ut quod sunt presumunt et hoc quod non sunt esse se hominibus innotescunt quasi mensuram suam per estimationes transeant. ut pretere se ceteros actionis nomine ostendant. refugiunt videri quod sunt et ante oculos hominum superducta quadam innocentia honestate se vestiunt. **Q**uo protra omnes veraciter sancti non solum gloriam supra modum suam omnino non appetunt. sed etiam hoc ipsum videri refugiunt quod esse meruerunt. **S**ciendum tamen quod sancti viri morem sui creatoris imitantes nonnunquam quedam de se ut audientes instruant. ut ipsi proficiant manifestant. et tunc in his alta consideratione se custodiunt ne dum alios a terrena intentione erigunt ipsi interne laudis appetitione mergantur. **S**ed contra hypocrite quod iuste agunt ad utilitatem proximi. hoc faciunt ad extensionem nominis sui. **H**ec gregori. **N**otandum etiam quod hypocrite ad bona opera facienda infusionem quidem superne gratie percipiunt. sed in cunctis que agunt exteriores laudes appetentes a fructu percepto gratie inanescunt. hypocritarum etiam opera sepe ante tempus deficiunt. quia plerumque tales specie virtutis assumunt. et propter hoc que fiti ad honoris culmen promouentur. sed cum sibi a cunctis reuerentiam impendi conspexerint. statim se in lasciviam voluptatis effundunt. et bona que ipsi in corde prius devociter non tenuerunt cito propter huiusmodi delectamenta dimittunt. sed spes illorum quae in temporalibus honore et gloria deposuerunt velociter peribit. quia omnis laus vana et honor terrenus a voluptatibus carnalibus terminum habent. et ad finem festinant. **P**lerumque etiam hypocrite mira se abstinentia assurgunt. corpus atterunt. sed solum ut

hominibus placeant hoc faciunt. **U**nde tales corpus quidem per abstinentiam afficiunt. sed tamen per amorem vane glorie mundo vivunt et ideo mercedem amittunt. **N**onnunquam etiam hypocrite postquam pravas vias deserunt. sanctitatis quidem habitum sumunt. sed mox ut in bono opere nasci ceperint obliuiscunt eorum que fecerunt. et astringi iam per penitentiam de perpetratis nequitibus nolunt laudari de incognita iusticia appetunt. preesse ceteris etiam melioribus occupant. quos plerumque dum iuxta desiderium eos presens prosperitas sequitur multo quam prius fuerunt peiores fiunt. nam occupati diversis vanitatibus non solum perpetrata minime deplorant. **S**ed adhuc que desinant cumulant. **H**ec et alia de statu ac conditione hypocritarum satis **B**eatus gregori. diffusis verbis in .xviii. moral. commemorat dicens. **N**otandum quod hypocritarum vita ad bona opera infusionem quidem superni muneris percipit. sed in cunctis que agunt exteriores laudes appetent a fructu percepto infusionis inanescit. **S**epe namque mira opera faciunt. sed tamen per accepta bona in suis laudibus se eleuant. et ipsa muneribus protra largitate pugnare protra dante superbiunt. unde ei humiles amplius esse debuerunt. sed eo accius eos postmodum districtio sententie percurrit quo nunc supra bonitas et ingratitatis largitus infundit. fitque ei amplius muneris incrementum damnationis. **I**nter haec sciendum quod iustorum bona quae ex corde incipiunt usque ad patris vite terminum crescunt. **H**ypocritarum vero opera. quae nequaquam sunt in occulto radicata. sepe ante deficiunt quam patris vita firmata. quia plerumque assumpte speciem maturitatis ostendunt. quiete silentij longamimitatis. patientieque virtute decorant. sed cum per hoc questum culmen bonitatis attigerint. cumque sibi

iam reuerentia a cunctis impendit. p
tinus se in lasciuia voluptatis fundit.
et bona se ex corde non tenuisse ipsi fi
bi testes sunt qui hoc cito dimiserunt.
sed spes ypocrite peribit. Quid em in
cunctis suis operibus ypocrita sperat ni
si honoris reuerentiam. gloria laudis.
a melioribus metui. sanctus ab omnibus
vocari. sed permanere spes ypocrite no
ualet. quia eternitate non querens. fugit
quod tenet. Nequaquam quippe mentis eius
intentio in illa gloria figit que sine fi
ne possidetur. sed cum transitorius fauor
ibus inhiat perdit percipiendo quod laborat.
veritate attestante quod ait. Amen di
corobis receperunt mercedem suam. sed
hec spes recipiende mercedis eterne diu
non potest. quia pro ostentis etiam laboribus
honoris tribuit. sed vita ad terminum urge
tur. laudes resonant. sed ad fines cum
laudibus tempa festinant. Nemo namque
ualet mobilia diligere et ipse immobili
lis stare. qui enim transuentia amplecti
tur. corpore ad cursum ducit quo decur
rentibus implicat. quia humana laus quae
magis laboribus videri apperit. impul
sa temporum momentis decurrit. No
randum etiam quod ypocrite plerumque sacre
legis eruditionibus fulciunt. doctrine
verba proferunt. omne quod sentiunt testi
monium attingunt. nec tamen per hanc vitam
audientium sed proprios fauores querunt
quia nec proferre illa nouerunt que audien
torum corda ad repellendas laudes exci
tant. non autem que ad lacrimas accen
dunt. Mens quippe cupiscentis ex
terioribus occupata igne diuini amo
ris non calet. et idcirco ad supernum de
siderium inflammare auditores suos
nequeunt. verba quoque frigida corde pro
ferunt. neque enim res que in seipsa non
arserit aliud accendit. Etiam sciendum
quod plerumque ypocrite mira se abstinencia
affligunt. omne robur corporis atterunt et quae

si carnis vitam funditus in carne vin
centes extinguunt. sed adhuc huma
nos oculos querunt. admirationis glo
riam appetunt. veritate attestante que
ait. Exterminant facies et cetera. Nam ora
palescunt. corpus debilitate quatitur
pectus interrumperibus suspiriis urge
tur. sed inter hec dum ab ore proxi
mo sermo admirationis querit nihil quae ta
to labori aliud nisi estimatio humana
cogitat. Omnis enim ypocrita corpus
quidem abstinentiam afficit. sed tamen pro
amore glorie mundo viuit. Quo pra
ter paulum dicit. Qui autem sunt christi car
nem suam crucifixerunt cum vitis et co
cupiscentiis. quod tunc digne fit si sic gu
lam restringimus ut iam de mundi gloria
nihil queramus. nam qui corpus ma
cerat sed honoribus anxilat crucem domini
intulit. sed mundo per cupiscentiam
peius viuit. quia et sepe pro sanctitatis
ymaginem locum regiminis indignus
assequit. qui nisi aliquid virtutis in se
ostenderit nihil premij mereret. Sed
transit quod delectabiliter obrinet. et pe
naliter quod sequitur manet sanctitatis
nunc fiducia in ore hominum ponit. sed
cum internus apud se iudex secreta cor
dis examinat. testes vite exterius non
querunt. quia nihil ei in iudicio attesta
tio humana suffragat. quia eandem laudem
quam post in testimonium exigit prius in
munere recepit. Sed viri sancti nequaquam
hic remuneratorem rectitudinis sue quaerunt
cum recta faciunt. cum vero a presen
tis mundi laboribus exeunt ad eternam
patriam venientes expectata retribu
tione perfruunt. At contra ypocrita. quia
mox ut in bono opere nascitur. propter mun
di recipere gloriam conatur. quia pro eo
quod bene viuere incipit querit statim ut
a cunctis honoretur. Sepe namque non
nulli aperte prauitatis viam deserunt
sanctitatis habitum sumunt. moxque ut

prima limina bene viuendi prigerint. obliuisci que fecerint affligi iam p̄ penitē-
tiam de summatis nequitijs nolunt. laudari de incognita iusticia appetunt. p̄esse ceteris etiam melioribus cupiscunt. quos plerūq; iuxta vultū presens prosperitas sequit̄. multo q̄ prius fuerant. de sanctitatis habitu peiores sūt nam rebus multiplicibus occupati non solum p̄petrata minime deplorant sed adhuc que desleant exaggerant. Qui em̄ mundū deserunt. ad exteriora officia prouehi non debent. nisi p̄ humilitatem diutius in eiusdem mundi contemptu solident̄. Citius namq; bona depereūt. que hominibus ante t̄ps innotescunt. q; arbuta plantata prius q̄ fixa radice p̄ualecant. si manus p̄cutiens tangit arefacit ac si in altis radix figit̄ et terre humoribus p̄persa p̄solidetur. Hec et manus impellit sed non le-
dit. hec et ventorū status inflectendo cōcutiunt sed non euertūt. Ne ergo eruat̄ur vita cepti operis. diu ac robuste. in alto hūilitatis figenda est radix cordis. vt cū ab humano ore detractionis aura vel fauoris flauerit et si in qualibet parte vtrūq; incuruat̄ animum funditus non elidat sed ad statum suū prorsus post inflexionem redeat si apud se fortis in radice p̄durat. Quid in rebus excrescentibus abiete surgente robustius. Qui tū si dū p̄struit̄ impellit. statim sine labore destruit̄. si aut̄ p̄ spacium t̄ps ab humore suo exiccari p̄mittit̄. sepe attritum scitibus minime q̄ssatur. Sic videlicet bona n̄ra et intempestiue manifestata depereūt. et diutius occultata solidant̄. q; humane occupationis manus cū incipientem nostre p̄uersationis vitam prigerit. q̄si receptam abietem impellit. eamq; facile destruit. q; adhuc humorem p̄prie fragilitatis non amisit. Cū vero longa quie-

tis sue abiiectione se animus p̄p̄imit. q̄si more exiccari abietis obdurescat. Sepe aut̄ noue p̄uersationis primordia adhuc ex carnali sunt vita p̄mixta et idcirco innotescere citius nō debent ne cū laudant̄ bona. que placent. deceptus laude sua animus deprehendere in eis nequeat mala que latent. Unde quicquid forte et boni incipimus ad hoc amorem inimici iudicis in ara cordis imolemus. quod ab illo procul dubio tanto libentius accipit̄. quanto et ab hominibus occultatus nulla laudis macula appetitione. Intus ergo seruanda sunt. que agimus si ab interno arbitro vicem recipere nostri operis expectamus. Hinc est p̄ veritas d̄r. Nesciat sinistra quid faciat dextera tua. Occulta ergo sint q̄ agimus ne hec in huius vite itinere incaute portantes latrocinantium spiritū incurfione perdamus. cum d̄r d̄ns. Videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum qui in celis est. Sed aliud est p̄fecto. cum in ostensione opis. gloria querit̄ largitoris. aliud cū laus priuata p̄cipiscitur de dono largientis. Vnderit̄ sum d̄r. Attendite. ne iusticiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis. Opus ergo vestrum cū hominibus ostendit̄. in cordis prius examinatione pensandum est. p̄ eiusdem ostensionis studium quid querat̄. Si enim dantis gloriā querimus etiā publicata nostra. in conspectu illius. occultata seruamus si p̄ hoc nostram laudem queramus foras ab eius p̄spectu iā facta sunt. etiā si a multis ignorant̄. Et valde p̄fecto est. sic ostenso opere aut̄ creatoris gloriā querere. vt de illata laude nesciat priuata exultatione gaudere. Tūc solū nāq; hoībus innoxie laudabile opus ostendit̄. cū p̄ respectū m̄ris veraciter laus impensa calcat̄. Quam

Liber II **Dist. I** **Ca. VI**

q̄ infirmi quiq̄ perfecte cōtemnendo non supant. necesse est vt bonū q̄d ope rant abscondant. **S**epe enim ab ipso offensionis exordio ppriam laudē que runt. sepe vero in oñsione operis auro ris gloriā patefacere cupiunt. sed ex ceptis fauoribus in laudis pprie cupi ditatem rapiunt. **C**umq̄ semetipos diiudicare interius negligūt. sparsi ex terius ignorāt q̄d agāt. eoq̄ opus elatiōni sue militat. atq̄ hoc se impende re obsequio largitoris putant. **H**ec gre go. in moza. **I**ppocrisis ergo vitium mul tum detestandum est. q̄ simulare se iu sum & religiosum exterius & non esse vituperabile est. **Q**uod beatus **A**ug. mul tum reprehendit sic dicens. **S**imulata equitas non est equitas sed duplex iniquitas. **S**imulatores namq̄ quibus praua agētes. sub false tñ sanctitatis colore de se humana iudicia querunt. ac laudem vane glorie cupiscunt. sed cum tales permittente deo per flagella percuriunt iniquos se pdere refugiūt. q̄ sancti & religiosi ab alijs videri cō suerūt. **U**nde h̄mōi simulatores eti am in extrema necessitate aut mortis hora p̄stituti. quibus etiam duci ad eter na supplicia non ignorēt. tñ de fiderāt in estimatione hominū tales remane re quales se prius ostendere semp̄ stu duerunt. **I**usto aut̄ dei iudicio simula tores excecari semetipsos intueri & sic ut sunt deprehendere omnino nō p̄nt q̄ fidem suoz̄ meritoꝝ in attestacione posuerunt oris alieni. & dum testimo niū false laudis p̄spiciunt. remedium vere p̄fessionis amittunt. & ideo miseri se sanctos eē etiam cum moriunt̄ in peccatis putant. **D**e talibus beatus gre go. xxvj. moza. exponens illud dictuz̄ **N**ec clamabunt cum victi fuerint. sic ait. **O**mnis iniquus qui cū iniquus sit factus. videri non appetit. in flagello

percussionis deprehensus fateri q̄ iniquus sit nō erubescit. **Q**ui vero iniqua agit. humana de se iudicia sub spē sanctitatis recipit & cum flagello percutitur. iniquū se pdere refugit. q̄ sanctus videri p̄suevit. **S**i quomō aut̄ graui ter coartat. iniquū se vix sup̄ficien? p̄fiteretur. q̄ interna sua detegere vera ci p̄fessione p̄fundit. **Q**uasi liber vero sumus cū nulla correctōe castigamur. quasi vincimur cū flagello percussionis astringimur. victi aut̄ clamamus al tius. quando in percussione positi peccata p̄fitemur. **A**pud aures quippe dei vix valida est p̄fessio deuota. **Q**uia et go simulatores quosq̄ & cum percussio nis flagella corripunt. ad p̄fessionem simplicē non perducunt. **C**ognosci eē peccatores refugiunt. q̄ sancti omni opinione ferebant. **Q**uamuis em̄ ad extremum flagella feriant. quibus duci ad eterna supplicia non ignorēt. tales tamen cupiunt apud humana iudicia remanere quales se studuerant semper ostendere. **I**git̄ quiq̄ tales dū iustos se ante humana iudicia simulent. duz̄ actiones suas laude dignas intuēdis oculis ostētant. occulta tamen euz̄ eis iusticia agitur. vt quo nitunt̄ foris alios fallere. eo de se interius & ipsi fallā tur. nam omnē circa se sollicitē inuestigationis oculū perdūt. **V**itam enim suam discutere & perscrutari dissimulant. & tales esse se quales audiunt putant. sanctosq̄ se eē non q̄ ita viuunt. sed q̄ ita dicuntur existimant. subtili autē dei iudicio se ipsos intueri negligunt. q̄ fidem sui meriti in attestacione ponunt oris alieni. **C**um vero subita percussione feriunt iniquos se velte raciter fateri. vel sicut sunt deprehendere omnino non p̄nt. q̄ vix sanctos se humana p̄fessione crediderunt. **B**ene ergo dicit̄ **N**ec clamabunt cū victi

fuerint. Sepe etiam tales cum se ante super-
num iudicem venire confidunt. quales se
hominibus innotuisse cognoscunt seque
ipsos miseri nec in tormentis apprehen-
dunt. et dum testimonium false laudis con-
spiciunt. remedium vere confessionis ad-
mittunt. qui etiam vincere ducunt non
clamant. quod humane laudis importuni-
tate superari sanctos se miseri et cum in
peccatis moriuntur putant. quibus bene pro-
phetam dicit. Redite praedicatores ad
cor. Si enim ad cor redirent per exterioris
attestationis verba se non confunderent.
Nam quid vicinius est nobis cor
de nostro quid vicinius est nobis aere quam
intra nos est. et tamen cum emittit nisi cir-
tus reuertat siue retrahat homo mori-
tur. Sicut cum per prauas cogitationes spar-
gitur a nobis cor nostrum. longiusque
euagat ita nisi celerius ad deum seu in-
deum retrahat et reuocet perit et mori-
tur. hec grego. Unde sumope laboran-
dum est nobis. vane glorie et yperci-
fi ac simulationi fortiter resistamus et
opus bonum quod domino largiente ad-
gimus. cum humilitate et simplicitate
faciamus. ne mercedem a deo nobis
repromissam propter huiusmodi vitia amittamus.
Sic igitur habemus de vitio vane
glorie et quibusdam adhaerentibus eius
aliqualem declarationem.

Filius

Habita in formatione de vitio in-
anis glorie nunc de peccato inuidie
et quid sit inuidia cupio edoceri

Ca. VII. Et.

Sire debes quod
inuidia ut ait augustinus. Est odi-
um aliene felicitatis. Vel sic secundum iohannem
damascenum. Inuidia est tristitia
de alienis bonis. Vel sic Inuidia est do-
lor ex aliena felicitate nascens. animam
torquens. Dicitur autem inuidia a non vi-

tendo. quod non potest videre bona alio-
rum. Est autem inuidia filia superbie
siue inanis glorie. quod in vtroque vitio est
appetitus proprie excellentie. quod vero in-
uidia sit filia superbie testatur beatus augu-
stinus dicens. **U** Inuidia est filia su-
perbie sed ista mater superbie nescit esse
sterilis ubi fuerit primo parit. suffocans
enim matrem et non erit filia. hec augustinus.
X Et sunt due species inui-
die. exultatio in aduersis proximorum. et
tristitia in prosperis. ipsa namque inui-
dia felicitatem odit aliorum quantum
ad inferiores. quantum ad equales et
quantum ad superiores. De hoc dicit
beatus augustinus in quodam sermone
sic. Inuidia est odium felicitatis a-
liene respectu inferiorum. ne sibi equan-
tur respectu equalium quod sibi equantur
respectu superiorum quod eis non equantur.
Unde Chayn inuidit. Abel prosperitati
Rachel. Iue fecunditati Saul. Da-
uid felicitati. Per inuidiam procura-
tus est lapsus mundi et mors. hec augu-
stinus. **A** Et notandum quod hoc vitium
proprie dyabolo assimilatur. Unde
sapiens. q. dicit. Inuidia diaboli mors
intrauit in orbem terrarum. imitatur
autem eum qui sunt ex parte eius. Ad li-
teram diabolus parentes nostros se-
duxit. quod inuidebat eis regnum celo-
rum. quod ipse perdidit. et propter hanc
causam adhuc homines impugnat.
Unde inuidia est signum quo diabo-
lus ab alijs suos discernit. Nam sicut
christus dicit. In hoc cognoscetis omnes. quod mei
estis discipuli si dilectionem habueritis
ad inuicem. Sic diabolus suis disci-
pulis dicere solet. In hoc cognoscetis om-
nes quod mei estis discipuli si inuidiam
habueritis ad inuicem. Quod autem inuidia
vitium sit diabolicum. Beatus augu-
stinus in libro de doctrina christiana sic dicit. In-
uidia vitium diabolicum est. quo solus dy-

abolus reus ē & inexplicabiliter reus
 Non enim dyabolo dicitur damnes. ad
 ulterium pmissi. furtum fecisti. villā
 alienam rapuisti. sed homini intantum
 inuidisti. hęc august. Et sciendum q̄
 quis per omne peccatū perpetrātū hu
 māno cordi antiqui hostis virus infun
 ditur. in hac tñ nequicia totam suam
 maliciam infundit & imprimit. & cū
 inuidia mentē possederit. cūcta que in
 uenerit bona psumit. De hoc vitio lo
 quit beatus gregorius. atq; de eius re
 medio exponens illud dictū Et paruu
 lum occidit inuidia. sic dicit. Inuide
 re non possumus nisi eis quos nobis
 in aliquo meliores putamus. Paruu
 lus est ergo qui liuore occidit. q̄ ipse si
 bi testimoniu perhibet q̄ eo minor est
 cuius inuidia torquet. q̄ nisi ipse in
 ferior existeret. zelo alterius non serui
 ret. Sed inter hęc sciendū est q̄ quis
 per omne vitium qd̄ perpetrāt huma
 no cordi antiqui hostis virus infundi
 tur. in hac tñ nequicia tota suavisera
 serpens pcutit. & imprimē de malicie
 pestem vomit. de quo nimirū scriptū est
 Inuidia dyaboli mors intravit in or
 bem terrarū. nam cū deuictum cor liuo
 ris putredie corruerit. ipsa quoq; ex
 teriora indicant q̄ grauer animū ve
 sania instigat. Color quippe pallore af
 ficit. oculi deprimunt. mens accendi
 tur. & membra frigesunt. fit in cogita
 tione rabies. in dentib; stridor. cumq;
 in latebris cordis crescens abscondit
 odium colore ceco cribrat p̄scientiam
 vulnus inclusum. nil letum de p̄p̄s li
 ber. q̄ tabescente mentē sub pena sau
 tiat quā felicitas torq̄t aliena. Et sciē
 dū q̄ inuidia cū mentem tabefecerit.
 cūcta q̄ inuenit bene gesta psumit. Un
 de per salomonem dicit. Putredo ossiuz
 inuidia Et quid per ossa nisi fortia ac
 ra signant. per liuoris vitium autē an

te oculos preunt etiaz fortia facta vit
 turum. S; cur hoc de inuidia dicim;
 si non & qualiter eruat intimentus.
 Difficile namq; est vt homo alteri nō
 inuideat quod adipisci alter exoptat.
 q̄ quicquid temporaliter percipit tan
 to fit minus singulis quāto diuiditur
 in multis. & idcirco desiderantē men
 tem liuor excuriat. q̄ hoc quod appet
 rit aut funditus alter accipiēs adimit.
 aut a quantitate restringit. Qui vero
 hac liuoris peste plene carere deside
 rat illam hereditatem diligit. quā co
 heredū numerus non angustat. que est
 & omnib; vna & singulis tota. que tan
 to largior esse ostendit quanto & hanc
 percipientiū multitudinē dilatat. Immi
 nutio est q̄ liuoris affectus insurgens
 interne dulcedis. & plena eius mors
 est perfectus amor eternitatis. Nā cū
 mens ab huius rei appetitu retrahitur
 que accipientiū numero partit tanto
 magis p̄imum diligit quāto minus
 ex p̄fectu illius sua damna p̄timefcit.
 que si perfecte in amore celestis patrie
 rapit. plene etiam in p̄imi dilcōe so
 lidat. quia cū terrena nulla desiderat.
 nihil est quod eius erga p̄imū carita
 ti p̄radicat. Que nimirū caritas quid
 aliud est nisi oculus mentis. qui si ter
 reni amoris puluere tangit ab interne
 lucis mor intuitu lesus reuerbat. q̄
 autem puulus est qui terrena diligit.
 magnus qui eterna p̄cupiscit. Paruu
 lū ergo occidit inuidia. qm̄ huius pe
 stis labore non morit. nisi qui adhuc
 in desiderijs mundi infirmat. hęc gre
 go. Et q̄ vitium inuidie nullam delecta
 tionem p̄fert homini. sed potius mole
 stia atq; torturam infert menti. nec ē
 vt inuidie ac odio reluctet animus. nā
 tāto facilius huius vitii vinci possunt
 quanto nullaz voluptatem sed magis
 penam sustinentibus inferūt. De hoc
 q. ij.

per beatum ambrosio. sic dicitur. Quid oro tibi inuido delectationis prestat inuidia quid alter ab odio mercedis accipit. quid iracundo furor suus profert. similiter curte per singula et inuenies tot anime tormenta. quorum vitia que vtrique eo facilius vinci possunt. quo nulla nos aliter ciuit voluptate. hinc ambrosio. **S** Et notandum quod vitium inuidie. has habet filias. Prima est odium. Secunda pertractio. Insurrexiu. Deprauiatio Ingratitudo. compassio. mali inuentio. inuidensia. Odium quippe est velle malum alii et nolle bonum. Detractio est bonorum aliorum demigratio. quod talis intendit meliorem apparere illo. cui detrabit. Insurrexiu est inter amicos discordia seminare. Deprauiatio est bona alterius pernertere. vel mala memorari. Ingratitudo est de beneficiis gratias non agere. Compassio est alterius bonum latere. Inuentio mali est ad inuenire novum genus peccati. Inuidensia est bonos successus alterius nolle videre sic igitur patet de vitio inuidie. **Filius.**

Acepta in formatio de vitio inuidie nunc de peccato ire et quid ipsa sit cupio istruere. **Ca. .VIII. Di. C**

Ira ut ait beatus augustinus. est vlciscendi libidinis. Et secundum hugonem de sancto victore. Ira est irrationabilis perturbatio mentis. Est etiam ira animi tempestas. qua quis alium in aduersitate monet. Notandum autem quod ordo mentis valde esse quietam. que ipsum deum vel donum eius hoc est gratiam sancti spiritus in se suscipere debet. resiste beato iheronimo qui dicit sic. Nihil quietius nihil purius ea mente debet esse. quam in dei habitaculum preparanda est. Ira vero cor hominis ac mentem valde perturbat. et inquietam facit. ideo in tali corde seu mente spiritus sanctus valedignatur

inhabitare. De hoc dicit beatus gregorius. Dum ira animum pulsat turbat spiritum sanctum. non solum quod eius ymaginem dissipat sed ymaginem diaboli loco eius collocat. quod multum displicet deo mansueta enim ymago dei est. que semper in nobis tranquilla fuit sed illa ira dissipat. quam multis virtutibus priuat mentem et dum quietem mentis tollit spiritus sanctus ibi non requiescit. hinc gregorius dicit etiam de hoc iohannes abbas montis synai. Si spiritus sanctus pacem in te diffundit et est. Ira vero cordis perturbatio est atque dicitur. igitur nihil ita ipsius spiritus sancti aduentum in nobis perturbare solet. et non finire precipere naturam ut furor. hinc ille. Necessesse est ergo qui gratiam spiritus sancti habere desiderat. ut passionibus iracundie fortiter resistat. et motus impatientie insurgentes vtiliter contineat. Ad hoc hortatur beatus ambrosius sic dicens. Animus quippe rationis capax non est suarum passionum dominus sed repressor. neque enim fieri potest ut facilis ad iracundiam non irascatur. Iracundia se temperat. indignationem contineat a puniendo se renouet sicut peccata nos docet dicens Irascimini et nolite peccare. Concessit quod nature est. negavit quod culpe est. Preclarum enim est motum iracundie temperare consilio nec minoris virtutis dicitur conturbare iracundiam indignationemque contempnere. quam omnino non irasci quamuis plebem illud lenius istud fortius estimare lolemus. Unde resiste ire si potes. cede si non potes si peruenit et preoccupauerit mentem tuam iracundia. et ascendet in te. non relinquant locum tuum. locustinus patientia est. hinc ambrosius. Laboremus quod ut nullas lites aut perturbationes cum proximo habeamus ne forte ira nostra in odium transeat. Si vero ex fragilitate nostra per aliquod peccatum offenderimus proximum. statim per

humilitatem seu per humilem satisfactio-
nem studeamus curare hoc quod in pro-
ximum deliquimus. ut orationes nostre
pure possint esse in conspectu domini. quod
prearibus nostris ac alijs necessitatibus
coram illo fundimus. Ad hoc facien-
dum monet beatus augustinus. sic dicens.
Lites autem nullas habeatis. aut quod celer-
time finiatis. ne ira crescat in odium.
et iram faciat de festuca. et animam fa-
ciat homicidam. Sic enim legitis. Qui
odit fratrem suum homicida est. Quicum-
que virio vel maledictio vel etiam crimi-
nis obiectu aliquem leserit. meminerit
satisfactionem quantum curare quod fe-
cit. et ille qui lesum est siue discepta di-
mittere. si autem se invicem leserint. inui-
ce sibi debita relaxare debebunt propter
ordines vestras quas utique quanto cele-
briores haberis tanto sanctiores habe-
re deberis. hec augustinus. **¶** Et nota-
dum quod vitium ire multa mala infert ho-
mini. Nam per iram mansuetudo amit-
titur. et superne ymaginis similitudo
vitiatur. Per iram etiam iusticia re-
linquitur. quia perturbata mens omne
quod furor suggerit rectum putat. Per
iram membrorum domina mens captiva
tenetur. que cum fuerit furore successa
etiam membra exteriora videlicet manus
in ictus siue percussiones proximorum
laxat. Et si manus in percussiones non
exercet. linguam tamen prius in ma-
ledictionis verba vertit. fratresque inte-
ritum a deo precibus exposcit. si quod pro-
terito et voce homicidium peragat etiam cum
a lesione cessat. Hec et alia de vitio ire
beatus gregorius. v. mora. exponens illud
dictum. Quis stultum interficiet iracun-
dia. sic commemorat dicens. Cum scriptum
sit. tu autem domine cum tranquillitate
iudicas. Sciendum nobis cum magnopere
est quod quotiens turbulentos animi mo-
tes sancte mansuetudinis virtute res-

stringimus. redire ad similitudinem
conditoris conamur. nam cum tranquil-
litate mentis ira diuerberat. dilaniata
quodammodo scissamque perturbat. ut si-
bi metipsum non parcat. ac vim intime
similitudinis amittat. Quanta sit iras-
cundie culpa pensemus per quam dum
mansuetudo amittitur superne ymagi-
nis similitudo vitiatur. Per iram sapi-
entia perditur. ut quid quove ordine
agendum sit omnino nesciat. Sicut
scriptum est. Ira in ore stulti requies-
cit. Quia nimirum intelligentie lumen
subtrahit cum mentem promouendo con-
fundit. Nam profusus animus nequaquam
explet etiam si intelligere aliquid pro-
venter valet. Per iram iusticia relin-
quitur. sicut scriptum est. Iraviri iusticiam
dei non operatur. quia dum perturbata
mens iudicium sue rationis exasperat
omne quod furor suggerit rectum pu-
tat. Per iram luxurietas amittitur.
sicut scriptum est. Sol non occidat su-
per iracundiam vestram. que cum hinc me-
ri iracundia profusionis tenebras incurrit
et huic deus radii sue cognitionis ab-
scondit. Per iram enim spiritus sancti splen-
dore excludit. nam dum ira quietem men-
tis subtrahit. suam spiritus sancto habita-
tionem claudit. Cuius recessione animus
vacuus ad apertam mox insaniam duci-
tur. nam ire sue stimulis cor accensum
palpitat. corpus tremat. lingua se pre-
pedat. facies ignescit. exasperant oculi
li. ore quidem clamorem format. sed sensus
quid loquantur ignorant. Unde sic
plerumque ut usque ad aptas manus ira
profiliat. et quod ratio longe recedit. auda-
cior exurgat. sequitur ipsius animus retine-
re non valet qui factus est potestatis al-
liene. et eo furor membra foras in ictibus
exercet. quo intus ipsam membrorum
dominam mentem captivam tenet. Ali-
quando autem manus non exercit. sed in
q. iij.

maledictionis iaculo linguam vertit. fratrisq; interitum precibus exposcit. et hoc deum perpetrare expedit. quod ipse puerus homo vel facere meruit vel erubescit. Sicque ut voto voce homicidium peragat. etiam cum a lesione proximi manibus cesset. Plerumque ira per silentium clausa intra mentem vehementius estuat. et clamorosas tacita ira voces format et verba sibi. quibus exasperet et obicit quasi in causa examinis posita durius exasperata respondet. Sicque fit ut perturbatus animus maiorem strepitum sui silentij sentiat. eumque grauius clausa ire flamma consumat. Sciendum vero est quod nonnulli ira citius accendit faciliusque deserit nonnullos quidem tarde commouet. sed diutius tenet. Alij autem quod est nequius et citius ira cunctis flammis accipiunt et tardius deponunt. Nonnulli vero haec tardius suscipiunt et citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquido lecto agnoscitur quod ad tranquillitatis bonum vltimus plus quam primus appropinquat. et malum secundum tertius superat. **E** Sed quid praestit quod iracundia quomodo mentem teneat dicimus si non et qualiter despicere debeat exprimitur. Duobus enim modis fracta possidere animam ira desuescit. Primus ut mens sollicita antequam agere quodlibet incipiat. omnes sibi quos pari potest otium et labora proponat. quatenus redemptoris sui probra cogitans aduersa se preparat que nimirum venientia tanto fortius excipit. quanto se cautius ex praesentia armavit. Qui enim improvidus ab aduersitate deprehendit. quasi ab hoste dormiens inuenit eumque inimicus eius citius necat qui non repugnantem proferat. nam qui mala imminencia per sollicitudinem praenorat. hostiles incursum quasi in insidijs vigilans expectat. et inde ad victoriam valenter accingit. unde nesciens

deprehendi putabat. Sollert etiam animus ante actionis suae primordia cuncta debet aduersa praemeditari. ut semper haec cogitans semper contra haec atrocitate parietie munitus et quicquid accesserit laudis superet et quicquid non accesserit laudis erum purer. Scimus autem seruande mansuetudinis modus est ut alienos excelsus aspiciamus. nostra in quibus malis excessimus delicta cogitemus. Considerans enim infirmitas propria mala excelsa aliena. patienter namque illata iniuriam tolerat. qui pie meminit quod fortasse habeat ipse tolerare et quasi aqua ignis extinguit. cum surgente furore cum sua cuique ad mentem culpa reuocat quod erubescit peccati non peccare. quibus vel deo vel proximo sepe se recollit peccando peccasse. **S** Sed inter haec sollertis sciendum est quod alia est ira quam impotentia excitat. alia quam zelus format. illa ex vitio ista ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret diuine aeternitatis imperium phinees per gladium non placasset. De hoc per psalmistam dicit. Fratres mei et nolite peccare. Quod nimirum non recte intelligunt. qui irasci nos nobis tantummodo non autem primis delictis quibus voluit. si enim sic primos ut nos amare precipimur. restat ut eorum reatibus sicut nostris victis irascamur. De hoc item psalmista dicit. Turbatus est praeterea oculus meus. Ira quippe per vitium excruciat mentis oculum. Ira autem per zelum turbatur quod quo saltem recta emulatione percutitur eorum nisi tranquillo corde percipiatur. preemplatio dissipatur. Ipse namque zelus rectitudinis quod in egritudine mentem exagitat. eius mox aciem obscurat. quae alioquin in commotione non videtur. quae bene prius tranquilla cernebat. Sed inde subtilius ad alia reducitur. Unde ad tempus. ne videatur reuerberari. Ita ipsa recti emulationis. eternam possit parare

lulum tranquillitatem aperit. que hic interim per motum claudit. unde mens turbat ne videat. inde proficit ut ad videndum melius clarescat. Nonnumquam vero motum contemplatio iungitur nec preualet mens perturbata conspiciere ad quod vix valet tranquilla inhabitare. Sed cum per zelum animus mouetur curandum summopere est ne hoc eadeque instrumento virtutis assumitur in ira domine. ne quasi dominam preceat. sed velut ancilla ad obsequium para a rois tergo nequaquam recedat. etiam robustius praevitia erigit cum subdita rationi famulari. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat. si immoderata mentem vicerit rationi prius servire preternit et tanto se impudentius dilatat. quanto impatienter virtutem putat. unde necesse est hoc ante omnia qui zelo rectitudinis mouetur attendat. ne ita ex tra mentis dominum transeat. sed in vultione peccati modumque considerans surgentem animi perturbacionem subtilius pertractando restringat. aiositateque reprimat. et motus feruoros sub equitate disponat. et eo fiat iustior vltor alterius quo prior extitit victor suus. quatenus sic culpas corrigat delinquentium ut affi ipse qui corrigit per paciam crescat. et furor suum transcendendo diiudicet. ne impantem excitatus ipso zelo rectitudinis longe a rectitudine aberrat. **Dec** greg. In his igitur dictis sanctissimi viri duplicem iram esse audivimus. Una impatientia excitet. Alia quam zelus format. Prima est viriosa. scda est meritoria. si actus suos cum discretionem et timore domini per secura fuerit. nam si zelus ire defuerit. nec doctrina sufficet. nec crimina respiciunt. et non solum malum inuitat. **Testat** hoc beatus crisostomus super matth. sic dicens. **Ira** namque

si non fuerit. nec doctrina proficit. nec iusticia stat. nec crimina respiciunt. **Ira**que qui cum causa occurrit si non irascitur peccat. **Patientia** enim irrationabilis vitia seminat. negligentiam nutrit. et non solum malos. sed bonos ad malum inuitat. **hec** crisostomus. **Sciendum** quod sunt nonnulli qui quidem diuersis virtutibus sunt preediti. ad zelum tamen animarum nimis sunt pigri et peccantes quosque quasi ob custodiam humilitatis increpare non presumunt. vel ne caritatem perturbare videantur. delinquentes arguere metuunt. **Conuerso** sunt nonnulli qui hoc quod agunt in spiritu furoris agere se arbitrantur spiritu rectitudinis. et quexeraciter exequuntur odio hominum exercere se putant vel simulant odio viriorum. **De** talibus richardus de sancto victore in tracta. super benya. sic dicit. **Quos** multos videmus spiritu pauperes. spe gaudentes. caritate feruentes. multum abstinentes. ad modum patientes. ad zelum tamen animarum nimis tepidos. multumque torpentes. **Alii** quasi ob custodiam humilitatis delinquentes increpare non presumunt. **Alii** ne caritatem fraternam perturbare videantur. peccantes arguere metuunt. **Contra** multi quod absque dubio agunt in spiritu furoris agere se arbitrantur zelo rectitudinis. **Et** que veraciter exequuntur odio hominum exercere se putant. vel simulant odio viriorum. **Sed** quos se ipsos interrogent. utrum in veritate diligant quos quasi instigante zelo tamen acerbe castigant. **Illi** enim pietate potius quam crudelitate delinquentes persequi credendi sunt. qui interna illa gaudia ad que eos tot doloribus inuicant per experientiam nouerunt. **Uens** autem que caritatis adhuc et interne suauitatis expressum est rectitudinis normam in suo zelo minime seruare potest. **Caritas** enim docet quomodo tractare oportet quos zelus castigat.

De richardus. Notandum etiam quod reddere malum pro malo est fragilitatis sicut fecit ioab quoniam interfecit abner interfectorem fratris sui azabael. Sed reddere malum pro bono est pueritatis. sicut fecit iudas tradendo dominum. Reddere autem bonum pro malo est perfectionis. sicut fecit sanctus stephanus quoniam pro inimicis oravit. Reddere vero bonum pro bono est equitatis. sicut fecit assuerus quoniam mardocheum honoravit. **D** Sciendum ultimo quod filie ire sunt sex. videlicet impatientia. discordia. rixa. contumelia. iniuria. perueria. malicia. malignitas. furor. clamor. indignatio. blasphemia. homicidium. Impatientia autem est impetuosi animi motum non refrenare. Discordia vero est aliquorum dissensio. quos prius amoris vinculum colligauerat. Discordia autem vel litigare valde est reprehensibile. quod secundum beatum augustinum. Nichil est similis actibus demonum quam litigare. Rixa est motus ex discordia factus. Contumelia est voluntas se vindicantis per probationem malorum. vel per verborum iniurias. Iniuria est verbo vel facto cum aliquo iniuste facem. Perueria est subitaneo motu in verba obiecta obrumperere vel prumperere. Malicia est qua quis damnum alicui molitur. Malignitas est mala voluntas hominis cum ultra non possit. Furor est intempera tempestas animi rationem prohibens. Clamor est voluntas se vindicantis in exaltando vocem per vituperium ad aliorum aures perueniens. Indignatio est voluntas se vindicantis per signum molestie exterius declarata. Blasphemia est voluntas se vindicantis per obprobrium deo et sanctis oblata. Homicidium est actuali voluntate in mortem alterius moliri. Sic igitur patet et habemus de vitio ire.

Filius.

Post explanationem de vitio ire nunc de vitio accidia et quid ipsa sit cupio informari.

Ca. IX. Pater. F.

Accidia ut dicit beatus gregorius est de virtute laudabili exercitio vtriusque hominis languida deiectione. Item secundum hugonem de scripto victo. Accidia est in perfusione mentis nata tristitia siue tedium et amaritudo animi immoderata. qua iocunditas spiritualis eriguntur et quadam desperatione in semetipsa subuertitur. Est autem accidia animi torpor quo quis aut bona negligit inchoare. aut inchoata implere fastidit. Sunt autem duo nomina huius vitii. scilicet tristitia et accidia. quorum nominum hoc est ratio. quod in peccato isto est auersio a spirituali bono. quod estimat grave sicut ieiunare vigilare et huiusmodi et ratione huius dicitur tristitia. Est etiam ibi peruersio ad creaturam. scilicet ad quietem. que estimat leuis. et ratione huius dicitur accidia. Pater ex his quod hoc vitium per vocatur tristitia opponit leticie spirituali. que est in exercitio spirituali sed prout vocatur accidia opponit fortitudini que consistit in aggrediendis arduis et sustinendis aduersis. quod per ea habet minima tedium de omni spirituali difficultate. **C**irca quod notandum quod si aliquis voluntarie se subdit obedientie et precepto et tamen tristetur de aliquo opere afflictivo. et laborioso. eo quod propter hoc sentiat aliquam corporalem grauitatem sicut contingit in ieiunijs. vigilijs et ceteris castigationibus corporis. Sed tamen prout valet quibus cum difficultate illa que prius voluntarie susceperat exequitur. talis tristitia non est sed de exteriori malo. vnde etiam et martires dicunt in lacrimis seminasse et re

statu hoc beatus thomas de aquino sic
 dicens. Si quis voluntarie implens
 obiam vel pceptu tristef de aliquo ope
 re afflictivo vel laborioso. talis tristitia
 non est accidia. qz non est de interiori
 bono sed de exteriori malo. Unde et
 martires dicunt in lacrimis seisse vt
 augu. exponit. Nec illa tristitia passio
 nis est accidia. qz no est de interiori bo
 no sed de exteriori malo. **Hec tho.** Si
 aut preualente tristitia ex aliqua neg
 ligentia seu incuria hois nequa qz oppri
 mit affectus et deliberato animo et non
 resistere omittit bonuz opus ad quod
 quis tenet. tunc talis tristitia sine ac
 cidia habet culpa. **¶ De hoc idē**
thomas dicit. Tristitia dicitur oē aggrauans
 inquantu opprimat affectu ne insurgat
 ad bene operandum. et hęc aggrauatio
 tristitie in bonis magis hz rōnem cul
 pe qz pene. qz eius principiu ex nobis
 est. **Hec thomas.** Un resistendū est acci
 die. nec ppter hōi vitiū obmittendū
 est opus bonū et illa que pntinent ad sa
 lutem. **Tam per pctm puocat deus et**
mun? sue gratie subtrahit his qui ad
celestia regna querēda fuerint accidi
osi. **Testat hoc beatus fulgē.** qui dicit.
Fugant angeli. irritat deus. subtrahi
tur dei munus. duz animus humanus
ad celestia accidiosus fuerit et infirm?
Hec ille. Qui igit vult assequi premi
 um future glorie excutiat pigricia seu
 accidia a se et in bonis operibz se exer
 ceat. qz multi sunt qui regnare quidē
 desiderant cum xpo. sed laborē nolūt
 subire. p xpo. **De talibz beda sic dicit**
¶ Vult et non vult piger. Recte pigri vo
 cabulo tenorā. qui vult regnare et nō
 laborare p deo. delectant pnia cū pol
 licent. deterrēt certamina dum terrē
 tur. **Et beatus bernar.** dicit de eodē. qz
 pauci post te o dñe ire volunt. cum ta
 mē ad te peruenire nemo sit qui nolit.

hec scientibz cunctis qz delectationes
 sunt in dextera tua vsqz in finem. et p
 terea volunt omnes te frui. ac non ita
 te imitari. regnare cupiunt sed non
 pati. non curant querere querū de si
 derant inuenire. cupientes psequi sed
 non sequi. **Hec bernar.** Cupientes igit
 efficaciter has pmissas dñi delectatio
 nes. tunc cauenda est valde accidia.
 qz de ipsa pcedit tepiditas que ho iem
 ad multa incongruentia perducit. nā
 tepiditaz est leticia remissa. breuis et ra
 ra p punctio. tepida puerfatio. obediē
 tia sine deuotione. oratio sine cordis in
 tentōe. lectio sine edificatōne. amant
 enim terrenas p solatōnes et suas affe
 ctiones raro in deū dirigunt. **Unde ber**
nardus. Perniciosa tepiditas ido fu
 gienda. nam tepiditaz remissa ē leticia
 pusillanimis tristitia. quoz breuis ra
 ra p punctio. animalis cogitatio. tepid
 ita puerfatio. quoz obedientia sine de
 uotōe. sermo sine circūspetione. ora
 tio sine cordis intentōe. lectio sine edi
 ficatōe. **Quos teniqz vt videmus vix**
gelonne metus inhibet. vix pudor col
hibet. vix frenat ratio. vix disciplina
coercet. **Huiusmodi autem si diu ita**
permanerint sub onere. aut opprimū
tur et succūbunt. aut quodam modo in
inferno sunt et nunqz ad plenum respi
rant in lucez miserationū domini. nec
in libertatem spūs. qui solum facit ius
gum suaue et onus leue. **Unde autē per**
niciosa tepiditas emanat. quia volun
tas eorum nōdum purgata est. nec bo
num sic volunt vt nouerunt a ppria seu
piscencia abstracti et illecti. **Amant em**
in carne sua terrenas p solatiūculas.
 inde est qz raro affectōes suas in deū
 dirigant. et eoz p pūctio nō est p rina
 sed horaria. **Impleri autē visitatōibz**
dñi anima que his distractionibz sub
iacet non potest. et quanto magis illis

euacuabit tanto amplius istis implebit. Non enim spiritus et caro et tepiditas in uno domicilio morantur. praesertim cum ipsa tepiditas soleat domino committum promouere. huc beatus bernardus.

N De tristitia etiam sciendum quod valde periculosa est nam cum animum occupat multa mala inducit. Orationes namque explere cum alacritate non finit. facit lectionem intendere prohibet. tranquillum et mitem fratribus esse non patitur ad cuncta opera virtuosa impatientem et asperum reddit. Interdum etiam nullis causis exigentibus quodam merore deprimunt. Sed huic vitio resistendum est sicut fornicationi vel ceteris vitiis. que tot mala eam patientibus solet inferre. De hoc dicit cassianus in quibusdam collationibus patrum. Edaces tristitiae stimuli retundendi sunt. que si passim per singulos incursum et incertos ac varios casus obtinendi animi neminem habuerit facultatem. ab omni nos separat diuine contemplationis intuitu. Non orationes explere cum solita cordis alacritate permittit. non sacrarum lectionum remediis incumbere. tranquillum quoque ac mitem fratribus esse non patitur et ad cuncta operationum vel religionis officia impatientem et asperum reddit. Interdum etiam nullis existentibus causis inimici sublimis instinctu magnope repente merore deprimunt. **E**st etiam aliud deestabile tristitiae genus. quod desperatio neminem a se mittit delinquentem. quod nec chanaan post fratricidium permittere. nec iudam post traditionem domini sed illa tristitia que penitentiam ad salutem stabilem operatur. obediens est. et affabilis mansuetra et humilis ac patiens utpote ex caritate dei procedens. Quapropter absque illa que per penitentiam saluari vel per studio perfectionis seu per desiderio suscipitur futurorum. omnis tristitia tamquam seculi et

que mortem inferret equaliter repellenda est sicut fornicationis spiritus seu perbiae largie vel ire. hoc enim modo vniuersarum tristitiarum genera valebimus superare cum eternarum rerum ac futurarum intuitu semper leti nec casibus deiectionis presentibus nec prosperis fuerimus elati. utraque velut caduca et mox transeuntia contemplantes. huc cassianus. Dicit de hoc iohannes abbas montis sinai. Qui cecidimus. contra tristitiae demonem pre omnibus pugnemus. ipse enim tempore orationis assistens. ab oratione euacuare nos vult. Beatus etiam bernardus. tristitiam et pusillanimitatem. que ex illa oratione mouet cauere sic dicens. Oportet pusillanimitatem et tristitiam in omnibus. que agenda sunt tolerandam cauere. quia byla rem datorum diligit deus. Nec tunc quis pusillanimitate spiritus. hoc enim quantum per laborat aduersarius noster vel holocaustum nostrum deuotionis pigritudine euacuet. et ut minus acceptus sit deo. et conscia nostra spirituali gaudio minus exhiberet. sicque de pusillanimitate tolerantie etiam conscientie pusillanimitas generetur. huc bernardus. **S**ciendum quod accidia habet plurimas filias ut sunt iste. torpor animi. desidia. pigritia. pusillanimitas. negligentia. imprudentia. incircumspectio. ignauia. rancor. desperatio. euagatio mentis circa illicita. Torpor autem est quo quis aut bona negligit inchoare aut inchoata implere fastidit. Desidia est legitimes que bona aggredi formidat. Pigritia. est mentis inertia vel animi fatigatio que quis presumere fastidit inchoatum. Pusillanimitas est animi angustia. que quis timet aggredi magna. Negligentia est torpor animi. quo quis minus diligens est et equi. quod deberet. Impudentia est mentis obtenebratio. qua quis minus est prouidus in prouidendo preterita vel fu-

tura. Incircumspectio est animi vitiū quo quis minus caute discernit perari etatē vitiōꝝ. vt si quis vitans anarici am incidit in pdigalitatē. Ignauia ē vitiū animi quo quis in nullo ope adhibet tebitā discretionē. Rancor ē in ueteratū odium. Desperatio est diffidentia de diua misericōdia ppter defectuz meritorū. Diffidentia aut meritorū mater est diffidentie ptemiorū. Euagatio mēris est circa illicita. qñ homo absoꝝptus est tristitia ⁊ non habens in se vnde delectet euagat ad omnia qrens delectatōem. ⁊ sic pꝝ de vitiō accidit.

Filius.

Dostq̃ informatus sum de vitiō accidit. nunc de peccato auaricie cupio edoceri.

Ca. X. Pater.

Sire debes qd auaricia vt ait tullius. est immoderatus amor habendi. Item auaricia sm beatum bern. est quarumlibet rez insatiabilis ⁊ inhonesta cupido. Est etiā auaricia pestis cum cupiditate acquirēdi vel retinēdi diuitias. ⁊ honores ⁊ sciam Item auaricia scōm apostolū dꝝ ydoloꝝ seruitus. qz homo elatus exhibet creature quod debet creatori. s. fidem. spem ⁊ dilectiones. hoc enim auari exhibent pecunie. In hoc ergo specialiter reprehendunt isti qui rei vilissime amorē suum exhibent. s. pecunie que de terra tollit. quā creaturā deus infimā ordinauit. De hoc Inno centius etiā sic dicit. Auaricia sm apostolum est ydoloꝝ seruitus qz sicut ydolaria seruit simulacro. sic auarus thesauro. nā ille cultū ydolatrie libenter ampliat ⁊ iste cumulū pecunie libenter augmentat. Ille cū omni diligētia colit simulacrū. ⁊ iste cum oī cura thesaurum custodit. ille spem ponit in ydoloꝝ

ria. ⁊ iste spem pstituit in pecunia. ille timet mutillare simulacrū. iste timet minuerē thesaurū. hxc innocen. Et notandum q auaricia non solū est in appetitu auri ⁊ argenti. sed in omnibꝝ rebus que inordinate cupiunt debet intelligi. Unde beatus aug. Auaricia quippe nō in solo argento ⁊ auro vel in nummis sed in omnibꝝ rebꝝ que cupiunt inordinate intelligenda. Ubicunqꝝ plus oīno vult quisqꝝ q̃ satis est. hxc autem auaricia cupiditas est. cupiditas vero improba voluntas est. ergo improba voluntas maloz omnū est causa. De ambro. De eodē etiam dicit ysaac abbas syrie. Qui cupiditate ligatus est seruus vitiōꝝ existit. Et ne putes q sit cupiditas questus tm modo auri ⁊ argenti. sed oīs rei cuiuslibet in qua voluntas tua pendet. hxc ysaac. Nec est autē vt animus huic vitiō viriliter resistat anteqꝝ pꝝualeat. qz quē auaricia possidet hic satiari nunqꝝ diuitis p̃t. Unde august. Auarus vir inferno similis est. Infernus em̃ quanto scūqꝝ deuorauerit nunqꝝ dicit satis est. Sic ⁊ si omnes thesauri pfluxerint in auarū. hxc augu. Tales igit auari qui sic res transitorias diligunt tanto magis affliguntur cū eas perdunt. quanto validius ⁊ tenacius eas prius amauerūt. Quod pbat ysidorus sic dicens. Qui plusqꝝ oportet res transitorias diligunt. maiorem sibi ingerunt dolorem res ablata q̃ amorē pꝝtebant possesse. Graui enim dolore amittunt que cum magno amore habent. minus aut carento dolemus que minus possidendo diligimus. hxc ysidorus. Unde calcanda est auaricia siue cupiditas que suos amatores ita affligere solet. ⁊ se diligētes vt ita dicā magis vorare q̃ portare cōsuevit. De hoc beatus august. sic dicit. Pꝝsens seculū est quasi mare. ventus

magnus et tempestas valida. in mari
 unicuique sua cupiditas est. Amas teum
 ambulas super mare sub pedibus tuis est
 seculi timor. Amas seculum absorberet.
 amatores enim suos vorare novit non por-
 rare. Sed cum cor tuum fluctuat cupidita-
 te inuoca christi diuinitatem. Cupiditas
 autem nihil aliud est nisi amor re-
 fructuum. Cupiditatis vero minuende in-
 icium est deum timere. qui solus time-
 ri sine amore non potest regnat autem car-
 nalis cupiditas. ubi non est dei cari-
 tas. hec augustinus. Amoueamus ergo a no-
 bis cupiditatem. ut deo adherere vale-
 amus per caritatem. quod dicit beatus gregorius.
 Auctori nostro aliter inherere non vale-
 mus nisi cupiditatem a nobis que est
 omnium malorum radix abscindamus.
 hec gregorius. Tanto namque vnusquisque dis-
 similiores est deo quanto fuerit in rebus
 temporalibus cupidior. quod sicut caritas facit
 hominem similem deo sic cupiditas dis-
 similem. Quod probat beatus augustinus. sic
 dicens. Quanto homo similiores est deo
 tanto fit ei propinquior. quod nulla est
 alia ab ipso longinquitas quam eius dissi-
 militudo. tanto autem est ei dissimiliores
 anima quanto rerum temporalium mu-
 tabiliumque cupidior. **R** Ex hoc
 dicto excipiuntur duo documenta. Pri-
 mum est quod perfectio humana consistit in
 assimilatione diuina. Secundum quod
 cupiditas opponitur caritati. quod sicut per
 caritatem homo fit deo summe similis
 ita per cupiditatem maxime dissimilis.
Quicunque etiam laborat per temporalibus
 diuitiis ut post ademptionem illarum
 se libere possit tradere luxurie et alijs la-
 scijs. hic talis efficitur habitaculum spi-
 ritus maligni. probat hoc beatus greg-
 orius sic dicens. Demonum habita-
 culum fit quisque in hoc seculo. qui pro-
 ter diuitias et honores laborat. quas
 postquam consecutus est. tradit luxurie. ut

que auaricia congregauit luxuria consti-
 mit. hec gregorius. Princeps autem huius
 mundi videlicet diabolus efficitur foras
 quando ex toto corde renunciat huic
 mundo. quod vincunt inuisibiles potesta-
 tes. scilicet maligni spiritus quam in nobis vin-
 cunt visibiles cupiditates. De hoc dicit
 beatus augustinus. sic. Princeps huius
 mundi missus est foras ab animis eorum
 qui colunt verbum dei et non diligunt
 mundum. cuius ille princeps non. quod
 ipse dominus est huius mundi. Sed
 princeps cupiditatis eorum. quibus con-
 cupiscit omne quod transiit. ut ei subiac-
 eant qui negligunt eternum deum propter
 instabilia et visibilia et mutabilia. **R**
 dixit enim omnium malorum cupiditas. mitti-
 tur diabolus foras. quando ex toto cor-
 de renunciat huic mundo. ibi vincuntur
 inimici nobis inuisibiles potesta-
 tes. ibi vincunt visibiles cupiditates
 et ideo quod si in nobis finet vincuntur
 temporalium rerum cupiditates necesse est
 ut in nobismetipsis vincamus et illos
 qui per illas cupiditates regnat in hoc
 hec augustinus. Unde resistendum est auaricie
 ne dominetur sed potius ut ancilla sub-
 dita sit domini. **U**bi seneca. Pecunie
 impare non seruire. Pecunia si vult
 ancilla est. si nescis domina. Si etiam
 ancilla habueris necesse est. ut ter-
 metipsum aut pecuniam vilem habeas. hec
 seneca. **S** Dicitur etiam in ecclesiasti-
 co. quod autem nihil est scelestius et hoc pro-
 pter quatuor causas. Primo quod omnia
 fere scelera per auariciam perpetrantur. ut fur-
 ta et homicidia et homicidia. Secundo contra
 legem est nature. Unde dicitur luce. Quis-
 cumque vultis ut faciant vobis homines etc.
 Tercio quod contra legem scriptam. **U**n-
 de luce. Estote misericordes sicut et pater
 vester celestis misericors est. Quarta
 quia est contra legem vniuersalem
 que est in omnibus rebus. que repelluntur

se dare. Avarus vero captivas detinet res ne se communicare possint.

Ultimo notandum quod he sunt filie avaricie, videlicet symonia, usura, furtum, perjurium, mendacium, rapina, inquietudo, violeria, dolus, fallacia, fraus, proditio, obstinatio, iniustum iudicium. **S**ymonia est studiosa cupiditas emendi vel vendendi spiritualia vel spirituali annexum.

Usura est studiosa cupiditas recipiendi aliquid ultra sortem vel ubi amplius requiritur quam datur. **F**urtum est usurpatione latentis rei inuito domino. **P**erjurium est mendacium iuramento firmatum, quod sepe fit in emptione et venditione.

Mendacium est vocis false significatio cum intentione fallendi. **R**apina est violenta predatio rei aliene. **I**nquietudo est alicuius iniusta motio. **V**ioleria est que fit alicui nocendo palam per acta mala. **D**olus est fraudulenta deceptione in occulto. **F**raus est deceptione per facta que fit in presentia illius qui decipitur.

Proditio est idem quod deceptione que fit in absentia decipri. **O**bstinatio est pertinacia in malo. **I**niustum iudicium est iniuste sine plerumque ex timore vel cupiditate pecunie promulgare. **F**ilius.

Abita informatione de peccato avaricie, nunc de peccato gula cupio edoceri. **E**t primo quid sit gula.

Ca. XI. Pater. Q

Gula ut dicit beatus augustinus, est immoderata cibi aviditas. Item secundum hugonem de sancto victore. Gula est immoderatus appetitus edendi. Item gula vorax edacitas nature finibus non contenta. **N**otandum autem quod humana natura bene quidem ab initio condita propter lapsus primi hominis in magnam miseriam cecidit.

et propter hoc multis necessitatibus oppressa, nihil in hac vita nisi ut affligeretur invenit. **U**nde cum necessitatibus nostris plusquam expedit deseruimus merito curam negligimus, et miserie nostre infirmitatis supradimus squalorem culpe. **U**nde sancti viri in omni quod agunt seipsum studioso discutunt, ne quid ab eis plusquam nature sue infirmitas requirit exigant. **E**t contra pravi non solum in nature necessitatibus non sunt contenti sed victi delectatione carnali etiam in voluptate gulae ac ceteris virtutibus se immergunt.

De hoc beatus gre. xx. moras sic dicit. **N**atura igitur humana bene condita sed ad infirmitatem vitio voluptatis lapsa in calamitatem cecidit, quia pressa innumeris necessitatibus nihil in hac vita nisi unde affligeretur invenit. **S**ed tamen eis deus nature necessitatibus plerumque plusquam expedit deseruimus, mentisque curam negligimus ex miseria negligentie infirmitati nostre addimus squalorem culpe. **N**ecessitates namque naturales hoc habere valde periculosum solent, quod sepe in eis minime discernitur quid circa illas per vitiositatis studium quid per voluptatis vitium occurrat, crebro enim occasione seductionis inuenta dum necessitati debita reddimus voluptatis vitio deseruimus, et infirmitatis velamine aut discretiois oculos excusatio nostra palliat, ac quasi sub patrocinio explende vitiositatis occultat, infirmitatem vero nostre nature per negligentiam laxare nihil aliud est quam calamitatis miseriam addere, ac vitio squalorem ex eadem miseria multiplicare. **U**nde sancti viri in omni quod agunt studiosissima intentione discernunt, ne quid ab eis plus nature sue infirmitas quam sibi debeat exigat, et ne sub necessitatis tegmine in eis vitium voluptatis excrescat. **A**liud enim ex infirmitate, aliud ex temptacionis fugit.

gestione sustinent. et quasi quidam re-
ctissimi arbitris inter necessitatem vo-
luptatemque constituti hanc consulendo
subleuant illam premendo frenant. Un-
de fit ut si infirmitatis sue calamita-
tem tolerant tamen ad squalorem mis-
erie per negligentiam non descendant.
at contra pravi gaudet in his corrup-
tionibus suis ac necessitatibus que nimi-
um eos ad usum voluptatis retorquet
cum enim reficiendis cibo corporalibus
nature seruiunt pro delectatione gule
in voluptatis ingluvie descenduntur.
Cum regendis membris vestimenta
querunt. non solum que tegunt sed etiam
que extollunt appetunt et contra torporez
frigoris non solum que per pinguedi-
nem muniunt sed etiam que per molli-
ciem delectent. Et non solum que per
molliciem tactum mulceant sed et que
per colorem oculos seducant. hec gre-
gorius. **X** Sciendum etiam est
quod nequaquam aliquis ad spiritualis a-
gonis certamen surgere potest. nisi ho-
stis prius interior videlicet appetitus
gule fuerit edomatus. Quia nisi quis
ex ea que magis sunt vicina persistat.
ad ea que longius sunt expugnanda non
preualebit. Nec merebitur grauioribus
pugnans nequitiam celestium experiri.
si carnem fragilem resistentem spiritui
nequiverit subiugare. qui enim gule su-
perfluos appetitus cohibere non potest. quo-
modo valebit carnalis concupiscentie
estus exringuere. Et qui non valet pas-
siones homini copescere. qualiter poter-
int occultas temptationes debellare
quibus plures enim ordinem certaminis ig-
norantes edomare gulam negligunt. et
tamen ad spiritualia bella surgunt. qui aliquando
etiam multa que magne fortitudinis sunt
faciunt. sed dominante gule vitio. per
carnis illecebrosam omnia que fortiter egerunt
perdunt. Et dum venter non restringit

per carnis concupiscentiam videlicet per
luxuriam simul cuncte virtutes obru-
untur. De hoc beatus gregorius. xxx. mor-
tal. exponens illud dictum Clamores
exactoris non audit sic ait. Quis intel-
ligi exactor alius nisi diabolus potest
qui semel iam paradiso homini male per
suasionis nummum perstulit. et quoridie
ab eo huius debiti exigere reatum que-
rit. huius exactoris sermo est persuasio
male inchoatio. huius exactoris cla-
mor est iam non leuis sed violenta tem-
ptatio. hic exactor. id est temptator loqui-
tur cum leuiter suggerit. hic exactor cla-
mat cum fortiter temptat. Clamorem
exactoris non audire est violenter tem-
ptationum motibus minime consentire.
audire enim si ea que suggerit faceret si-
cum peruersa agere despicit recte dici-
tur clamorem exactoris non audire. non
nulli vero hoc loco per exactorem ventrem
intelligi volunt. ipse namque a nobis quod-
dam debitum exigit. quod quoridie in
fructum sibi humani laboris impendit
etiam per naturam querit. Abstinentes
igitur viri. qui dum violentia gule de-
terea reprimunt. quasi clamantis ex-
actoris verba preternunt. sed cum continent
viro contra innumera vitia multa vit-
tutum certamina suppetunt. cur sub ex-
actoris clamore contempto de solo hic
ventre dicitur quod eius imperium impulsus
restringit. nisi quod nullus palma spiritualis
certaminis apprehendit. que non in semet-
ipso prius passivam mentis vel ventris
concupiscentiam carnis incentina deinceps
rit. Nec enim ad spirituum spiritualis ago-
nis surgit. si non prius intra nosmet-
ipsum hostis positus gule vis appetitus
edomat. quod si non ea que viciniora nobis
sunt persistimus. nimirum iamiter ad ea
que longius sunt impugnanda transimus.
In cassum namque contra exteriores inimicos
in campo bellum gerit. si intra ipsa vit-

Liber II **Dist. I** **Ca. XI**

bis membra cuius infidias habet. mens
quoque ipsa certantis sub graui perfusio
nis de decore a spiritualis certaminis con
gressione repellit. quoniam infirma in car
nis plio gule gladius profusa superatur.
nam cum se parnis pfermi respicit. pfi
gere maioribus erubescit. Nonnulli vero
ordinem certaminis ignorantes et oma
regulam negligunt et ad spiritalia bella
purgunt. qui aliqui etiam multa que
magne sunt fortitudinis faciunt. sed do
minare gule vitio per carnis illecebros
omne quod fortiter egerint perdunt et dum
venter non restringit per carnis cupi
sentiam simul cuncte virtutes obveniunt.
Unde et nabuchodonosor vincendi scri
bit. princeps cocorum destruxit muros
iherusalē. Quid enim per muros iheru
salē significans scriptura exprimit nisi
virtutes anime que ad pacis visionem
tendit. Aut quis cocorum princeps nisi
venter accipit. cui diligentissima a co
quentibus cura seruit. Muros igitur ihe
rusalē princeps cocorum destruit. quod vir
tutes anime dum non restringit. venter
perdit. Hinc est quod paulus contra membra
iherusalē decertanti vires cocorum prin
cipi subtrahat cum diceret. Castigo
corpus meum et in seruitutes redigo etc.
Hinc etiam promisit dicens. Sic cur
ro non quasi in incertum. sic pugno non
quasi aerem verberans. quia cum carne ip
se restringimus prouidentie nostre ictu
bus non aerem sed inimicos spiritus ver
beramus. Et cum hoc quod intra nos est sub
icimus. extra positis aduersariis pu
gnos damus. Hinc est quod rex babilo
nis cum succendi fornacem iuberet. napte
stippe picis et malleole ministrare con
gerie precepit. sed tamen abstinentes pue
ros hoc igne mime sumit. quia anti
quis hostis licet innumeras ciborum con
cupiscentias nostris obtutibus opponat.
quibus libidinis ardo crescat tamen bonis

mentibus spiritus superni gratia infibilat.
et a carnalibus cupiscentie estibus ille
se perdurat et si usque ad temptacionem
cordis flamma ardeat. usque ad sensum
tamen temptatio non exurgat. hoc gre
gorius. De hoc dicit cassianus in col
lationibus patrum. Impossibile inquit
est extinguere ignem corporis incertum pri
usquam ceterorum quoque principium viri
orum fomites radicibus excidant. pri
ma nobis calcanda est gule cupiscenti
ria. et eousque extenuanda mens non so
lum ieiunio et etiam vigiliis. lectioe
quoque et crebra punctione donec eius
modi meditationibus occupata piter et
possessa ipsius sibi refectioe non tam
iocunditari cessam quam oneris vite si
bi impostam recognoscat. illud enim
est cunctarum luctantium fundamentum
ut primitus carnalium desideriorum ince
rtum perimant. Non enim merebimur
mentis robore perquisito grauius pu
gnas nequiciae celestium experiri si car
nem fragilem resistentem spiritui nostro
subiugare nequimus. Qui enim gule
superfluos appetitus inhibere non potu
it. quomodo estus carnalis cupiscentie
valebit extinguere. et qui nequiverint
passiones huiusmodi perescere. quali
ter occultos nullosque hominum teste pru
rientes poterit debellare. non enim est
nobis aduersarius extrinsecus formi
dandus. in nobis ipsis hostis est inclu
sus. intestinum nobis quotidie ingerit
bellum. deuicto eo omnia que forinse
cus sunt reddent infirmi ac militi christi
vniuersa pata erunt et subdita. De vi
tio gule etiam dicit Johannes abbas
montis sinai in tractatu de xxx. gradi
bus sic. Gula est preparatio deliciarum
delectantium. perditrix delectationis fons
libidinis. Gula est ciborum satietas. pa
ter fornicationis. tribulatio vero ven
tris. perculatio est castitatis. Qui suum

Lib. II. Dist. I. Ca. XI.

Ventrem fouet et nutrit et prendit spiritum vincere fornicationis. simul est volentis cum oleo incendium extinguere. Si spondisti christo iherosolimam et ardua ambulare vias. angusta ventrem. Dies ieiunantis orat vigilanter et sobrie. non abstinentis vero replet ydolis imundis in mensa alimentorum recumbens ad refectioem affer in medium memoria mortis et iudicii poculum bibens. christi regis domini fellis et acceti non cesses memozari. et penitus aut abstinere aut suspirabis aut sapere magis humile facit. lxx iohannes. **A** Notandum vero est quod quinq; modis peccat circa gulam. Primo cum quis horam comediendi puenierit et hoc sepius fit propter impatientiam expectandi tempus debitum. Secundo cum quis querit cibaria preciosa et delicata. de quibus. **Qui diuis.** Est virtus placitis abstinuisse cibis et sic peccauit diues ille. qui epulabatur quotidie splendide. Tercio quando mensura excedit. scilicet nimis petendo. Pro quo sciendum quod hoc quod vni est mensura debita hoc alteri est excessus. **U**n mensura non constat in cibi quantitate. sed in comedendi qualitate. Quarto quando quis nimis ardentem vel festinanter comedit. non enim ciborum usus sed concupiscentia in vitio est. Quinto quando nimis studiose quis preparat sua cibaria. **U**nde bernardus. Non sapores sed fames excitet appetitum. In omnibus his sumenda sunt duo non que voluntas sed que requirit necessitas. **C**onringit etiam esse peccatum circa diminutionem cibi sicut circa superfluitatem. hec et alia de vitio gule. **B**eatus gregorius. xxx. moral. commemorat sic dicit. **S**ciendum quod quinq; modis vitium gule temptat. Aliquando namque indigentia tempora preuenit aliquando oportuna non preuenit. sed cibos lauciores

querit. aliquando cum quolibet sumenda sunt preparari accuratius expectat. Aliquando autem qualitati ciborum et tempori conuenit. sed in ipsa quantitate sumendi mensuram refectioem excedit. **N**onnumquam vero et abiectus est cibus quem desiderat. et tamen ipso estu immensi desiderij teretius peccat. **M**ortis quippe sumas partem ore ionarbas meruit. quod in gustu melioris constitutum edendi tempus anteceperat. **E**x egipto populus eductus in heremo occubuit quod respecto manna. cibos carnum peccat quos lauciores putauit. **E**t prima filiorum hely culpa orta est. quod ex eorum voto sacerdotis puer non antiquo more coctas velle de sacrificio carnes accipere sed crudas. quod accuratius exhiberet. **E**t cum iherosolimita dicitur hec fuit iniquitas zodome fororis tue superbia saturitas panis et babundantia. aperte ostendit quod idcirco salutem perdidit. quod cum superbie vitio mensuram moderate refectioem excessit. **E**t primogenitorum gratiam Esau amisit. quod magno estu desiderij vilem cibum. id est lenticulam concupiuit. quam dum emens etiam primogenitis promittit quo in illa appetitu anxietate indidit. **N**eq; enim cibus sed appetitus est in vitio. **U**nde et lauciores cibos plerumque sine culpa sumimus. et abiectiores non sine reatu conscientie degustamus. hinc quippe quem diximus Esau primatum per lenticulam perdidit. **E**t helyas in heremo virtutem corporis carnes edendo seruauit. **U**nde et antiquus hostis. quod non cibum sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit. et primum sibi hominem non carne sed panno subdidit et secundum non carne sed pane temptauit. hinc est plerumque quod culpa dimittit etiam cum vilia et abiecta aut uide sumunt. **E**a utique sumenda sunt que nature necessitas requirit. et non

que edendo libido suggerit. Sed mag-
nus discretionis labor et huic exacto-
ri. et aliquid impedere et aliquid tene-
gere. et non dando gulam restringere.
et dando naturam nutrire. Que forta esse
discretio subinfertur cum dicitur. Clamores
exactoris non audit. Sermo namque hu-
ius exactoris est necessaria postulatio na-
ture. Clamor vero eius mensuram neces-
sitaris transiens appetitus gule. Dic ita-
que huius exactoris sermonem audit. cla-
morem non audit quod discretus vir ac co-
tinens et usque ad tripandam necessitatem
ventrem reficit et voluptatem restringit.
Sciendum vero est quod sic volup-
tas sub necessitate se palliat ut vix ea pro-
fectus quisque discernat. nam dum solui
debitum necessitas perit. voluptas explere
desiderium superat. et tanto gula securis
us in precepto rapit. quanto sub honesto
nomine necessitatis explende se pregit. Se-
pe autem in ipsa edendi via furtiva ad iu-
cta subsequitur. non nunquam vero impuden-
ter libere etiam pretere conat. facile autem
est descendere cum voluptas eius necessita-
tem pervenit. sed valde difficile est discer-
nere cum ipsa in esu necessario se occulta
subiungit. nam quod pervenit nature ap-
petitum sequitur quasi a tergore mensuram
dus videtur. Eo enim tempore quo necessitari
debitum soluit. quod per esum voluptas se-
quitur ignorat. Sepe vero ut discerni-
mus. et qui vtrumque sibi coniunctum novi-
mus. et in hoc quod extra metas rapimur
liber ut sciendo fallamur. Et dum sibi
mens ex necessitate blanditur. ex voluptate
te decipit. Scriptum quippe est. Car-
nis curam ne feceris in desiderijs. Que
igitur in desiderio fieri prohibent. in neces-
sitate descendunt. Sed sepe dum incaute ne-
cessitati descendimus desiderijs des-
cendimus. non nunquam vero dum desiderijs im-
moderatus obviare nitimur. necessitas
miseriam augemus. sic enim necesse est

ut arte quisque continentie teneat. quate-
nus non carne sed carnis vitia occidat.
nam plerumque dum plus iusto caro restrin-
gitur. etiam ab exercitacione boni operis ex-
neruat ut ad ordinem vel predicacionem
non sufficiat. dum incentiva vitiorum in se
funditus suffocare festinat. Ad introitus
quippe habemus intentionis interne.
hunc hominem quem exterius gestamus. et
ipsi insunt motus lascivie. ipsi effectus
superant actionis bone. Sepe vero in
illo hostem insequimur. etiam civem quem
diligimus trucidamus. et sepe dum qua-
si civi precimus ad prelium hostem nutri-
mus. eisdem namque alimentis vitia su-
perant quibus virtutes nutrire vivunt.
Et cum virtus alit. plerumque vires vitia
augent. Cum vero inmensa continentia vitiorum
vires extenuat. etiam virtus deficiens an-
helat. ut necesse est ut interior homo no-
ster equus quidem arbiter presideat in
se et eum quem exterius gestat. quatenus
ei homo sumus exterior et sepe ad debitum
ministerium servire sufficiat. et nunquam su-
perbe libera ceruice contradicat. nec mo-
ueat si quid suggerendo submurmurat
dum modo eum sepe supposita calce dicitur
nis premat. sicque fit ut dum reperta vi-
tia veniti quidem nobis parimur. et tamen
hec aggredi nobiscum ex equo prohibemur
nec vitia contra virtutem prevaleant. nec
rursum virtus cum vitiorum omnimoda ex-
tinctione succubat. qua in re sola elat-
io extinguitur funditus. quod quibus victo-
rie serviat. ad etiam mandata tamen cogitatio-
num superbiam continua nobis pugna ser-
uat. Unde bene hic quod unusquisque vir-
tutem et debite necessitati congruit. et
violenti voluptati praegravit voce to-
mica dicitur. Clamorem exactoris non au-
dit. hinc greg. **E**t in quibus dictis
sanctissimi viri inter cetera colligere
possumus. quod etiam preciosissimo cibo
discretus quisque ac sapiens sine vitio
r. j.

vti potest. Indiscretus ho ac insipies
etiam in vilissimo cibo p viciu gule ex
rare potest. **C**u et beatus aug. dr. Fieri
etiã potest. vt sine aliquo vicio cupidit
nis vel voracitatis preciosissimo cibo
sapiens vraf. **I**nsipiens aut sedissime
gule flamma in vilissimum ardescat.
Et sanus quisq maluerit more domi
ni pifce vefci. q̄ lenticula more esau.
aut ordeo more iumentoz. nō p̄pterea
p̄mentiores nobis sunt pleriq̄. qz vi
liozibz alunt escis. nam in oibz hmōi
rebz non ex eaz rez natura quibz vri
mur sed ex cã vtendi et modo appeten
di vel pbandum est vel improbandum
qđ fecimus. **H**ec augu. **E**t fm
crisostho. **V**oluntas non in natura cibo
rum. sed in desiderij vigore p̄sistit. **C**a
tuenda igif est diligenter voluptas gu
le qz sunt nōnulli etiaz religiosi qui re
lictis quidē grauioribz culpis ac pec
catis. vicio tñ crapule applaudūt et rã
in cibis q̄ in potibz supfluitatem exi
gunt. que certe p̄fectionem religiosoz
ac p̄miam agentius grauius impediūt
nam tales gulam sectantes fm carnez
ambulāt et nō fm spiritum. quoz etiã
deus venter est. **D**e quibz beatus bern.
satis duris sermoibz sic dr. **C**anete ne
blandientez vobis carne infana huius
seculi delectatio necat. **A**d p̄ficiendaz
carnis curã in desiderijs aĩm denuo re
uocetis. qđ est auerti a p̄posito. vnde
sunt nonnulli. qui grauioribz relictis
turpitudinibz. crapule tñ applaudāt et
rãm ciboz q̄ potuum exigunt supflui
tatem. que p̄fectum penitentis graui
ter impediunt et tales fm carnem am
bulāt. **Q**uicūq̄ em̄ in carne sunt siue
in habitu siue extra habitū religionis
si verax est imo qz verax est apostolus.
Deo placere non p̄nt. multū em̄ citra
p̄fectum p̄ficit imo multuz imp̄fectū
velxmet̄ deficit. cuius gula domina

tur. **I**tem q̄ gulosoꝝ hoĩm sic tenet
ter testat paulus ap̄ls sic dicens. **Q**uo
rum deus venter est. **E**t de hoc etiaz
hugo de sancto vicore in libro de clau
stro anime sic. **S**olent dñs templa cō
strui. altaria erigi. ministri ad seruien
dum ordinari. imolari pecudes. thur
ra cremari. deo siquidē venter tēplū
est coquina. altare mēsa. ministri coei
imolare pecudes cocte carnes. fumus
incensoꝝ odor sapoz. nec audiuntur
gulosis luctus et singultus in oratione
sed eructationes carnis ingurgitat. q̄
non sunt in iherusalem sed in babilone
quia deus eoz venter et gloria i p̄fuso
ne. **H**ec hugo. **E**t unde fm eundē
bug. **T**ria sunt in cibo p̄sideranda vi
delicet quid qñ et quantū p̄medamur
.i. cibi species hora et mensura. ne illi
citum aut extra horã aut extra mensu
ram aliquid sumamus. venter tñ p̄medit
adam. aut expellit extra horam. **J**ona
thas et a patre maledicif. **P**opulus do
i israel ad sepulcra concupiscentie vltra
mensurã occidit. **H**ec bug. **D**iscamus
ergo ne in sumendis alimētis corpis
gule magis q̄ necessitati seruiat. nūc
da nãq̄ est caro. vt in bono nobis op
pere famulando sufficiat non aut vep
facietarē ad iniquitates turpitudinis
p̄ozūpat. **A**d qđ hortat beatus greg.
sup ezechielem sic dicens. **D**iscamus
satiari. ne in sumendis alimentis cor
poris gule magis q̄ necessitati seruiat
tur. plus em̄ concupiscentia q̄ necessi
tas perit. **E**t sepe dū carnis inopie fati
tiffacere curamus. voluptas inopie fati
et modum refectionis excedit. **U**nde
fit vt culpa transeat ad penam. qz ple
rumq̄ inde alia temptatio carnis nasci
tur. dum carni immoderatus in re
fectione seruiat. **C**aro em̄ nobis ali
quãdo adiutrix est. in bono ope. alia
autem seductrix in malum. **S**i igitur

plus debemus tribuimus carni hoste
nutrimus. et si necitati eius que debet
mus non reddimus ciuem necamus. Sa-
tianda itaque est caro. sed ad hoc ut
in bono nobis ope famulando sufficiat.
nam quisquis ei tantum tribuit ut sup-
biat satiari penitus ignorat. ars namque
magna est satiari. ne vnusquisque p[er] sati-
etate carnis ad iniquitate[m] p[re]paratur
pitudinibus. hec greg. **S**currilitas. in-
gule sunt iste. videlicet **S**currilitas. in-
ep[er]ta leticia. immudicia. ebretudo men-
tis. immodestia. inhonestas. crapula
ebrietas. insustinentia. inuerecundia.
immoderantia. vaniloquiū. **S**currili-
tas autem est que mouet ad v[er]ba scurrilia
Inepta leticia est lasciuia carnis siue ge-
stus corporis inordinatus lasciuia men-
tis demonstras. **I**mmudicia est que so-
let puenire ex gula. ut sunt vomitus et
eructationes fetide ac luxuria. **E**betudo
mentis est subuersio rationis. **I**mmodest-
tia est corporis sup[er]fluitas. **I**nhonestas
est lauitiora fercula querere et operanda
te. **C**rapula est excessus in cibo. **E**bri-
etas est excessus in potu. **I**nsustinentia
est statutum tempus puenire in comedendo.
Inuerecundia est feda verba et turpia p[ro]-
ferre. **I**mmoderantia. ciborum minus ap-
peritus. **V**aniloquiū est ociosa v[er]ba ex
more p[ro]ferre. **A**ltimo sciendum quod gula
p[ro]plectitur. scilicet. comestationem. ebrietate[m]. et
p[ro]p[ri]e loquendo p[ro]sumonia opponit come-
sationi. et sobrietate[m] ebrietati.

Filius.

Dist informatioem de vitio gule.
nunc de peccato luxurie. Et quid
sit luxuria a te cupio edoceri.

Ca. XII. Pater. R

Sire debes quod
luxuria secundum hugonem de sancto
victo. est cupia ex p[er]iende voluptatis
carnalis inimici. **I**tem luxuria est ex im-

mundis desiderijs veniens lubrica car-
nis et mentis p[ro]stitutio. **E**st etiam luxu-
ria incontinentia corporis de p[ro]p[ri]e libi-
dinis nascens. **N**otandum autem quod
peccatum luxurie est valde piculosum. quod
hoc facinus plus quam cetera vitia mente[m]
quam cepit p[ro]sternit et eneruat. **U**nde
hugo in libro de claustro anime **N**ihil
mente[m] citius eneruat quam cum aliquis
ad luxuria[m] affectu[m] cordis inclinatur. **E**t
hugo de sancto victore. **L**uxuria est im-
moderata carnis petulantia. dulce ve-
nenum. imp[ro]p[ri]a lues. p[ro]p[ri]a portio.
que humanum corpus debilitat. et viri-
lis animi robur eneruat. hec hugo. **N**on
resistendum est viriliter huic vitio. quod ni-
hil ita vastat corda hominum et subiecit suo
dominio cum p[re]ualet quemadmodum li-
bido. **Q**uod testatur beatus augustinus. qui sic
dicit. **F**elicius seruit homini quam libidi-
ni. quod libido seuisimo domiatu vastat
corda mortalium. **E**t istius seruitutis ad-
trociras declarat dupliciter. **P**rimo
cum voluntas nostra sit ita libera ut non
possit ab aliqua creatura citra deum con-
pelli. tunc seruitus libidinis ita ipsam sub-
ingit successiue. ut postquam fuerit ei p[ro]-
p[ri]a consuetudinem submissa. teneat eam sic
captiuam ut vincat facilliter ab omni
malo et pareat quasi cocta. **S**ecundo de-
clarat quod in ceteris dominijs quanto facilius
us et melius seruit quisque. tanto mitius
tractat et remunerat a domino suo. in ista
autem tyrannide qua voluptas p[ro]pellit ad
p[ro]p[ri]e eundem libidinem quanto perfecti-
us exequit eius p[re]ceptum. tanto feroci-
us in fine operis excruciat. **P**essima ergo
hec pestis vitii luxurie cum men-
tem p[ro]fecte inuasit totaliter cor hominis
excecat. nullumque bonum cogitare p[er]mit-
tit. nam ipse amor carnalis et libidinosus
est insatiabilis. cum enim extinctus fu-
erit iterum reaccendit. et post expletioem
turpis voluptatis. iterum inopia patitur.

nec faciat et exceptis passionibus quas patitur. eam nihil aliud cogitare permittit. Ista commemorat beatus iheronimus. sic dicens Cum luxuria mentem inuasit nullum bonum cogitare permittit. Amor enim mulierum semper infaciabilis est. qui extinctus reaccenditur. et post copiam iterum inopiam patitur animum quod virilem effeminat. et excepta passione quam sustinet. aliud cogitare non sinit. omnia bona nature consumit quod naturales vires corporis enervat rationem perturbat ingenium ebriat nec rationi parat que impetu ducitur. qui etiam luxuriam vivens mortuus est. et ferreas mentes luxurie domat libido Unde amor eius infaciabilis inferno comparatur. hoc iheronimus Bene igitur luxuria inferno comparatur. quod ipsa cum gehenne familiarum quandam habet similitudinem Testatur hoc beatus bernardus. qui sic dicit. Luxuria est pestis. que cum gehenna familiarum habet similitudinem. In gehenna enim sunt tria. scilicet dolor fetens. omnis conscientie vrens. flamma purens. sic luxuria feret per infamiam. vrit per conscientiam. purit per cupiditatem Luxuria est pestis omni monstro damnosior. que corpus enervat. animam commaculat. famam perdit. primum offendit deum amittit De eodem etiam dicit beatus iheronimus De infernalis luxuria cuius materia gula. cuius flamma superbia. cuius scintille prauum colloquium cuius laus infamia. cuius cibi inopia cuius finis gehenna ¶ Et notandum quod sicut mundicia cordis ac corporis efficit hominem membrum christi. sic fornicatio et libido facit membrum meretricis Teste apostolo qui dicit Nescitis quoniam corpora vestra membra christi sunt. tollens ergo membra christi. faciam membra meretricis. absit Nescitis quoniam qui adheret meretrici unum corpus efficit.

cum ea. qui adheret deo unus spiritus est. fugite fornicationes. omne enim peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est. qui autem fornicat in corpore suo peccat. Et quibus verbis sancti apostoli colligere possumus. quod maximum scelus sit fornicatio. que templum dei videlicet hominem ita turpiter violat. Et persequens facit membrum meretricis ¶ Unde ysidorus fornicatio est maximum scelus. quod per carnis immundiciam templum dei violat. et tollens membra christi facit meretricis Et dicit innocentius de eodem. De extrema libidinis turpitudine. que non mentem effeminat. sed et corpus enervat. non solum maculat animam sed fedat personam semper illam precedunt et ardor et penitentia. semper comitantur feror et immundicia. semper sequitur dolor et penitentia. hoc innocentius. Audientes igitur ex peccatis torpida huius vitii. necesse est ut huic peccato videlicet luxurie animus in principio viriliter resistat. quod si admittit et in consuetudinem ducit etiam in quandam necessitatem peccandi pervenit. Unde beatus augustinus. Ex voluntate puerla facta est libido et dum servit libidini facta est consuetudo. et dum consuetudini non resistitur facta est necessitas. hoc augustinus. Cum autem hoc mortifera pestis mentes sic obscurat. nocte ac die hominem quiescere non permittit. Quod testatur beatus ambrosius sic dicens Servus criminum stimulus libido est. que quietum nunquam manere patitur affectum. nocte fervet. die anxietat. Hec ambrosius Hec mihi si hoc vitium faciat semper animum inquietum. quia qui pravo ac lascivo amore ardet bicentis talis mente ac corpore languescit et ideo nunquam quiescit. De hoc dicit orozius sic. Qui dilectione prava estuat. procul dubio mente et corpore egrotat. Unde maligni spiritus quis de omni peccato

caro gaudet cū nos lapsos in aliqua vitia intellexerint. tñ maxime de fornicatione letant. qz hoc facinus validius q̄ cetera vitia corda ⁊ corpora hominū occupat ⁊ vastat. Unde dicit gloria. Cum demones de omni pctō gaudent. precipue tñ gaudent de fornicatione ⁊ ydolatria. **I.** Et notandum q̄ pra hunc pestiferū morbū. videlicet luxurie vitiiū triplex potest esse remediū. Prīmū est mortis frequens meditatio. Unde beatus greg. Ad restringendū carnis illecebram ⁊ luxurie feditatem nil tantū valet q̄ si frequenter cogitemus q̄ eadē caro non lōge post vermiū scaturiet ⁊ in feridā materiā conuertet. hec greg. Secundū remediū q̄ homo debet fugere occasiōes huiusmodi vitii. vtz familiaritatē mulierū ⁊ omnia alia que pñt mentē ad hoc peccatū inclinare. Unde beatus ambros. sup illud dicit apostoli. Fugite fornicationē sic ait Cum alijs vitijs p̄ expectari cōfictus. sed hanc fugite. ne appropinquetis. qz non potest vinci. Et beatus Hieron. Retix dyaboli est luxuria. si quis hac capiē non cito soluit. In isto tam graui ⁊ periculoso p̄lio nemo p̄t vincere nisi fugiat. nemo p̄t firmiter p̄durate nisi carnē comēt abstinentia ⁊ ieiunio. **Dec** iterō. Tercū remediū est q̄ homo p̄t primos motus carnales cū titillat in seipso refrenare anteq̄ peccare. Unde beatus bern. de vitio gulae qd̄ est qd̄dam incitamentū luxurie sic dicit. Torandū q̄ artor libidinis p̄ aliqua parua occasione excitatur. ⁊ nisi ilico respiciat. subito totū corpus occupat estuat vrit ⁊ incendit. primo carnē tactam modicū titillat. deinde delectatione turpi mentē maculat. ad extremū per p̄sensum p̄auitatis mentem sibi subiugat. Unde ps. ait. Filij

hominū vsq̄quo graui corde ⁊ pingui corpis vt quid diligitis vanitatē. ⁊ veritatē negligitis. pinguedo carnis. delicie corporis. saturitas ventris aut ante mortem vos deserent. aut vos illa in morte relinquitis. hic caro vermibus illic anima ignibz deputat. donec eiusus infelici collegio collegati in tormentis penalibz socientur qui socij fuerūt in vitijs. Una nāq̄ pena implicat quos vnus amor in crimine ligat. Delicate qui delictis ⁊ dirtijs circumfusis es p̄fusionē expectas ⁊ mortē. non est regnū dei esca ⁊ porus. nō purpura. non bissus. qz diues ille vtrūq̄ circumdatus in puncto ad inferna descendit. Quid ad hoc dicitis vos gulosi ⁊ luxuriosi quoz deus venter est. quoz vsus dīs aut in ventre aut sub ventre est. qui in luxuria nutritis corda ⁊ corpora vestra. Audite qz esca ventri ⁊ venter escis deputat. deus aut ⁊ hunc ⁊ has destruet. Calix demomoz est supbia. detractionis ⁊ inuidia. crapula ⁊ ebrietas. q̄ cū implerint mentē vel ventrem. x̄pus ibi non inuenit locū. Quō ignis ⁊ aq̄ simul esse non pñt. sic spūales ⁊ carnales delicie in eodē se non patiunt. vbi crapulam ructantis inter pocula senserit x̄pus. vina sua dulciora super mel ⁊ fauū menti p̄pinare dedignat. vbi curiosa ciboz diuersitas pascit ventrem celestis panis ieiunam deserit mentē. hec bernar. **S.** Qd̄ autē gula siue ebrietas occasio sit libidinis. de hoc dicit beatus hiero. Venter mero estuans cito spumat in libidinē. Venter enim ⁊ genitalia vicina sunt. ⁊ vnū alteri subministrat. ex vicinitate enim inebrozū sequit̄ p̄federatio vitiorum. **¶** Sciendum etiam q̄ sunt septem species luxurie. videlicet fornicatio. adulterium. incestus. stupr. raptus. sacrilegium. vitium p̄ra naturam. Forme r. ij.

catio est omnis usus meretricū .i. vidu-
arū & scubinay Adulterium est alieni
thorviolatio. Incestus est sanguine-
arum & affinium abusus. Stuprum est
virginū illicita violatio. Raptus est
cū puella a domo patris educit. vt cor-
rupta in uxorem habeat. Sacrilegius
est quo continentia deo sacrata ledit. vt
in religiosis & clericis in sacris ordini-
bus & in his qui emiserunt vorum pri-
nentie. Virium contra naturā est quo na-
turalis usus coeundi puerit. qd tam
malum & detestabile est vt non de faci-
li nomine qz pctm sodomie seu con-
tra naturā oē vitū supat. nam hoc fla-
gicium mors est corporū exterius inter-
ritus aīay spm̄ sanctum de corde eīcie
Intentores diabolū introducit hoc vi-
tium. oīa maculat. oīa polluit. & nihil
purum aut mundū esse pmittit. ad ex-
tremū a deo sepat & diabolo diungit.
De hoc vitio petrus dicit. sic dicit. Vici-
um sane contra naturā oīm immaīta-
tem supat vitiorū. hoc siquidem vitium
mors est corporū. Interitus est aīay. car-
nem polluit mentis lumen extinguat.
Sp̄m̄ sanctum de templo humani cor-
poris & pectoris eīcit. intētozem luxu-
rie diabolū introducit eunti laqueos
parat. cadenti puteū ne egrediat opī-
lat. infernum aperit. paradisi ianuam
claudit. Celestis iherusalē ciuem terra-
ree babilonis facit heredes. abscindit
membzū eccie. in ipm̄ vorax p̄icit ge-
henne estuantis incendiū. hoc vitū su-
perne ciuitatis muros conat euertere.
& rediuiua exusse sodomie fatagit me-
nia reparare. hoc est em̄ qd sobrietatē vi-
olat. pudicitiam necat. castitatem in-
gulat. virginitatem spurissime cogita-
tionis mucrone trucidat. oīa sedat oīa
maculat. oīa polluit. & quantū ad se ni-
hil purus. nihil a sordibz alienū. nihil
mundū esse pmittit. a deo aīam etiam

sepat. vt de omnibz diungat. hec pestilē-
tissima sodomorū regina sue tiranni-
dis leges obsequitem hoībz turpem.
deo reddit odibilem. Infelici quippe
aīe postqz hic venenatissimus coluber
dentēs semel infixit. illico sensus ad-
imitur memoria tollit. mentis acies
obscurat. immemor dei obliuiscit sui
hec pestis fidei fūdamēta euacuat. sp̄i-
tū robur enervat. caritatis vinculū diffi-
pat. iusticiā tollit. fortitudinem subru-
it. temperantiam eximit. prudentie acu-
men obrundit. Quid amplius dicam
quāquid oīm virtutum cuneū de cu-
ria humani cordis expellit. omniū vi-
ciorū barbariem. velut enulsis porcorū
repagulis intromittit. nimirū. qz quē
hec atrocissima bestia cruentis semel
fauibz deuorata cūctis bonis opibz
quibusdā suis vinculis obligat. p oīa
nequissime prauitatis abrupta p̄cipi-
tāter effrēat. mox nāqz vt qsqz i hac ex-
treme pditiōis abyssum fuerit lapsus
a supna patria exul efficit. a xpi cor-
pore sepatur totius eccie auctoritate
p̄fundit oīm sanctorū patrum iudicio
p̄denat inter hoīes in terra respicit
a celestium ciuium p̄turbatio reproba-
tur qz & nūc humane irrisiois obpro-
brium. & postmodū damnationis cogi-
tur p̄ferre tormentū. hec petrus dicit
am. Sed ne quis p̄pter hmoi tam gra-
ue scelus etiam post lapsum tā imame-
facinoris in desperationē corruat. idē
petrus dicit. ad penitentiam & ad
spem habendā de diuina misericordia
etiam de hoc scelere sic inuitat dicens
Quisquis huius sodomice turpitudi-
nis se contagione fedauerit. nisi seu-
ctuose penitentiae satisfactione purga-
tus fuerit nunqz habere poterit gratiam
dei. nunqz xpi corpore & sanguine viu-
intrabit. Unde exurge queso homo

ad penitentiam . qui in huius miserie voluptatis sopore deprimeris . reuiuiscere tandem qui letali coram inimicis tuis gladio corruisti . **C**auere ergo ne te harum desperationis absorbeat . mens fiducialiter ex diuina pietate presumat . ne . p magnitudine criminis impenitens obdurescat . non est peccatorum desperare sed impiorum . nec magnitudo criminum in desperationem adducit animus . sed impietas . si enim tantum potuit diabolus ut te in huius vitij profunda submergeret . quanto magis virtus xpi te poterit ad deum de quo lapsus es vertice reuocare . nunquid qui decidit non adiciet ut resurgat . cecidit a sinu carnis tue in lutum sub pondere . est stimulus penitentie qui pungat . est manus spūs que viriliter extrahat . **N**on ergo te ex sine miserationis largitate diffidas . si tñ infatigabiliter in penitentia perseverare pretendas . hoc petrus damianus . **A**postolus etiam paulus inter cetera vitia de hoc scelere enormi ad chorinthios in huiusmodi crimine collapsos esse damnandos sic commemorat di . **N**escitis quod iniquum regnum dei non possidebitis nisi nolite errare . neque fornicari . neque ydolis seruire . neque adulteri neque molles . neque masculorum cubitores . neque furas . neque auari . neque ebriosi . neque maledici . neque rapaces regnum dei possidebunt . **P**ostquam vero apostolus hos criminosos enumerasset . non solum absolutionem seu delectationem horum vitiorum sed etiam iustificationem et sanctificationem tales esse persecutos demonstratum subdit dicens . **E**t hoc aliquando fuistis . sed abluti estis . et sanctificati estis in nomine domini nostri iesu christi et in spiritu dei nostri . **E**x his ergo dictis tam premissis colligere possumus quod non solum hoc peccatum videlicet con-

tra naturam verum etiam omnia crimina per penitentiam possunt deleri . dum modo homo de facinoribus suis se in illis dolere . peniteat . ac de cetero a similibus caueat . quia multum displicet deo iteratio peccati . nam ipse dominus ad mulierem in adulterio deprehensam dixit . **Q**uis te condemnauit mulier . que respondit . **N**emo domine . **E**t dixit . **N**ec ego te condemnabo . vade amplius noli peccare . **I**n quibus verbis magna fiducia lapsis in peccata tribuitur . qui post lapsum per penitentiam resurgentes . et in ipsa perseverantes se postmodum a similibus custodiunt . **D** Postmodum sciendum quod filie luxurie sunt iste . videlicet **I**mpudentia . cecitas mentis . inconsideratio . inconstantia . amor sui . precipitatio . odium dei . affectus presentis seculi . desperatio futuri seculi . **I**mpudentia est exterioribus signis luxuriam demonstrare . **C**ecitas mentis est inconsideratio mortis et inferni . quia secundum beatum augustinum . **I**n opere luxurie tota ratio absorbetur . **I**nconstantia est ad cogitandum et considerandum nunc illud nunc istud . **A**mor sui est quo aliquis desiderat longam vitam ut expleat voluptates suas . **P**recipitatio est quod quis precipitanter currit ad peccandum . exponens se periculo mortis propter luxuriam faciendam . **O**dium dei est quod fit cum deus abstrahit se et punit eos qui sequuntur carnis delicias ad quas inclinatur luxuria . **A**ffectus presentis seculi est appetitus honorum . diuitiarum . sanitatis fortitudinis et huiusmodi . **D**esperatio futuri seculi est diffidentia glorie vel venie sequende et hoc est filia luxurie summata . **S**ic habemus de peccato luxurie et de ceteris capitalibus peccatis et ceteris vitijs per dominum donauit expositum . **S**equitur quoniam talia . scilicet peccata predicta sunt mortalia vel non **F**ilius .

Postquam informatus sum de septem vicijis capitalibus siue mortalibus nunc scire desidero quomodo predicta peccata sint mortalia vel quomodo possint esse venialia. Ca. XIII. Pater

Omnia vitia predicta quis semper sint peccata non tamen semper sunt mortalia.

Quia vana gloria mortale peccatum dicitur dupliciter. Primo ratione finis. propter quem laus appetitur. Sic illi faciunt qui bona opera ad hunc finem operantur ut aliquid lucrum temporalis idelicet pecuniam vel aliam quali umcumque rebus ab hominibus quomodocumque consequi valeant. Secundo ratione operis in quo laus appetitur. quod fit quando homo bonum opus operatur ad hunc finem ut laudem et favorem capiat ab hominibus. et suum animam totaliter laxat in eandem laudem et favorem per inordinatam et nimiam delectationem.

R Circa primum sciendum quod quadruplici fine laus appetitur. Primo ad vitandum malum infamie. sic Samuel se laudavit. I. regum. Secundo propter utilitatem aliquam spiritualement ut est gloria dei vel edificatio proximi sicut paulus se commendavit. ad corinthios. Tertio propter lucrum avaricie sicut pharisaei qui deprecabantur domos viduarum. simulantes longam orationem. Quarto propter actum alicuius peccati venialis sicut quando quis laudari vult. eo quod venialiter in laude delectetur. primum est prudentie. secundum est caritatis dei et proximi. tertium est mortale peccatum. quia propter avariciam fit et lucrum temporale ut dictum est. quartum est veniale. Sequitur secunda causa quare vana gloria fit peccatum mortale scilicet ratione operis per quod laus queritur. Hoc autem etiam potest fieri tripliciter quia laus quandoque requiritur per opera illicita. quandoque per opera quedam alia. quandoque per opera virtutum. Si primo modo sic

est tale peccatum quale est illicitum. scilicet mortale vel veniale. Si secundo sic est peccatum veniale ut habere divitias vel vestes preciosas. Verumtamen si talia de se sunt inordinata ut sint occasio mortalis peccati. ut quando mulier ornata meretricio ad capiendas animas preparatur. et similia tunc est peccatum mortale. Si tercio modo id est si laus queratur pro opera virtutum. hoc est dupliciter. quia appetitus laudis adiungitur operi virtutis tantum. sicut contingit in cantu vel predicatione quandoque et in quibusdam alijs operibus virtuosis. et tunc est peccatum veniale vel laus est finis principaliter prestitus operi virtutis et operanti. ita quod sibi constituit finem ultimum se totaliter fundens super huiusmodi delectationem vane glorie. et sic est peccatum mortale quia tunc inordinatur ei ut finis ultimo.

Sequitur de invidia

Ca. XIII.

Invidia enim est

suo genere est mortale peccatum quia cum invidia sit inimicum suorum de alieno bono contrariatur directe caritati. que non emulat sed congruetur veritati. Caritati vero nihil est contrarium nisi mortale peccatum. tamen illud quod ex genere est mortale potest esse veniale in quantum vel in primo motu consistit vel extra rationem suam trahitur. Deinde ergo de alieno bono est quadruplex quia vel est primo primus motus ex natura veniens. sicut quidam naturaliter invidiosi sunt. et hoc nullum est peccatum. cum nullo modo in nostra sit potestate. Vel est secundo primus motus. quantum ad appetitum sine completa deliberatione tali passioni afficitur et sic est veniale peccatum. vel est actus voluntatis deliberative. et hoc fit cum homo voluntarie

deliberato animo admittit et sentit vi-
no inuidie. et sic est mortale peccatum. Del-
trabit per intentionem extra rationem suam
ut quoniam dolor surgit ex causa bona. sicut quoniam
dolet aliquis de bono temporaliter alterius quod
videt illud redundare in detrimentum
anime illius vel etiam in detrimentum com-
munitatis. et dolor talis bonus est. quod
maius bonum est magis appetendum

Capitulum XV.

Ra ex suo genere est
mortale peccatum. quod secundum cassiodorum. Ira est
motus animi peritatus ad penam pro-
prie inferendam. Talis autem motus diri-
gitur caritati que non irritatur. nec cogi-
tat malum. id est ad chorin. **U** Est
autem ira triplex. Prima est remissus af-
fectus contra primum per quem non dolet de
malo primum. nec gaudet de bono eius
sed sit ei indifferens. et sic non est peccatum
mortale. sed est imperfectio caritatis.
Secunda est actualis impatientia. absque
appetitu vindicte. et talis motus etiam
deliberatiuus est veniale peccatum. quod habet in-
completam rationem ire. Tercia est impa-
tientia cum appetitu vindicte. Et hoc tri-
pliciter. Quoniam enim ira est ex natura. si-
cut in melancolicis in quibus secundum philosophum
continue mordet natura. propter quod semper
sunt turbulenti. et sic nullum est peccatum
cum sit motus naturalis. Quoniam est ab ap-
petitu deliberato et tunc est veniale sicut
aliquis primum motus. quoniam autem est a volun-
tate deliberatiua. et tunc est peccatum
mortale.

Capitulum XVI.

Accidia ex gene-
re suo est veniale peccatum. quia
secundum augustinum. Accidia est tedium eterni boni
hoc autem non opponitur caritati sed facit
diminutionem feruoris caritatis. in quo
consistit omne peccatum veniale. Illud ergo tedi-

um vel est motus naturalis et sic nullum
est peccatum. vel est motus appetitus pro-
fati de ope spirituali laborioso. et sic est
peccatum veniale. Cuiusmodi tedium redundat
in omissionem que sunt necessaria salutem.
vel obmittunt ea ad que tenetur quis ut
est horas canonicas persolvere. ad quas
obligati sunt qui sacros ordines percipi-
erunt. tunc est peccatum mortale. **A**
Unde thomas de aquino. Sicut inuidia
que est tristitia de bono proximi est
peccatum mortale in suo genere in quantum
contrariatur caritati quantum ad dilectionem
proximi. Ita accidia que est tristitia boni
spiritualis diuini est peccatum mortale ex suo
genere in quantum contrariatur caritati quan-
tum ad dilectionem dei. et hoc verificatur
in omnibus peccatis que sunt mortalia ex
suo genere. sed motus imperfecti in ge-
nere talium peccatorum non sunt peccata morta-
lia. que. scilicet sunt absque deliberatione ratio-
nis. unde tales motus accidie sunt peccata
venialia. nam etiam in viris perfectis potest
esse imperfectio motus accidie saltem
in sensualitate. propter hoc quod nullus est
ira perfectus in quo non maneat aliquod con-
trarietas carnis ad spiritum. Sed quoniam affe-
ctus carnalis ira prevaleret rationi ut ex deli-
beratione homo tristetur de bono spirituali et
diuino manifeste. talis motus est peccatum
mortale. hoc thomas. Si autem illud quod fit ex
obmissione boni vel difficultate aggre-
diendi bonum ducit in desperationem. tunc
iam accedit ad peccatum in spiritum sanctum. Et
quoniam illud tedium ita crescit quod etiam du-
cit in tedium vite. in quantum quod iniuriat sibi
manus. tunc iam similis erit inde qui
laqueo se suspendit.

Capitulum XVII.

Avaricia dicitur
dupliciter. Uno modo secun-
dum quod est oppositum iusticie.
et hoc modo ex suo genere est mortale

peccatum. sic enim ad auariciam pertinet quod aliquis iniuste accipiat vel retineat res alienas quod pertinet ad rapinam vel ad furtum. que sunt mortalia. Alio modo potest accipi auaricia secundum quod opponitur libertati alias liberalitati et secundum hoc importat inordinatum amorem diuitiarum. Si ergo in tantum amor diuitiarum crescit quod preferat caritati. ut scilicet propter amorem diuitiarum aliquis non vereatur facere contra amorem dei et proximi. sic auaricia erit peccatum mortale. Si autem homo quibus superflue diuitias amet. non tamen preferat amorem earum amori diuino. ut scilicet propter diuitias non velit aliquid facere contra deum et proximum sic auaricia est peccatum veniale. **S**ed et quod auaricia est immoderatus amor siue appetitus habendi sciendum quod si aliquis appetit aliena appetitu completo. qui etiam procedit in opus si facultas adesset sic est peccatum mortale. Item si quis appetit illicita voluntate completi ut si aliquis indignus conatur beneficii ecclesiastici adipisci. sic est iterum peccatum mortale. Item si quis appetit talia siue sint aliena siue illicita cum voluntate conditionata. scilicet si posset habere sine offensa dei ac iniuria proximi. et tunc vel nullum vel veniale peccatum est. Item si quis simpliciter appetit habere superflua et hoc appetitu suffocante mentem a cura sui et a consideratione diuinorum. hoc est peccatum mortale. Item si quis superfluo amore inheret temporalibus tamen infra amorem dei. hoc est peccatum mortale. Item si quis retinet ea que ad necessitatem suam et suorum pertinent vel ad considerationem sui status et suorum secundum quod decet suam dignitatem. hoc non est peccatum. Item si quis retinet superflua respectu vtriusque iam dictorum et hoc tempore necessitatis extreme alicuius. et sic est peccatum mortale. Item si quis retinet superflua citra extremam necessitatem ex insatiabili

cupiditate sic etiam est peccatum mortale. **P**recipuum autem signum talis affectus est. quod enim quis potius res putrefacti finit quam utiliter alijs dispensaret. quod autem vitium auaritie ydolatrie spectat. hoc thomas de aquino sic ait. **A**postolus non dicit quod omnis simpliciter auarus non habeat partem in regno christi et dei sed addit quod est ydolorum seruus. illa enim auaritia a regno christi excludit. que spectat ydolatrie. eo quod honores deo debitum exhiberet creature. in quantum in temporalibus bonis finem constituit. quod soli deo debet. nam cupiditas extinguens caritatem est illa. que finem constituit in temporalibus bonis. illa autem que finem non constituit quibus supercedit debitum modum non extinguunt caritatem sed impedit eam in suo actu. hoc thomas. **E**x quibus dictis colligere possumus quod non omnis auaricia sit ydolorum seruus vel peccatum mortale. sed solum illa que extinguit totaliter caritatem. Unde auaritia potest esse peccatum veniale in certis casibus ut premissum est.

Ca. XVIII. **B**la est immoderatus appetitus edendi. quod potest esse quatuor modis. **P**rimo si ibi est solus appetitus cibi et hoc nunquam est peccatum nec etiam delectatio in cibo prout est peccatum in quantum ordinatur contra defectum sibi contrarium. hoc enim pure sunt naturalia. in quibus non est meritum neque demeritum. **S**ecundo si appetitui necessitatis adiungatur appetitus delectationis. et voluptatis in cibo. hoc est veniale peccatum. **T**ercio si est ibi transgressio precepti ut cum aliquis sine necessitate soluit ieiunium ecclesie. vel religiosus comedit carnes. cum hoc in suo ordine sit prohibitum sub precepto. sic est peccatum mortale. **Q**uarto si appetitus

comedendi est cū libidine. vt quanto nimio & finali affectu inlaxerit delectatiōem cibi & nimis ingurgitat se. & hoc ē peccatū mortale. De hac gula thomas de aquino. Vitium gule p̄prie consistit in concupiscentia inordinata. Si ergo inordinatio accipit in gula s̄m auersionem a fine ultimo. sic gula erit peccatum mortale. quod quidem stringit quā delectationi gule inlaxerit homo tanquā s̄m p̄pter quem deū p̄temit. paratus s̄z p̄tra p̄cepta agere vt delectatōes huius assequat. Si vero in vitio gule intelligat inordinatio concupiscentie t̄m s̄m ea que sunt ad finem. vt pote q̄z nimis concupiscit delectationes ciborum. nō tamen ira q̄ p̄pter aliquid faceret p̄tra legem dei & est peccatū veniale. Hec thomas. **De vitio etiam ebrietatis** sciendum q̄ culpa ebrietatis consistit in immoderata & inordinata concupiscentia & vsu vini vel alterius potus qui inebriare potest. Hec autem ebrietas stringit esse tripliciter. Vno modo sic q̄ nesciat potum esse immoderatum & inebriare potentē. & cum nescit vini fortitudinem. & sic ebrietas potest esse sine peccato. & sic noe creditur inebriatus fuisse. Alio modo si aliquis p̄cipiat potum esse immoderatum. non tamen existimat potum esse potentē inebriare. & sic ebrietas potest esse cum peccato veniali. Tercio modo potest stringere q̄ quis bene aduertat potum esse immoderatum & inebriare potentē & t̄m magis vult ebrietatē incurrere q̄ a potu abstinere. & talis p̄prie dicitur ebrius & sic ebrietas est peccatū mortale. q̄z volēs homo & sciens p̄riuat se in sensu rōnis

Capitulum XIX.
Ururiam ex suo genere est peccatū mortale. q̄z contra illud p̄ceptum. non mechaaberis.

Concupiscentia vero luxurie distinguitur septē modis. Primus est cum concupiscentia consistit in primo motu t̄m. & sic veniale peccatū. Secundus est cum sequit̄ p̄sensus in delectatōem. licet nō in opus velit procedere sic est mortale peccatū. Tercius cum p̄sentit in opus ita q̄ velit carnaliter peccare si occurreret oportunitas. & sic itē est peccatū mortale. Quartus modus est cum nō solum tenetur corde. sed pascit̄ visu. & sic itē est peccatum mortale. Unde dicit Math. v. Qui viderit mulierē ad concupiscendū eam &c. id est animo & si ne intendit mulierē vt eam concupiscat. q̄z s̄m augustinū hoc iam non est titillari sed plene p̄sentire libidini. Bene autem dicit ad concupiscendum eam. q̄z si aliquis videret mulierem vt rem pulchram & ulterius non p̄cederet. tunc vel nullum esset peccatū vel solum peccatū curiositatis. Quis modus ē in stultiloquio. vt cū quis mulierē p̄catur & p̄pter libidinē habet cū ea familiaria colloquia. q̄z & hoc est mortale peccatum. Sextus modus vocat̄ ab apostolo raptus. vt in osculis. in amplexibus. & tactibus lasciuus. & hoc est peccatū mortale. & tanto grauius quanto magis per talia libido accendit̄ p̄pter nimiam approximationē ad ignem. Notandū hō q̄ tangere mulierē p̄ter malā intentionē non est peccatū. similiter cum intentione boni ex necessitate. sed tangere ex libidine. vel osculari ad se non pertinentē est mortale peccatum. Septimus modus est cum concupiscentia p̄cedit in opus. ita q̄ p̄ficat̄ opus luxurie hoc est sp̄ peccatū mortale nisi excuset̄ per matrimonium. **De moribus autē concupiscentie carnalis nicolaus de lyza in glo. super illo verbo. Omnis qui viderit mulierē ad concupiscendū. sic ait. Videre absolute mulierem.**

non est malum. sed quantum ex eo sequitur concupiscentia interior. et ista concupiscentia primo procedit sic quod primo ex aspectu mulieris causatur concupiscentia in appetitu sensitivo. qui dicitur sensualitas et prevenit actum rationis. et sic non est mortale. nec veniale peccatum. cuius ratio est. quia talis motus sensualitatis non est in potestate hominis et consequens non est peccatum. sed retentio huius concupiscentie postquam precepta est bene est peccatum. unde dicit Augustinus. Non est in potestate nostra quatenus visis non tangamur sed in parte nostra est respicere vel acceptare. Et sic patet quod predictus motus sensualitatis non est peccatum. sed est materia exercende virtutis si ei resistatur per rationem. si autem teneatur per delectationem mortuosam absque sensu tunc est peccatum sed veniale. Si autem sequatur sensus in animo. tunc est mortale peccatum. antequam exprimaturo facto vel signo. Et ideo de tali concupiscentia que est sensus dicit saluator. Jam mechans est in corde tuo. Et hoc de luxuria. Sic igitur habemus. quoniam peccata capitalia sunt mortalia siue venialia. **Filius.**

Sic etiam desidero utrum sint plura peccata criminalia siue mortalia exceptis istis septem capitalibus vitis que modo premissa sunt. Et etiam que sint peccata venialia et que remedia valent delere peccata venialia. de his cupio informari.

Ca. XX. Pater.

Sicere debes quod etiam sunt alia quam plurima crimina exceptis septem principalibus vitis. que mortalia peccata dicuntur nam omnes transgressiones decalogi et mortalia sunt peccata. **Numerus autem.** decem preceptorum sic sumitur quia quedam ordinant nos ad deum.

quedam ad proximum. quod deus innuere voluit. quando in duabus tabulis illa dedit. In prima tabula tria precepta continentur que pertinent ad deum. quorum primum pertinet ad partem que est de divina unitate. Secundum ad filium. quod est de iuramenti veritate. Tertium ad spiritum sanctum quod de spirituali vacatione. In secunda tabula fuerunt septem precepta ad proximum pertinentia quorum primum est de exhibendis bonis ut est illud. Honora patrem et matrem. Reliqua sex sunt de cavendis malis que inferri possunt corde ore vel opere. Opere ledimus proximum prope quod dantur tria precepta. Primum non occides. Secundum non mechaberis. Tertium non furtus facias. Ore omnino ledimus et contra hoc est illud. Non dices contra proximum tuum testimonium falsum. Corde ledimus proximum dupliciter. quandoque enim respectu rationalis de hoc dicitur non concupisces uxorem proximi tui. Quandoque respectu rei irrationalis. Unde dicitur. Non concupisces rem proximi tui.

Ca. XXI.

Primum preceptum decalogi tres habet clausulas. Prima est. Non habebis deos alienos coram me. ubi prohibetur adorare creaturam spiritalem. id est angelos. Secunda est. Non facias tibi sculptile. id est imagines fictas que nullius rei naturalis representatiue sunt. Tercia nec omnem similitudinem. scilicet ymaginem rei naturalis. Et sequitur que est in celo desuper. ut solis et lune et que in terra deorsum ut hominis bouis et similia. neque eorum que sunt in aquis sub terra. id est piscium. Non adorabis. scilicet actu exteriori nec coram te scilicet affectu interiori. Et bis patet quod non reprehenduntur christiani.

qui faciunt ymagines non quidem ad adorandū sed ad memorandū. honoz aut qui exhibet sanctis nō latrē s3 du lie. prima clausula ostendit iudeos 7 sacraenos esse ydolatrās q2 eos habent alienos. Iudei quidē messiam 7 anri xpm. saraceni machometū. Contra secundā. s. non facias tibi sculprile faciunt heretici qui non credūt in deo nisi qd de ymaginatōe 7 fantasia p̄sunt. Contra terciā faciūt mali xp̄iam. q2 superbo colit similitudinē eorum que sunt in celo de sup. nam sup omnia videtur prelaturā. Avarus colit similitudinē eorum que sunt in terra. Voluptuosus colunt similitudinē eorum que sunt in aquis hoc est delicias. **S**ecundū preceptum est. Non assumes nomē dei tui in vanum. **H**ic prohibet iuramentū qd fit sine causa 7 periurium. **U**terq; enim. p̄nibilo iurans 7 falso iurans assumit nomen dei in vanū. q2 primus sine causa noīat summam veritatem. secundus aut̄ p̄temit. **T**ribus modis quis peccat in iuratio. vel iuramento p̄sciam. vel iurando illicitum. vel veniendo p̄tra iuramentum. **T**erciu est. **M**emento vt diem sabbati sanctifices. non facies omne opus. **I**n hoc precepto qd̄dam est morale vt vacatio que est ad deū orando. volēdo. meditando. qd̄dam est cerimoniale vt assignatio diei septime. que figurabat tropologicē cessatōnem a peccatis. allegogice quietem corporis xpi in sepulcro. anagogice requiē eternā in celo. **I**stud ergo preceptū tripliciter accipi p̄t. **P**rimo generaliter vt cessemus a virtutibus. **S**ecō specialiter vt cessemus ab operibus corporalibus. que impediunt vacatōnem ad deū. **T**ercō specialissime vt est in viris p̄templatiuis vt ab omnibus mundanis separent vt totalit̄ deo vacent. **P**riā vacatio ē

nccāria. scda est debita. terciā p̄fecta. **S**cōm ergo qd sabbatū d̄ requies siue vacatio ad deū. sic dies d̄nica p̄t dici dies sabbati. 7 quelibet dies statuta ad diuinā veneratōem. in quibus cessatū est ab ope seruili. i. a p̄ctō 7 ab ope impediēte vacatōem ad deū. opa em̄ seruilia dicunt̄ ab eccia opa mechanicā. agricultura. mercatura. plantatio.

P Quartū preceptū. **H**ōra patrem tuū 7 m̄rē tuam. **H**uic precepto addit̄ p̄missio. s. vt sis longeuus super terrā. q2 p̄gruū est vt p̄seruatio vite aliene mereat̄ p̄seruatōem vite p̄prie. **P**ater d̄ in hoc mandato qui est p̄ncipiū per generatōem quo ad eē natu re vt p̄ carnalis. vel qui est p̄ncipiū per ministratōem regenerationis quo ad bñ esse vt prelatus sp̄ualis. **H**onoz hic intelligit̄ duplt̄. s. exhibitio corporalis in sustentatōe. 7 sp̄ualis in reuerentia 7 obia. **S**ed obedientia diuersificat̄ p̄m diuersificatōem pat̄. q2 patri sp̄uali debemus t̄m obedire in sp̄ualibus. plato seculari. s. regi in tp̄alibus reipublice. carnali in dispositōe rei familiaris. **Q**uintū preceptū est. **N**on occides. **H**ic explicite prohibet homicidium. sed implicite oīs motus ire p̄tra. primus. siue ille sit cordis t̄m vt ira. siue oris vt contumelia. siue operis vt percussio citra mortē vel depilatio. **R** Distinguit̄ homicidij genus duplt̄. s. vt̄ quod d̄ corporale 7 interpretatiū quod d̄ sp̄uale. **H**omicidium spirituale duobus modis fit. **U**no modo obmittendo. vt cum quis videt alium in extrema necessitate. 7 non subuenit ei. interpretatiue d̄ eum occidisse. **A**lio modo fit p̄mittendo. 7 hoc q̄nq; corde. scilz odiendo. **J**oban. **Q**ui odit fratrem suum homicida est. quandoq; ore. scz detrahendo. quia ille cui detrahif occidif in p̄scia illius.

qui audit detractionem. in qua prius
viuebat pbonā famā. qñq; ope .s. ma
lo exemplo alicui occasionē ruine pre
stando. 7 tūc dī interpretatiue illū oc
cidere **S**extū pceptū est Non
mechaberis in quo pcepto vt dī aug.
prohibet omnis illicitus cōcubitus 7
oīm membrorū oīs illicitus vsus. **S**
Septimū est. furtū nō facies. vbi sūm
augusti. phibet oīs pceptatio rei alie
ne ex cupiditate **O**ctauū pceptū
est. non loqueris contra primū
tuū falsum testimoniu. hic phibet oē
genus mendaciū. vt dī augu. qd ter mī
nat p tres differentias **X** Est em
mendaciū pmissiū. qd nocet. offici
osum qd pdest. iocosum qd delectatur
Includit em in hoc pcepto taciturni
tas veritatis tpe necessitatis. tñ causa
7 oportunitas facit ipam taciturnitatē
esse licitam **N**onū 7 decimū
precepta. non cupisces domū proxi
mi tui. nec desiderabis vxorē eius nec
seruum nec ancillā nec bouē nec asinū
nec oīa que illi sunt **D**uo phi
benf hic. s. cupiscentia carnis in vx
orē proxi 7 cupiscentia oculoꝝ in re
aliena. nam ad hęc duo maxime incli
natur natura corrupta. ad vnum ppter
pseruationes supius indiuidui. hic
non phibet appetitus. qui ex corrupti
one fomitis vel a sensualitatis delecta
tione orit. qz impossibile est q ille scu
piscentie nō sint in nobis. sed phibet
appetitus qui est ex consensu rationis.
Quamuis ad ista duo determinet tan
tum. tamen dī ibi phiberi vniuersali
ter oīs cupiscentia male voluntatis.
Et hęc breuiter de decem pceptis di
cta sunt. **E**tem quedaz pctā nu
merant ab apostolo ad romanos pri
mo. s. ydolatria vitium contra naturā
iniquitas. malicia. fornicatō. auaricia.
nequitia. inuidia. homicidium. pten

tio. dolus. malignitas. susurratio. 7
tractio. contumelia. superbia. elatio.
inuentio malorum. inobedientia. im
sipientia. 7 incompotio. quibus ad
iungit illos qui sunt sine affectiōe ab
q; federe 7 sine misericordia **P**ost hęc
omnia subiūgit apostolus q qui talia
faciunt. digni sunt morte scilicet eter
na. Item ad galathas quinto de quib
busdam facinoribz sic ait. **M**anifesta
autem sunt opera carnis. que sunt for
nicatio. immūdia. luxuria. auaricia
quod est ydolorum seruitus veneficia
inimicitie. contentiones. emulatiōes
ire. rixe. dissensionēs. secte. inuidie.
homicidia. ebrietas. comessationes.
7 his similia. que predico vobis sicut
predixi quia qui talia agunt regnū dei
non consequentur. **E**x quibz dictis ap
postoli colligere possumus pmissa pec
cata esse mortalia. quia dicit agentes
huiusmodi scelera dignos morte eter
na. nec posse tales consequi regnū
dei. **E**t pro intelligentia horum vicio
rum. norandum q malicia est quando
aliquis damū molitur alicui **N**eque
ria est temeritas. quando quis audet
quod nequit. **N**el sic Nequitia est in
tempātia sui. **S**usurratores sunt. qui
inter amicos discordias seminant.
Inventores malorum sunt. qui nouū
genus cuiuscunq; mali inueniunt ver
bo vel facto **I**nsipientes sunt non dis
cernentes inter bonum 7 malum. **I**n
popti habitu 7 incessu quia incoꝝ
ficio corporis indicat qualitates menti
tis. **S**ine affectiōe id est sine dilecti
one proximi. absq; federe id est sine
societate 7 pace. sine omni misericor
dia quia non compatiuntur miseris.
Immūdia est que nō est extra naturā
Impudicitia est nō pudice viuere **P**
xe sunt qñ ex ira se aliqui ad inuicem
pcuriūt **D**issentiones sūt qñ aliq; pcep

dissentientes faciunt in ecclesia. Secte que grece dicuntur hereses. Ebrietates assidue. comestiones superflue veneficia sunt incantationes. Cetera vero vitia per apostolum superius premissa superius sunt exposita quoniam de mortalibus peccatis et eorum de filiabus est tractatum. Beatus etiam augustinus plurima peccata mortalia enumerat cum dicit. Mortalia sunt homicidium. sacrilegium. adulterium. fornicatio falsum testimonium. rapina. furtum. superbia. invidia. auaricia. et si longo tempore teneatur iracundia. et ebrietas si assidue sit puratur in eorum numero. quicumque aliquis de istis peccatis in se dominari permiserit nisi digne peniteat in eterno igne cruciabitur. lxx aug. Sic patet de peccatis mortalibus.

Capitulum XXII.**De venialibus peccatis**

De peccatis sciendum est quod sunt diuersa. et longum esset omnia replicare. De quibus beatus augustinus mentionem facit. que memorans ac dicens. Quae autem sunt minuta peccata licet omnibus nota sint. tamen quod longum est ut omnia replicentur. opus est ut ex eis aliqua nominemus. Quotiens aliquis in cibo et potu plus accipit quam necesse est. ad minuta peccata nouerit pertinere. Quotiens plus loquitur quam expedit. quotiens pauperem impertinenter petentem exasperat. quotiens cum sit corpore sanus aliquid ieiunantibus imperanter uoluerit. aut somno tardius ad ecclesiam surgit. Quotiens excepto filiorum desiderio uxorem suam cognouerit. quotiens in carcere positum tardius requisierit. infirmos tardius uisitaauerit. si discordes ad concordiam reuocare neglexerit. Si plus autem proximum aut uxorem aut filium aut seruum exasperauerit quam oportet. si amplius fuerit blanditus quam oportet. si

cuiuscumque maiori persone ex uoluntate aut necessitate adulari uoluerit. si se aut in ecclesia. aut extra ecclesiam fabulis ociosis de quibus in die iudicii ratio reddenda est occupauerit. si dum iocantes incaute iurauerimus. et tamen hoc per aliquam necessitatem implere non potuerimus. utriusque iurauerimus. et cum omni facilitate maledicimus. lxx augustinus. In quibus iam memoratis peccatis minutis siue venialibus possumus colligere etiam omnia alia similia esse peccata venialia. quia longum esset singula talia explicare.

Et notandum quod omnis culpa separata a deo. Nec autem separatio perfecte quidem fit per peccatum mortale. Imperfecte uero per peccatum veniale. Per peccatum enim mortale omnis mens auertitur a deo per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis ne ita prompte feratur in deum. sed utrumque peccatum per penitentiam deletur. Et si cur mortale peccatum remitti non potest. quod diu uoluntas peccato inhaeret. ita etiam nec peccatum veniale. sed ad remissionem peccati mortalis perfectior exigitur penitentia. ad peccatum autem veniale requiritur actualis quedam displicentia. Et sciendum quod homo in genera constitutus potest vitare omnia peccata mortalia. et singula peccata venialia. sed non omnia. Unde penitentia de peccatis mortalibus requiritur ut homo proponat abstinere ab omnibus et singulis mortalibus peccatis. Sed ad penitentiam venialium peccatorum requiritur quod homo proponat abstinere a singulis. non tamen ab omnibus. Ista tangit beatus thomas de aquino sic dicens. Notandum quod culpa separata a deo. sed haec separatio perfecte quidem fit per peccatum mortale. imperfecte autem per peccatum veniale. Nam per peccatum mortale mens omnino a deo auertitur. utpote contra caritatem agens. Per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis. ne ita prompte

in deum feratur. Et ideo utrumque peccatum per penitentiam quidem remittitur. quod per utrumque deordinatam voluntas hominis. per immoderatam perversionem ad bonum creatum. Sicut enim peccatum mortale remitti non potest. quod dum voluntas peccato adheret ita etiam nec peccatum veniale. quod manente causa manet et effectus. Exigit autem ad remissionem peccati mortalis perfectio penitentia. scilicet ut mortale commissum detestetur quantum in ipso est. ut scilicet diligentiam adhibeat ad rememorandum singula peccata mortalia ut singula detestetur sed hoc non ad remissionem venialium requiritur. tamen actualis quedam displicentia. pura cum aliquis hoc modo in deum fert secundum affectum et res divinas et quicquid sibi occurreret. quod eum ab hoc motu retardaret displiceret ei. et toleret se hoc commississe. etiam si actu de illo non cogitaret quod tamen non sufficit ad remissionem peccati mortalis. nisi quantum ad peccata oblita possit diligentem inquisitionem. quod de quolibet peccato mortali tenet homo specialiter conteri. unde debet homo recogitare ad inveniendum peccatum commissum. Si peccatum omnino a memoria exciderit. tunc ex impotentia faciendi excusatur a debito. et sufficit generalis contritio de omni eo. in quo deus offendit. Sed quando impotentia tollitur. sicut cum ad memoriam peccatum revocatur. tunc tenet specialiter conteri homo. Etiam sciendum quod homo in gratia constitutus potest vitare omnia peccata mortalia et singula. potest etiam vitare singula peccata venialia sed non omnia. Et ideo penitentia de peccatis mortalibus requiritur quod homo proponat abstinere ab omnibus et singulis peccatis mortalibus. sed ad penitentiam venialium peccatorum requiritur quod proponat abstinere a singulis. non

tamen ab omnibus. quod infirmitas huius vite hoc non patitur. Debet tamen habere propositum se preparandi ad venialia peccata immunda. alioquin esset ei periculum deficiendi. cum desereret appetitum proficendi seu tollendi impedimenta specialia perfectus. quod sunt venialia. hoc thomas. De remissione etiam venialium peccatorum sciendum. quod omnia venialia peccata tolluntur per diversa remedia videlicet per eucharistie dignam sumptionem. per extremam unctionem. et per generalem confessionem. perunctionem peccatorum. per dominicam orationem. per episcopales benedictionem. per aque benedictionem. per confessionem. Per hoc igitur remittuntur venialia peccata. non tamen semper remittuntur totaliter quantum ad penam. quod si sic non qui esset omnino immunis a peccato mortali a seipso aqua benedicta statim appellaret sed reatus pene remittitur. secundum motum fervoris in deum. qui per predicationem excitatur secundum magis et minus. De hoc per thomam de aquino sic dicitur. Notandum quod triplici ratione aliqua causant remissionem venialium peccatorum. Uno modo in quantum in eis infunditur gratia. per infusionem gratie tolluntur venialia peccata. et hoc modo per eucharistiam et extremam unctionem. et minor salubriter per omnia sacramenta nove legis. in quibus perfertur gratia. peccata venialia remittuntur. Secundo in quantum sunt cum aliquo motu detestationis peccatorum. et hoc modo confessio generalis unctio peccatorum. et oratio dominica operantur ad remissionem venialium peccatorum. Tercio modo in quantum sunt cum motu reverentiae ad deum et ad res divinas et hoc modo benedictio episcopalis. et asperctio aque benedictae operantur ad remissionem venialium peccatorum. Et quidem per predicta tolluntur venialia peccata quantum ad culpam. non tamen virtute illius sacrificatiois non tamen sed

etiam virtute caritatis citius motus p
 predicta excita. Non aut per qdlibet
 predictoy sp tollit reatus pene. qz sic
 qui esset oino immunis a pcto mortat
 li aspersus aqua benedicta statim auo
 larer. S3 reatus pene remittit per pze
 dicta fm morum feruoris in deū. qui
 per predicta excita qnqz magis qnqz
 minus. hec thomas **N**otandū
 etiaz q peccatū cum per pnam citius
 non tergif. aut peccatū est. aut cā pec
 cari. aut peccatū aut pena peccati. nam
 ex vno vitio subsequens culpa oritur.
 qz ipsum suo pondere mox in aliū tra
 hit. ex quo creata mēs ducit vt peius
 ex alio liget. Et cum pctm ex peccato
 orit iam non pctm tm modo. sed pecca
 tum est et pena peccati. qz iusto iudicio
 omnipotens deus cor pctōis obnubi
 lat. vt precedentis peccati merito etiā
 in aliud cadat. nam plerūqz vnu idēqz
 pctm et peccatū est et pena peccati. Qd
 sic offendi pē ventris namqz ingluui
 es in feruorē luxurie plenitudine car
 nis instigat. perperata aut luxuria se
 pe aut periurio aut homicidio tegitur.
 ne p huiusmodi peccato pumiat. Ista
 p memorat beatus greg. xv. mora. sic
 dicens. Omne quippe peccatū qd cur
 citius penitendo non tergif aut pecca
 tum est aut cā peccati. aut peccatum et
 pena peccati. Pctm namqz qd penitē
 tia nō diluit. ipso suo pondere mox in
 aliud trahit. Unde fit vt non soluz sit
 peccatū. sed etiam peccatū et causa pec
 cari. Ex illo quippe vitio culpa subse
 quens orit ex quo cecata mens ducit
 vt peius ex alio liget. Sed cum pecca
 tum ex pctō oritur. non iam pctm tan
 tummodo sed est et pena peccati. qz iusto
 iudicio omnipotens deus cor pctōis
 obnubilat. vt precedentis peccati me
 rito etiam in aliud cadat. Quē enim
 liberare nolet. deserendo pcutit. Nō

ergo immerito pena peccati dē q iuste
 de sup irrogata cecitate ex precedētis
 peccati vltōne ppetrat. qd videlz agi
 tur dispositōe supius ordinata. sed in
 ferius in iniquitate p̄fusa. vt et pcedēs
 culpa sit causa subsequētis. et rursum
 culpa subsequens sit pena pcedētis.
 Unde et de infidelibz et subzicis sc̄tis
 paulus dicit. Qui cū cognouissent de
 um non sicut deū glorificauerunt. aut
 gratias egerunt. Et paulo post. p̄ter
 qd tradidit illos deus in reprobu sen
 sum. in desideria cordis eoz. in immū
 dicias. vt stultit̄s afficiant corpora
 sua in semetipsis. Quia em̄ recognos
 centes deum pctm supbie p̄miserunt.
 cecant etiam ne intelligant qd p̄mit
 tunt. et qui intelligentiā sequi nolunt
 in pctō et causa peccati sunt. et ipsuz lu
 men intelligentie pdant in pctō et pe
 na peccati. Prioris ergo peccati meri
 to pctōrum sequentiū fouea tegif. vt
 qui malum sciens ppetrat deinceps iu
 ste in alijs etiam nesciens cadat. Hoc
 quippe agit vt culpis culpe feriantur.
 quatenus supplicia fiant peccantiū ip
 sa incrementa vitioy. Nam qz om̄ipo
 tens deus ad pnam tempus indulget
 qd humana malicia ad vsum sue iniq
 tatis retorquet. nimirū iusto dei iudicō
 augeri culpa p̄mittit vt ad feriendum
 artius qnqz cumulet. Hinc enim etiā
 de quibusdā Paulus dicit. Peruenit
 ira sup illos vt impleant pctā sua sem
 per. Hinc voce angelica Johanni dē.
 Qui nocet noceat adhuc. et qui in soz
 dibz est sordescat adhuc. Hinc david
 dicit. Appone iniquitatē sup iniquita
 tem eoz. et non intrent in iusticiam tu
 am. Cor quippe dñs duz prioribz me
 ritis aggravatū iuste p̄mittit etiā sub
 sequentiū malignoy spūm p̄suasio
 nibz falli. quia cū digne in culpa tra
 hitur. reatus eius in pena cumlatur.
 s. i.

habent iam quidez vnde fieri mereantur sed sustinet tñ adhuc peccatū crescere vt peccantes possit atrocius pena cruciare. iam meret suppliciu pena causa pcti expectat adhuc. vt augmenta supplicij subroget pctm̄ causa pcti. Plerūq̄ vero vnū idemq̄ peccatum & pctm̄ est & pena peccati & cā peccati. qđ melius ostendimus si res ipas in mediū deducamus. Effrenata quippe ventris ingluuies in furorem luxurie plemitudinem carnis instigat. p̄perua aut luxuria sepe aut p̄urio aut homicidio regit. ne humanar legū vltione puniatur. hęc grego. Unde necesse est. si qđ lapsus fuerit in aliqđ pctm̄ graueor p̄ p̄m̄am quanto citius poterit ab hoc vitio resurgere studeat. ne in grauiora peccata p̄pter tale facinus eum cade re contingat

De duodecim abusioibz.

Ca. XXIII.

Scienduz quod

fm̄ beatū ciprianū duodecim sunt abusiones seculi & sunt lx videlicet. Sapiens sine bonis opibz. senex sine religione. adulescens sine obia. diues sine elemosina. femina sine pudicitia. dñs sine virtute. cristianus p̄rentiosus. paup̄ sup̄b. rex iniquus. ep̄s negligēs. plebs sine disciplina. populus sine lege. Quibz. xij. abusioibz seculi suffocant disciplina & iusticia. hęc ciprianus. Et qđ p̄ns tractatus maxime requirit & tractat de statu religiosoz & claustralū. Ideo notandū qđ etiam sunt duodecim abusiones claustralū. quibz tota religionis summa corumpit Et sunt iste videlicet. Prelatus negligens. Discipulus inobediēs. Iuuenis ociosus. Senex obstinatus. Monachus curialis. Monachus caudicus. Habitus preciosus. Cibus

exquisitis Rumor in claustro. Lis in capitulo Dissolutio in choro Irreuerentia circa altare. Immozemur ergo in singulis & de singulis pauca disseramus. **S**unt quidā qui sciunt & p̄nt & volunt p̄esse. quidā qui sciunt & p̄nt & nolunt p̄esse. quidā qui nec sciunt nec p̄nt nec volūt. sed & sunt quidā qui nec sciūt nec p̄nt sed volūt. Scire vero & posse & velle est sup̄bie vel caritatis. Scire & posse & nolle est humilitatis vel inertie. Nec scire nec posse & velle ē cupiditatis & stulticie. Nec scire nec posse nec velle est discretiois & prouidentie. Qui em̄ sciunt & possunt & volunt p̄esse si velint p̄desse caritatis est. alioquin superbie. Qui vero sciunt & possunt sed nolunt hūilitatis est qđ rennuit. inertie do cū sciunt si omnino desistūt. Qui aut̄ nec sciūt nec possunt sed volūt cupiditatis esse videt̄ qđ volūt esse stulticie si velint qđ nec sciunt nec p̄nt. illi si quidē qui nec sciunt nec p̄nt nec volūt prudēter agūt. summa em̄ discretio est nolle qđ nō potest. **S**ciendū aut̄ qđ oues pastores sequunt̄ ad vitam si diligens. ad mortem si negligens p̄cedat. debet em̄ p̄cedere vita & doctrina. vt qđ docet verbis factis impleat. Tenere etiam debet vnitates cū grege qđ fit qñ nō diuidit̄ a subiectis p̄ preciosiorem habitum. vel p̄ delicatiorē cibū dū sit vnus p̄ passionem. cum infirmis. p̄ dispensationem. cū delicatis vt cū aplo dicere possit. oibz omnia factus suz. pastore vero negligens fugit. Sunt em̄ quidā prelari. qui onera importabilia imponūt subditis & ea digito mouere nolūt fugiunt quod precipiunt. fugiunt etiam remoti a p̄uentu sub ocio viuunt. qui praua agunt. & reprehendi nolūt. qui male viuūt & subiectos bene viuere cogunt errantes reuocant sed fortes cogunt

cidunt. reuocant verbis. sed occidunt operibus que operant ipsi que alij licite non purant. subiectos cogunt et ipsi a nemine cogi volunt.

Capitulum XXIII.

DE discipulo ino-

bediente. Inobedientie morbus ex supbie tumore pcedit. sicut famies ex vulnere. Hoc morbo primus homo languit qui bestis terre prepositus fuit. per inobedientie culpa suppositus etiam cum muscis et culicibus per poteros seruit. Hoc autem tribus modis mereri solet. emplastro. s. unguento et ferro. i. exemplo boni operis. verbo et motionis. disciplina correctionis. assuit autem inobedientia nomen obedientie precepto. facto et loco. Leue enim est preceptum sed labor implere. Locus vero quibus placet. aliquando displicet. Placet qui busdam. non quod abundat fratribus sed pijs. placet quod famulis abundat et famulis. et sic fit ut vocet obedientia cum non fit. Hanc multi desiderant ut extra obedientiam esse queant. Multis enim modis hec obedientia queri solet parentum exactio seu fratrum seductoria exhortatio. vel etiam boni operis simulatione. Est et alia species inobedientie que tamen obedientia vocatur. de qua dicitur quia obedisti voci uxoris tue plus quam mee. sed de obedientia vera per psalmum dicitur. Audiam quid dixerit dominus deus meus. Nunquid dyabolus caro aut mundus. vox uxoris. vox carnis scilicet voluptas. vox mundi vanitas. vox dyaboli iniquitas. vox dei bonitas. Est autem vox creatoris ad subiectos de prelati dicens. Que dicunt facite. que autem faciunt nolite facere. ubi etiam male operantibus obedire iussit. ut sic ingrediatis et egrediamini cum dauid. cum saule et eundem honorem sicut reprobum cum samuele. nec bo-

nis tamen obediatis in malum. nec pueris predicatis in bonum.

Capitulum XXV.

DE iuvene ocio-

so. Ocium stulticia. labor scientiam generat. Labor hominis interior labor scientie. labor exterior exercitium operationis. Scie labor in tria diuiditur. in puericia labor discipline. in iuuentute exercitium. in senio doctrine. ut scilicet ille qui nescit. in puericia discat que didicit in iuuentute ad usum ducat. que ad usum duxerit in senio doceat. Sed cum homo interior iam cet in lectulo voluptatis dum somno torpescit inertie et somnis deludat curiositatis. vocat et exhortat exteriorem hominem ut inclinaret aurem rumoribus. loquatur vana. induat mollibus. mane comedat. cantus galli cene terminet lectionem. euntibus dormitibus surgentibus ad vigilias obuiant fratres. vigilantibus illis dormiant. redeuntibus a vigilis surgant. Sed melius forsitan esset si nihil dicerent quam si subtractis syllabis aut dictionibus ossitando psalmos decantarent. Labor etiam interior homo et exterior ne dicat eis. Quid statis hic tota die ocioosi. Audiant tamen prelati cum ocio. nemo inquit nos condurit. Non episcopi. non presbiteri populum. non abbates non priores puentum. Ad hunc laborem diuersi veniunt et diuersis temporibus. mane pueri. meridie iuvenes. vespere senes. sola tamen iuuentus pondus portat diei et estus. portat materialiter pondus laboris et estus solis. Moraliter pondus carne fragilitatis et estum libidinis. Labore igitur manuum annihilat pondus temptationum. Iuuenis autem in ocio est quasi iumentum sine iugo. qui dum non tenet obsequio vinculo. quasi bos lasciuens discurret per desideria proprie voluntatis.

Liber. II. Dist. I.

Ca. XXVI. **Q**

DE fene obstina

ro Inter abusiones sola maior est senis obstinatio. qui morri primus mortis aduentum non abhorret. qui quasi ad ostium mundi huius positus foras spectat. nec tamen vite pennis egressus nec ingressum future consideret. audit nuncios mortis. et credere non vult eis. Casus mortem nunciat latentem. infirmitas apparentem. Sed forsitan funiculus triplex quo ligatur senex difficile rumpitur. dum enim a pueritia in mentem semis per cogitationem semitam fecerit voluptas. in sermone vanitas. in opere peruersitas. quid aliud agit nisi quod in consuetudine quasi in fune. hoc tria torquent. Est autem laqueus in fune. dulcedo temporalis in consuetudine. circumdatio funis. impedimenta sunt carnis. dulcedine igitur decipimur. consuetudine ligamur.

Ca. XXVII. **Q**

DE monacho curiali et caudico

Cum autem monachus dicitur curialis ex adiuncto designat aliquid leuitatis. ordo claustrum et ordo curie diuersus. ibi sedes in insidijs cum diuitibus in occultis. hic audis non sedi cum consilio vanitatis et ibi dextera tua repleta est muneribus. hic lasuas inter innocentes manus tuas. ibi pauperum res violenter auferunt. ibi a pauperibus sponte offerunt. Ibi laudatur peccator in desiderijs anime sue. Ibi autem benedicitur iusto. Contingere enim quandoque solet ut monachi qui curias frequentant. causas audiant. iudicia perquirant. ament decreta consiliorum non secreta misteriorum. laudari appetunt. quod pro multis loquuntur sed monachi multum loquentes multis displicent. de incertis iudicant. testantur se

Ca. XXVI. XXVII.

pissime quod ignorant. Sidero res ad effectum peruenire non valeat monachus caudicus iter parat ut quod alibi fieri non potuit. tunc fiat. Pro principibus ergo seculi alpe frigus ytalie calores libenter patitur qui per magistrum spirituali multo leuioza inuitus forsitan patere. Oneratus cartulis auctoritatis fulsus reuertitur ponit dies carum personas inducit. que parate sunt iurare quod est. et fidelis iterum iuret quod non est. Quid ergo dicam nonne magis amas monachus caudicus esse te simul discumbentibus cum herode. quam in vinculis et carcere teneri cum iohanne.

Ca. XXVIII. **Q**

DE vestitu superbo

bo monachorum ait apostolus. Non veste preciosa que mollicie preciosorem vestem negat pura sine monacho preciosorem habitum dedit. plus amat terrenus sponsus sponse castitatem quam preciosam vestem. plus simplicitatem quam rotum crinem. Sic immortalis sponsus castus plus amat interiores habitum quam exteriorum. molles molliam querunt. elati preciosa. delicata preciosa. Exterior enim superfluitas animi nunciat vanitatem quod ut dicit beatus bernardus. Nemo preciosas vestes nisi ad inane gloriam querit. Unde peccatum est querere preciosum vestitum dicente beato gregorio. Nullus estimet in fluxu preciosarum vestium peccatum deesse. quod si hoc peccatum non esset nullo modo dominus Johannem de vestimentis speritate laudaret. non enim vestis sed puritas mentis ornatum facit monachum vel clericum. Unde beatus ieronimus. Non tenera vestis. sed mundicia mentis ornatum facit clericum. Ipse namque celestis sponsus ebulliens cum respexit animam virtutibus adornata

ram eius de corem concupiscit et in am
 pteruz illius volat. Unde et petrus da
 miani. Inuisibile quippe sponsum in
 uisibilis oblectat ornatus. et cum sciam
 animam aspicit emitere virtutibus in eius
 illic volat amplexus. cui dicit. **Pul**
 cra es anima mea. suavis et decora sicut
 iherusalem. Sicut iherusalem ait. non fi
 cur babilon. Babilon sane dyabolus.
 iherusalem inhabitat christus. Ille luxurian
 tis amictus vanitate reficit. hic aspe
 ris et humilibus si cordis non desit hu
 militas non delectat. **hec petrus.** **Un**
 notandum quod non solum in veste preciosa.
 sed etiam in uili amictu potest esse iactan
 tia. Teste beato augustino. Non solum
 in rerum corporearum nitore atque pompa.
 sed etiam in ipsis sordibus esse posse ia
 crantiam. et eo periculosiore quo sub no
 mine seruitutis decipit. **Et philoso**
phus dicit quod et superabundantia et dese
crus inordinatus ad iactantiam perti
ner. Unde de beato augustino legitur quod
 vestes nec nimis preciosas nec nimis
 uiles habere volebat. quod in utroque ho
 mines sua querunt. **Si autem hoc aliquis**
in humilitate facit propter maceratorem
carnis vel humiliatorem spiritus ad virtu
tem temperantie pertinet. sed medium
teneri in homini magis est salubre. **Un**
dicit beatus hieronimus. **Nec affectate sordes**
nec exquisite mundicie conueniunt christia
no. **Et ideo vestimentum tale nobis eli**
gendum est quo possit nuditas operiri. et
vis frigoris atque omne quod extrinse
cus ledit arceri. ut in die honestus ap
pareat. et in nocte necessitatem expleat.

Capitulum XXIX.
De cibo exquisi
 to. Cum autem legas deliquisse
 ionathan in gustu mellis. esau in edu
 lio lentis. sodomitas in saturitate pa
 nis. putasne esse sine periculo tot car

nis ferculis. tot piscium generibus. tot
 fructuarum diuersitatibus delectari. non
 ne sic differt pallacium a refectorio si
 cur egiptus a deserto. **Si ergo in deser**
to sumus. mirandum non est si ollas car
num semper habent. adhuc inquit esce
in ore ipsorum et occidit pingues eorum
Occidit enim pingues quorum deus de
ter est. qui nutriebant inquit in croce
is amplexari sunt stercoza. Crocus in
oriente nascitur. colorat et saporat. In
croceis ergo nutriunt qui in initio con
uersionis interius sapore virtutum re
ficiunt. exterius vero boni operis ex
emplo conantur. **Sed hi amplexant ster**
coza. dum post sobrietatis et abstinens
rievitam reuocat eos ventris cura. Et
fit quandoque ut qui in sua domo ante con
uersionem sobrie vixerant. postmodum
in monasterio gulosi fiant. placat eos
rum venter deus diuersorum hostium
ferculorum. inclinatur autem rumoribus
excitat saporum generibus. demulcet con
fabulatione. non oratione sed ocio gau
det. somnolentia delectat. Per simili
tudinem ergo deus venter assimilatur dum
ei tota deuotione per omnia seruitur

Ca. XXX.
De rumoribus i
 claustris afluencia ciborum excita
 ri solet. inundatio verborum saturitatem
 ventris sequitur leuitas operis et vanitas
 mentis. **Sedit populus manducare et**
bibere et surrexerunt ludere. Ludere in
quit. non legere. Sunt enim quidam
post delicati cibi diuersa ferula qui cum
in claustris sedeant non lectioni et filen
rio. sed rumoribus et curiositati vacant. qui
locum et tempus nusquam et nunquam seruant.
sed instabiles et ociosi. nunc hos. nunc
illos ad colloquium vocant. Pone in
quit psalmista custodiam et ostium cir
cumstantie labijs meis. Ostium dixit
 s. iij.

non murum sed hostium ponit qd̄ tem
pore et loco claudis et aperis. Est tempus
et locus tacendi et loquendi. apud itaq̄
hostium in claustris hora constituta les
ctio in capitulo. confessioni in ecclesia
orōni in oratorio. claudis iteq̄ in clau
stro confessioni. **D**i aut̄ rumores des
trent esse claustralium. ad quos non p̄
tinent bella principū seculariū. s; pug
ne temptationū. delectare ḡ karissime
his rumoribus non exterioribus. gaudēt
em̄ multi claustraliū dū de regibus fabu
lant. dū casus militū narrant. dū p̄ il
lis loquunt̄. a quibus ipsi nō agnoscunt̄
tur. multorum partes defendunt. pro
multis irascunt̄. pro multis litigant.
ignorant tamen quod negant et affir
mant. **S**i aut̄ de regibus sermo ē. docet
lectio claustris certamina regū et casus
euentus bellicorū. quō moriebatur saul. et
quis eius mortē nūciauit dauid **A**udi
re forsitan velles rumores pacis. non
belli. concordie. non discordie. **R**egina
saba nouit rumores huiusmodi que audita
sapientia salomonis a finibus terre ve
nit. **Ca. XXXI. S**

De lite in capitulo

Infirmi tati mortalium oīpo
tens deus pater benigne puidēs. in ec
clesiis instruit tria. s. medicos. loca.
et remedia. medici sunt plari. loca cap
itula. modi p̄mē remedia. **A**ttende
igif in samaritano prelaturum in stabu
lo capitulum in infusione vini et olei.
fomentum solationis. et asperitatem
correctionis. hec est piscina punctio
nis. in qua sanatus est infirmus post
promotionem confessionis. nec tñ san
abit nisi vnus. nisi em̄ sit vnitas de
sanitas. qui ḡ amant litem destruunt
sanitatem. **I**ntolerabilis igif est hec
abusio. vt ibi litiges. vbi te accusare
debes. vt ibi auget culpa. vbi delecti p̄

vt ibi premisses xpi vicariū. premisses
christum. **S**ed forsitan d̄r aliquis reli
giosorū. possum pati magistrum. sed
cum negligentiam prelatorum confide
ro obedire premissis. cum video fratres
meipso deteriores. accusationes ipso
pati nolo. **C**um dicis fratres teipso
deteriores deterior factus es quare cō
temnis magistrum an nescis xpm col
ram pilato indicatum. tulit crucem p̄
peccatis tuis. non pro suis. et tu virga
rennis flagellari. ille non erubuit col
ram populo flagellari et tu indignaris
spoliari coram magistro. accusat̄ et ra
cet accusaris et litigas. si in hoc p̄sere
res. in deū peccas. igif in loco remis
sionis inducis litem contradictionis
hic est locus pre ceteris diabolo odio
sus. hic amittit quos alibi acquisiuit.
hic est ei locus spūs sancto secreta
officina spiritus sancti. in qua filii dei
congregant̄. vt ei reconciliant̄. **N**oli
esse frater sicut sathan inter filios dei
Sathan est. qui magistro pre dicit
fratribus aduersat̄. **N**oli queso esse in
capitulo sicut sathan et sicut adam in
paradiso. an nescis sathan expulsam
a capitulo celi **A**dam a capitulo para
disi **J**udam a capitulo xpi. **I**n primo
culpa superbie **I**n secundo inobedien
tie. **I**n tercio auaricie. **L**ucifer non ar
tendens dignitatē creatoris casurus.
quesiuit sedem elationis. **S**ic quidā
claustralium dum generis nobilitate
preminent. dum literarū scientia pre
valent. dum propria virtute ad laborandū
prevalent. dū vocis modulatione pla
cent. dum in qualibet facultate artius
ceteros fratres precellunt. elationis se
dem petunt **E**t qui ex dono tanti mun
ris humiliores esse deberent. contra te
biliores et illiteratos superbi tumet

DE dissolutōe in

chozo. In ecclesia cum ad o-
pus qd̄ inuentū fuerit accedit. humili-
tatis honestas diligentius obseruet
ne qui in ecclesia ante spectum dei ve-
nimus ibidē deteriores simus. Sunt
enī quidā qui mente vagi. attoniti o-
culi. hitu dissoluti. plana parietū. p̄spici-
entes plustrant. aliud cantant. aliud co-
gitant. in chozo sunt corpe. sed in foro
mente. Sunt etiam alij voce dissoluti
qui vocis sue dono glorian̄. nec tantū
gaudent de dono gratie sed alios sper-
nunt rumentes elatione. aliter cantāt
q̄ libri habeant. fortassis vt placeant
populo magis q̄ deo. qui sic cantāt nō
cantant in chozo cū maria sorore moy-
si. sed in palacio cū herodiade vt pla-
ceant herodi & simul discubentibus. de-
lectant enim altitudine vocis. Nemo
tñ alius cantat eo quē dominus audi-
re p̄stulit de monte sancto suo. nemo
dulcius q̄ cui inclināt aurem suā dñs
Vocē mea inquit ad dñm clamavi. &
exaudiuit me de monte sc̄to suo. Estō
igif in valle humilitatis. vt in monte
sancto audiri merearis. sed si sic can-
tas vt ab alijs laudem queras. vocem
tuā vendis & facis eam non tuā sed ali-
enam. caue ne monasteriū veritas in the-
atrū. habes in prāte tua vocem. habeto
& aīam. frangis vocē frange & volunta-
tem. seruas p̄sonantiā vocum. serua &
p̄cordiam mox. vt per exemplū p̄cor-
des primo. per voluntatē deo. per obe-
dientiā magistro. hec est p̄cordia.

Capitulum XXXIII. U

DE irreuerentiā

circa altare. Ultimo de du-
odecim abusiōibz clausū dicitur ac-
cedo. qui me soluz inter ceteros in hac
p̄te negligentiorē reperio. qui licet

ablutis manibz. lora facie. albis vesti-
bus indutus accedā ad altare. tñ puer-
sus ope. pollutus ore. immundus cor-
de. xpi corpus nō p̄timeſco manibus
tractare. accedo elarus ad humilē. ira-
tus ad mirem. crudelis ad misericor-
dem. sed tamen patif humilis elatum
miris iratū. crudelē misericors. Acce-
do seruus ad dñm non amore s̄ timo-
re. non deuotōe sed vsu. accedo igif ad
altare vanus curiosus vanitati subdi-
tus Sunt etiā multi alij in seculo qui
non tñ vani curiosi & voluptuosi. s̄ eri-
am cum ambitōe non cum deuotōe ac-
cedunt ad mensam xpi. qui etiam nō
accederent. nisi se aliquid recepturos
sparent. Accessit ad iesum petrus & in-
das. accesserunt discipuli. accesserūt
& milites crucifigētes. accedūt & quo-
tidie ad corpus xpi religiosi. accedūt
& peruersi sacerdotes. ex quibz multi
terrenis inbiant. terrena sapiunt. non
nulli assidui in plateis. in ecclesia ra-
ri. tardi ad inuestigandū culpam pec-
catoris. parati ad inquirenda vestigia
leporis. velociores ad p̄gregandos ca-
nes q̄ ad p̄uocandos pauperes. liben-
tius p̄origunt panem cam q̄ pauperi
plures seruiunt eis ad mēsam. ad mē-
sam nullus. Hi sunt quoz thalamus
ornatioz est q̄ eccia sua. mensa patioz
altari. ciphus calice p̄ciosior. equus ca-
rioz missali. cappa casula pulcrioz. ca-
misia delicatioz alba. Ecce quō obscu-
ratū est auz fuligine peccatoz. mutatū
ē color optimus decoris & sanctitatis
in seditates vitioz. lapides sanctuarij
sunt dispersi in capite omnium plate-
arum. qz dum per vitam mundā & ora-
tionem intus in p̄templatione dei esse
debuerant. per vitam reprobam foris
passim vacant. Ecce iam pene nulla se-
cularis vite actio quam sacerdotes cri-
sti non admittent. nulla mundi nego-

cia. in quibus ministri altaris se non occupent. nulla rex improbitas. qua monachalis ordo se non implicet. pene nulla illecebris vite blandicies. qua se castitas sanctimonialium non commaculet. Sanctuarum igitur lapides dispersi sunt in plateis. cum religiosi quique laeta mundi itinera sectantur. et non solum in plateis. sed in capite omnium platearum dispersunt. quod et iacent per ministerium operis. et honorari volunt de ymagine sanctitatis. Igitur prelati subditos diligenter custodiant. subditi prelatibus obediant deuoti sint senes. laboriosi inuenes. sit honestas in habitu. mediocritas in victu. in claustris assidui. in curia rari. ut non sint curiales sed claustrales. sint intenti psalmis non causis in claustris non sit rumor sed lectio. in capitulo non lites sed professio sit. in choro serena simplicitas. circa altare reuerentie honestas. Ex his obseruantie mandatis pendet summa totius religionis et sic patet de. xij. abusionibus claustris.

X Sed et hoc sciendum quod sunt nonnulli fratres in sancta religione. qui valde promi sunt ad detrahendum. et ad iudicandum alios quod multum in religiosis reprehensibile et periculosum est. Detractio autem secundum quod dicit hugo. est locutio ex inuidia procedens. bona illorum denigrans. Unde ille detrahit. qui bona proximi. in quantum potest minuit. Sunt autem plurimi. qui propter hoc alios detrahunt ut ex vitupatione aliorum ipsi laudabiles appareant. quod prohibet beatus iheronimus. ita dicens. Nulli unquam omnino detrahas. ut vitupatione aliorum te laudabilem videri velis. hec iheronimus. Hoc igitur vitium valde est cavendum quod detrahens et libenter detractio nem audiens. ambo malignum spiritum in lingua portant. Teste beato bernardo. qui dicit. Detractor et liber auditor proter

que diabolus portat in lingua. Est etiam lingua detractoris. quasi vipera infectiva. et lancea acutissima tres penetrans ictu uno videlicet detrahentem audientem detractionem. et cui detrahitur. quod idem bernardus. sic ait. Numquid non vipera est lingua detractoris ferocissima. plane nimirum que tam letaliter inficiat statum non quid non lancea est lingua ista profecto acutissima. que tres penetrat ictu uno. hec bernardus. Tales vero vix detractores multum odit deus. putat apostolus ad romanos. dicit. Detractores vero odibiles et ideo ab unoquoque hoc vitium est valde detestandum. Et sicut non studio non debemus materiam dare alijs detrahendi. sic per malitiam contra nos excitatos debemus patienter sustinere. ut nobis meritum crescat. de hoc dicit beatus gregorius. Lingua detractorum sicut nostro studio non debemus excitare ne illi peccent. ita per suam malitiam excitatos deum? equanimiter tollerare ut nobis meritum crescat. profero namque derogatio vite nostre est approbatio. quod iam ostendit aliquid iuste nos habere. si displicere incipimus illis qui deo non placet. hec gregorius. **A** De iudicio quidem incauto proximorum sciendum quod dubia mala que dicuntur de proximis sunt in meliorem partem interpretanda. et nullus debet alium iudicando pretere sine rationabili causa. unde ubi non apparet manifesta signa de malicia alicuius. debemus eum ut bonum habere in meliorem partem quod dubium est interpretando unde dicit quidam glossa super illud apostoli. Qui non manducant non spernat et iudicet. Et hoc namque quod aliquis habeat opinionem de aliquo absque sufficiente causa iniuriam ei et contemnit ipsum. Nullus autem debet alium contemnere vel nocentem a liquod inferre absque causa cogente. et ideo ubi non apparent manifesta indicia de malicia alicuius. debemus eum ut

bonum habere. in meliore preter inter
 pterando quod dubium est. Et melius est
 quod aliquis frequenter fallatur habens bo
 nam opinionem de aliquo malo hominis.
 quam rarius fallatur habens malam opinio
 nem de aliquo bono. quia ex hoc fit iniu
 ria alicui. non autem ex primo. Unde cau
 uendum est ne quis sit aliene puerfatio
 nis temerarius iudex. et etiam si quid
 forte reprehendat in primo reprehensi
 bile. non tamen statim iudicet sed prius
 excuset. et si non potest excusare opus
 excuset intentionem. Ad quod faciendum
 hortatur beatus bernardus. sic dicens. Cane
 aliene puerfationis esse aut curiosus ex
 plorator. aut temerarius iudex. etiam
 si peccatum actum sit quod reprehendas
 nec sic iudices primum. magis autem
 si peccatum intentionem si opus non potest.
 excusa intentionem. puta surreptionem. pu
 ta ignorantiam. puta surprisorem. pu
 ta casum. quod si omnino dissimulationem
 rei certitudo recuset. suade nihilomi
 nus ipse tibi. et dicit apud te metip
 sum. vel huiusmodi fuit nimis temeratus. quod
 de me illa fecisset si in me similiter ac
 cepisset potestatem. hinc bernardus. Si vero
 aliqua suspitio de primo ex fragilitate
 te nobis subreperit debemus illi resistere
 et a diffinitiva sententia huiusmodi iudi
 ciorum continere. Unde thomas de aquino
 Si suspitio vitare non possumus quia
 homines sumus. iudicia tamen firma sequi sen
 tentias continere debemus. hinc ille.
B Et notandum quod qui per semetipsum
 reprehensibilis est non debet iudicare al
 ios. quia per hoc magis seipsum pcedem
 nat. Unde beatus ambrosius. Cum graue
 sit de altero iudicare. ille de alterius o
 re iudicet qui in seipso non habet quod con
 demnet. ne dum de alio iudicat. in se
 ipsum sententiam ferat. hinc ambrosius. Unde
 unusquisque valde cautus debet sibi esse
 in pferendo vel audiendo iudicium de
 puerfatione proximorum. quia sunt nonnulli

li qui forte lesi sunt. vel offensi per ali
 quos. Cum vero de eisdem fama non bona
 exorta fuerit statim ad iudicandum ta
 les qui eos offenderunt. psumunt et quod
 se putant zelo caritatis agere. hoc non
 nunquam faciunt zelo inuidie. et ideo pec
 cant. Et sunt nonnulli qui quis non sint
 offensi per aliquos. tamen cum audiunt ma
 lam famam de aliquo statim se aasserunt
 esse scandalifatos et quandam molestiam
 atque displicentiam in corde contra primum
 accipiunt proque caritas ledit. Et sunt
 nonnulli qui cum aliqua mala de primis
 audiunt. non solum indignantur illis. ve
 rum etiam super eisdem in sua cogitatione
 preponunt eo quod se existimant talia ma
 la non admisisse. Unde necesse est ut in ta
 libus cauti simus. et cum aliquid inconue
 niens factum de primo audimus. non si
 mus prius statim ad iudicandum. sed ma
 gis ad ppatiendum. quia forte in silia vel
 maiora aliquando lapsi sumus vel labi possu
 mus si lapsi non fuimus. Et quis con
 passio circa primos sit habenda. non
 tamen vitia eorum propter hoc sunt nutrienda.
 sed ex zelo caritatis siue iusticie. et non
 ex zelo odij et inuidie sunt arguenda.
 Unde cum aliquis publice peccat. ut in
 publico corrigi vel corripit vel emenda
 ri ut ceteri metum habeant. si autem occul
 tum est peccatum. et ad noticiam alicuius
 deuenerit. debet primum suum in secre
 to monere ut ab hoc malo desistat. nec
 statim eum pcedere ne sua fama ledatur
 si autem noluerit se corrigere adhibe
 at unum vel duos. et coram illis corri
 piat. quem si nec sic correxerit. tunc
 ptemnenda est eius fama. delicta illius
 ut ac vitia sunt in publicum ppalanda et
 per superiores corrigenda seu punienda.
 De hoc sic dicit quedam glosa. Notan
 dum quod peccata publica sunt in publico ar
 guenda ut ceteri metum habeant. sed quan
 do sunt secreta tunc debet fieri primo in

secreto. Debet igitur temptare si possit fratrem suum emendare absque detrimento sue fame. quod fama reputatur inter maiora bona hominis circa virtutes. et in deo corrigens fratrem debet quantum potest preseruare eius famam. Alia causa est quod amissa fama vel lesa. efficitur homo inuerecundus et persequens minus a peccato retrahitur. quam prius.

Est ergo debitus processus in correctione caritativa. ut homo corrigat fratrem suum inter se et ipsum solum. ut sic possit eum saluare cum omni integritate sue fame. si autem non audierit adhibeat unus vel duo. quod enim fama est minus bonum. quam sit bona vita. si non possit seruari vita bona fratris sine detrimento sue fame. tunc procedendum est ad salutem benevite cum aliqua lesione sue fame. et ideo adducendus est unus vel duo ad sciendum fratris delictum. ut coram eis arguatur. et si se non correxerit. tunc simpliciter stemnenda est eius fama. ut preseruet bona vita vel saltem ordo iusticie ad terrorem aliorum. et tunc testes sunt inducendi ad facti probationem. qui prius fuerant inducti ad fratris secretarum correctionem. hęc glo. Unde cum proximum audimus vel consideramus non curare. non debemus eum iudicare sed compassionem erga ipsum habere. et per illius correctionem deum exorare. et cum corripiendus est proximus aut emendandus pro suis excessibus. per suum superiorem hoc prelatum debet ex caritate et zelo ordinato facere. Sic igitur habemus de peccatis mortalibus et eorum circumstantiis ac alijs vitijs per dominum doctrinam expositam. que omnia a volentibus in statu religioso perficere sunt detestanda ac fugienda. quod ut dicitur est supra status perficientium consistit primo in peccatorum ac vitiorum detestatione. necesse est enim valde omnibus maxime tamen perficere volenti

bus. ut vitijs resistat ac peccata detestentur quod peccatum multa mala infert homini. De quo etiam dicit beatus augustinus. Peccatum est priuatio glorie. corruptio nature. obprobrium fame. elongatio dei. approximatatio diaboli. amissio regni. obligatio inferni. hęc augustinus. Et beatus bernardus. Qui peccato consenserint manebit in eis horror in exitu. dolor in transitu. pudor in conspectu magni dei. hęc bernardus. Et sicut virtutes faciunt hominem seruum dei. sic peccatum suum diaboli. Teste beato augustinus qui dicit. Omnis nimis peccator seruus est tot demoniorum. quorum fuerit vitiorum. hęc augustinus. Non solum autem fugiendum est peccatum. sed et preteritis facinorosis dimissis semper tolerandum. nam sunt nonnulli. qui non solum non volunt de peccatis aliquam pertrahere. verum etiam cum ad memoriam eadem reducunt. quandam lasciuam eruditionem de illis in mente concipiunt quod valde displicet deo. et multum abominabile est coram domino. Unde beatus augustinus. Nullum scelus eorum deo tam abominabile est. quam peccata preterita unicuique nostrum dimissa remiscendo. De eis gaudere et inde exultare. hęc augustinus. Unde unusquisque metus mortis ante mentis oculos habeat. ne in aliqua peccata ruat. quod secundum quod dicit beatus iheronimus. Audacter peccant. qui de morte non cogitant. Maxime etiam valet ad resistendum vitijs a peccatis timor gehenne et amor dei. Nam qui perfecte perpenitit eterna inferni supplicia. que perpetua sunt omnibus peccantibus et impii que agentibus. et eterna gaudia iustorum ac societatem supernorum ciuium. quam priuant omnes vitiose et nequiter uiuentes. vtiq; talis pertimescat praua agere et peccare. De quo prosper sic ait. Nulla res sic nos ab omni malo seruat immunes. sicut timor supplicij et amor dei. Ad penam que peccanti debet mens

anteq̄ peccet aspiciat. ⁊ nulla eum ad peccandū delectatio carnalis inclināt. Cogitare quale malū ab illo gaudio diuine premlationis excludi. beatissī ma oīm sanctorū societate priuari. mo ritate eterne ⁊ morti viuere sempiternē. p̄fundo gelenne fluctuanti immer gi. edacissimis vermibz in eternū dila tari. nec finiri. hec ⁊ similia cogitare nihil aliud est q̄ vitijs omnibz repudi are ⁊ oīa carnalia blādimēta refrenare. hec Prosper. Sic igit̄ p̄z primum in quo p̄fuit status p̄ficientiū. vicz in peccatorū ac vitiorū abstinentia ⁊ tere stratione.

Sequit̄ distinctio secunda secunde pris Valogranati. **V Filius.**

Distinquā infor matus sum de pctis capita libz siue mortalibz. ⁊ alijs diuersis vitijs ⁊ circumstantijs eoz a quibz primo debent abstinere p̄ficientē tes. Tunc de sc̄do videlicz de virtutū opatione qd̄ pertinet sc̄do loco ad p̄ficientes. ⁊ primo quid sit v̄tus de hoc cupio edoceri.

Ca. I. **Pater. D**

Tire debes

fili primo q̄ nequaq̄ in vita v̄tuosa poterit quis delectari q̄ diu fuerit in pctis ⁊ vitijs in

uolurus. Unde d̄r boe. Constat q̄ antiā peccatis obnoxia in nullo eoz que dei sunt. aut que ad beatā vitam prinent. poterit delectari. Et beatus augustin⁹. Mens non p̄t habere regnū virtutū. nisi ingum prius excusserit vitiorū. Nec etiam s̄m beatū greg. bonū meritorie agit. nisi prius malum deserat. Unde necesse est volenti in virtutibz p̄ficere vt abstrahat se a quibuslibet vitijs. sta

tim cum sentit se aliquo eoz interius pulsari vel exterius occupari. non solū a maioribz v̄t̄eriam lenioribz. i. ab oc ciosis verbis. a iocis. ab actionibz in fructuosis ⁊ maxime a cogitatōibus vanis ⁊ affectōibus vanis ⁊ vitiosis ⁊ carnalibz p̄cupiscentijs q̄ nec ad horā debemus in corde p̄mittere morari ne offendam⁹ deū ⁊ sc̄os āgelos p̄fites no biscū. ⁊ p̄sciaz sordam⁹. ⁊ bona q̄ p̄f semus cogitare ⁊ agere interim negli gimus. Sic abrahā quondaz iubente deo sacrificia offerens descendētes su per eayolucres ad lacerandū vel fedan dū sollicite abigebat. Et nos ne aliqū in p̄spectu dei appareamus vacui cū sa crificia ei offerimus bone voluntatis. bone actionis. bone locutionis. sacre meditatōis ⁊ pie affectōis volucres malay cogitatōnū ⁊ affectionū statim abigere debemus. ne ea nobis dissilan tibz aliquatenus nos maculent. ⁊ deo ingrata efficiant. ⁊ nobis inefficacia ad meritū ad vitam spūalem p̄ficiant. Qui ergo bonū hospite x̄pm non vult effugare de hospicio cordis sui. immi cos eius. i. vitia secū nō hospitet. Pz ergo qui libet p̄ficere volens p̄travitia se armare ⁊ viriliter resistere. ⁊ ad bo nū seu fructuosū opus qd̄ ex alterius ammonitōe vel ex diuina inspiratōne intelligit faciendū strennue se habere. multū em̄ p̄fectū negligimus tam me ritorū q̄ p̄remioz. eo q̄ sepius redeat nos bonis studijs insistere. ex horore habemus difficultatē. aut si voluntatē faciendi habemus qd̄ tunc etiā de tem pore in tps differimus ⁊ p̄crastinam⁹ et interim irrecupabiliter perdimus tempus ⁊ premiū quod lucrari potera mus. aut ita desidiose ⁊ indenote faci mus. q̄ nec deo est valde gratum. nec p̄scientie nostre meritorium vel conso latozium. imo. corrosiuum quod etiaz